

Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci
Katedra mediálních a kulturních studií a žurnalistiky

Manipulovaná fotografie v médiích
(Manipulated photography in media)

Schopnost odhalení manipulované fotografie mezi středoškolskými studenty

Bakalářská práce

Radek Hloch

Vedoucí práce: Ing. Petr Zatloukal

Olomouc 2019

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval samostatně a veškerou použitou literaturu a prameny jsem uvedl v seznamu zdrojů.

Práce obsahuje 93 550 znaků.

V Olomouci dne

Poděkování

Rád bych poděkoval vedení Střední průmyslové školy elektrotechnické Olomouc a Gymnázia Olomouc-Hejčín za spolupráci při dotazníkovém šetření. Dále děkuji Mgr. Martinu Foretovi Ph. D. za cenné rady. Největší poděkování patří vedoucímu mé práce panu Ing. Petru Zatloukalovi za odborné vedení a přínosné rady.

Bibliografický záznam

Hloch, R.: Manipulovaná fotografie v médiích. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, Katedra Mediálních a kulturních studií a žurnalistiky, 2019. Vedoucí bakalářské práce: Ing. Petr Zatloukal.

Abstrakt

Bakalářská práce *Manipulovaná fotografie v médiích* se v teoretické části zabývá historií manipulované fotografie a jejímu průniku do žurnalistiky. Práce si mimo jiné dává za cíl kategorizovat manipulované fotografie z časového hlediska a vytvořit tak ucelený přehled. Kapitoly o teorii fotografie a etice potom dávají základ části praktické, kde je za využití těchto poznatků vytvořeno 10 vlastních manipulací, které jsou posléze využity v dotazníkovém šetření. Za cíl výzkumu si práce klade zjistit, do jaké míry jsou středoškoláci schopni rozlišit manipulovanou fotografii od nemanipulované.

Abstract

The bachelor thesis *Manipulated Photography in Media* deals within the theoretical part with the history of manipulated photography and its penetration into journalism. Among other things, the thesis aims to categorize manipulated photographs from a time perspective and thus create a comprehensive overview. Chapters about theory of photography and ethics give the basis of the practical part in which 10 own manipulations are created using this knowledge, which are later used in the survey. The aim of the research is to find out to what extent secondary school students are able to distinguish manipulated photography from unmanipulated.

Klíčová slova

Manipulovaná fotografie, manipulace, média

Key words

Manipulated photography, manipulation, media

Obsah

Úvod	9
1. Fotografie a manipulace	10
1.1 Počátky manipulované fotografie.....	10
1.2 Rozkvět fotožurnalismu a nové trendy v oblasti manipulace fotografie.....	11
2. Dělení manipulací	14
2.1 Manipulace fotografie před pořízením snímku	15
2.1.1 Volba úhlu	15
2.1.2 Inscenace/nahrávka	16
2.2 Manipulace v postprodukcí	20
2.2.1 Retušování	20
2.2.2 Fotomontáž.....	21
2.3 Manipulace fotografie jejím využitím v jiných souvislostech	23
2.4 Struktura manipulací.....	26
3. Teorie fotografie.....	27
3.1 Roland Barthes	27
3.2 Susan Sontag	28
4. Etika	29
5. Praktická část.....	31
5.1 Série manipulací.....	31
5.2 Dotazníkové šetření.....	46
5.3 Srovnání skupin a vyhodnocení výzkumu	109
5.3.1 Srovnání skupin.....	109
5.3.2 Vyhodnocení výzkumu	110
Závěr.....	112
Zdroje	113
Použitá literatura	113
Online zdroje	113
Seznam obrázků	114
Seznam grafů	116
Seznam příloh.....	118

Úvod

Manipulovaná fotografie provází lidstvo už téměř 200 let, a i v dnešní době, v éře fake news a polopravd, je stále problémem, se kterým se čtenáři musí potýkat. Oproti psaným textům není manipulované fotografii věnována taková pozornost, přestože fotografie jsou součástí téměř každé novinové zprávy a mají schopnost ovlivnit příjemce. V této práci se čtenář seznámí s historií manipulované fotografie a jejím průnikem do žurnalistiky. Cílem teoretické části je zejména manipulace kategorizovat a pasážemi o teorii fotografie a etice připravit půdu pro výzkum.

Na základě poznatků získaných v teoretické části nafotím sérii manipulovaných fotografií, které budou popsány a později užity ve výzkumu.

Výzkum se bude zabývat schopností středoškolských studentů rozeznat manipulovanou fotografii od nemanipulované. K tomuto bude využito dotazníkového šetření rozšířeného o diskuzi s respondenty.

1. Fotografie a manipulace

Manipulovaná fotografie je taková fotografie, jejíž obsah byl nějakým způsobem upraven nebo pozměněn. Tato úprava byla provedena buď z uměleckých důvodů nebo z důvodu ovlivnit diváka, změnit jeho myšlení, uvést ho v omyl.

V této práci bude věnována pozornost zejména druhému zmíněnému, tedy manipulaci s fotografií jako prostředku ovlivňování příjemců. V následujících kapitolách bude podán historický kontext, neboť manipulace s fotografií má stejně dlouhou historii jako fotografie sama, prošla si určitým vývojem a mnoho manipulačních technik je starších, než si většina lidí možná uvědomuje. Dále budou jednotlivé techniky kategorizovány pro větší přehlednost a na příkladech z médií budou vysvětleny.

1.1 Počátky manipulované fotografie

Fotografie je od dob svého vzniku považována za důvěryhodné médium. Toto vnímání (kulturní konstrukt z doby vzniku fotografie) fotografie pochází z dobového přesvědčení, kdy na rozdíl od obrazu realitu nezachycuje malířova ruka, ale přístroj, který je nestranný, objektivní – i proto se dochoval název optické části fotoaparátu *objektiv*. Nicméně toto hodnocení není tak jednoduché, neboť fotografii ovlivňuje mnoho faktorů od nastavení hodnot, zvolení objektivu. Fotografie je vždy pouhou dvojrozměrnou výsečí reality, kterou se rozhodne fotograf zachytit. I fotograf s nejbistějšími úmysly se řídí jakýmsi cítěním a volí úhel a další aspekty fotografie tak, aby byl výsledný obraz něčím zajímavý, navíc omezen technickou stránkou fotografického média, nikdy nezachytí situaci tak, jak reálně byla. Podle Lábové se *„fotografický obraz (i nejpřesnější a nejvěrnější dokumentární fotografický přepis skutečnosti) liší od fotografované skutečnosti tím, že je pouze dvojrozměrným zobrazením trojrozměrného prostoru. Je také pouze výsekem celku, tak širokým, jak nám to dovolí objektiv fotoaparátu. Skutečnost zachycuje ve zmenšeném měřítku, ne ve skutečné velikosti. Fotografie je statická a nezachytí ani zvuky, ani vůně. V černobílém podání redukuje barevnou skutečnost na černobílou škálu odstínů. V barvě jen stěží reprodukuje barevné odstíny tak, jak je vidí lidské oko“*. Na základě tohoto popisu je jasné, že fotografie nemůže být, už z principu fungování tohoto média, vnímána jako pravdivý a přesný obraz skutečnosti. (LÁBOVÁ, LÁB: 2009, s. 9-13)

Manipulace ve fotografii není v žádném případě vynálezem moderní doby. První manipulace se objevila již v roce 1840, tedy v roce, kdy byl oficiálně ohlášen vynález fotografie. Postaral se o ni francouzský umělec Hippolyte Bayard. Na fotografii s názvem *Autoportrait en noyé* sám sebe naaranžoval a vyfotil jako utopeného. Vedlo ho k tomu

nedostatečné uznání za zásluhy k vynálezu fotografie. Mimo jiné se jedná o první manipulovanou fotografii, která měla záměrně uvést diváky a čtenáře v omyl. (LÁBOVÁ, LÁB: 2009, s. 4-15)

S dalším druhem manipulace se mohli pravidelně setkávat čtenáři novin až do roku 1880. Do té doby totiž neexistoval způsob, jak tisknout fotografie do novin. Používaly se techniky daguerrotypie (Louise Jacques Mandé Daguerre), která umožňovala pouze vznik originálu,

a negativ-pozitiv Angličana Williama Henryho Foxe Talbota, která umožnila reprodukci fotografie (z originálu několik kopií). Bylo tedy využito techniky dřevorytu, kdy rytec fotografií vyryl do špalíčku zimostřezového dřeva a teprve potom bylo možné fotografie otisknout. Výsledná podoba fotografie tedy byla závislá na zručnosti a ambicích rytce. (LÁBOVÁ, LÁB: 2009, s. 16)

V průběhu 19. století bylo vynalezeno mnoho způsobů úprav fotografie, které známe dodnes. Patří mezi ně například retuš a fotomontáž. V počátcích byly tyto úpravy prostředkem uměleckého vyjádření fotografů, kteří těmito technikami mimo jiné kompenzovali technické nedostatky fotografií. Užití těchto technik pro politické potřeby na sebe nedalo dlouho čekat. První manipulované fotografie ve službách politiky vznikají během Pařížské komuny (1871). (LÁBOVÁ, LÁB: 2009, s. 17-28)

1.2 Rozkvět fotožurnalismu a nové trendy v oblasti manipulace fotografie

K rozkvětu fotožurnalismu dochází v meziválečném období a nejdůležitější roli v tom hraje Německo, kde vzniká mnoho obrazových časopisů. Po nástupu Hitlera k moci se mnoho z fotografů a redaktorů těchto časopisů rozhodlo emigrovat do Velké Británie nebo USA, kde zavedli mnoho titulů fotografických časopisů. (ANDĚL: 2012, s.) Za zmínku stojí německý výtvarník John Heartfield, který používal techniky fotomontáže ke kritice nacistického Německa ve třicátých letech. (LÁBOVÁ, LÁB: 2009, s. 29)

Ve stejné době jako v Německu dochází k rozkvětu fotožurnalismu i v SSSR. Nicméně se ubírá jiným směrem. Fotografie je ve službách propagandy a agitace. Ve dvacátých a na počátku třicátých let probíhá v Sovětském svazu soubor o přízeň režimu mezi fotografy *Okťabru* (fotografická skupina) a skupinou proletářských fotografů (ROPF). Mezi nejvýznamnější díla ROPF patří fotografický esej *24 hodin rodiny Filippovovy* obsahující aranžované fotografie, které měly přesvědčit diváky, jak skvěle se daří dělníkům v diktatuře proletariátu. V roce 1932 byly rozpuštěny veškeré umělecké organizace a někteří členové obou

skupin (viz výše) začali pracovat pro propagandistický časopis *SSSR na strojke*. Tento časopis vznikl z iniciativy Maxima Gorkého a vycházel v mnoha jazykových mutacích. „*Hlavním námětem časopisu bylo budování socialismu, které spočívalo především v industrializaci zaostalé agrární země prostřednictvím obřích průmyslových projektů.*“ Časopis měl reprezentativní podobu díky velkému formátu a vynalézavé a nákladné grafice. „*Obsah i úprava dokládaly rostoucí Stalinův kult...*“ Formát propagandy pomocí fotografie později převzalo i nacistické Německo. (ANDĚL: 2012, s.)

Manipulace fotografií nebyla v té době výsadou pouze totalitních režimů. Jsou známy případy fotomontáže i v USA. Síla manipulované fotografie je očividná na příkladu, kdy byl americký demokratický senátor Milliard Tidings na fotomontáži zachycen s lídrem amerických komunistů Earlem Bowderem, což pro něj znamenalo konec kariéry. (LÁBOVÁ, LÁB: 2009, s. 31)

Kromě fotomontáží je v meziválečném období hojně užívanou manipulací, zejména v nacistickém Německu a SSSR, politická retuš. Samozřejmě nebylo užívání politické retuše omezeno pouze na totalitní státy. I v dnešní době se můžeme s touto manipulací setkat v politickém dění v civilizovaných zemích. Jak uvádí Lábovová, jsou fotografie „*nejen zobrazením a reprezentací reality, ale také reprezentací historie. Tvoří významný prvek, skrze který naše historie dále existuje a přetrvává v plynoucím čase, jsou součástí našeho kulturního a historického povědomí.*“ A právě z tohoto důvodu mají sílu měnit dějiny ve prospěch vládnoucí skupiny, zejména tedy v nesvobodných společenských uspořádáních. Příkladem mohou být „*z různých fotografií postupně mizející protagonisté historických událostí, kdy předcházející fyzickou likvidací nepohodlných osob bylo potřeba dodatečně důkladně dopracovat a potvrdit. Lidé byli nejprve vymazáni ze světa, a poté došlo k jejich definitivnímu vymazání z lidské paměti pomocí jejich odstranění z fotografií a textů.*“ (LÁBOVÁ, LÁB: 2009, s. 31)

„*Zcela zvláštní kategorií manipulování s fotografií je jejich absolutní cenzura.*“ Fotografie podléhající cenzuře byly zakázány nejčastěji z ideových důvodů. Příkladem budiž fotografie Hitlera, Mussoliniho, nebo i Winstona Churchilla, které by mohli zkompromitovat jejich image silných osobností, ať už ze zdravotních důvodů, nebo protože byli zachyceni v „*nereprezentativních*“ pózách či situacích. (LÁBOVÁ, LÁB: 2009, s. 36-37)

Kromě manipulací vznikajících v postprodukční fázi, existují i další, hůře prokazatelné metody manipulací. V žurnalistické a dokumentární fotografii jsou to inscenované záběry, tzv.

nahrávka, kdy fotograf záměrně upraví fotografovanou skutečnost ještě před stisknutím spouště, ať už se jedná o úpravu kompozice, nebo režii aktérů – tedy nabádání k určité činnosti. (LÁBOVÁ, LÁB: 2009, s. 37) Již výše byla uvedena inscenovaná Bayardova fotografie, tedy hned první prokázaná manipulovaná fotografie. Její závažnost ovšem nebyla tak velká, neboť se nejednalo o zpravodajskou fotografii, ale „pouze“ o „výstřelek“ nedoceněného muže.

Příchod digitální fotografie¹ usnadnil nejen proces fotografování a následného vyvolávání, ale ulehčil i manipulování s fotografiemi v postprodukčním procesu. Nicméně došlo i ke změnám ve společnosti, zvýšila se informovanost a fotografické obrazy vznikají z více zdrojů, což jednoznačně zvyšuje šanci odhalit manipulace.

¹ první přenosný fotoaparát v roce 1975

2. Dělení manipulací

Mnoho autorů popisuje různé druhy manipulací, nicméně nikde není popsána struktura manipulací úplně a přehledně. Proto je jedním z cílů této práce přinést čtenáři ucelený přehled manipulací na základě prací jiných autorů.

Základním dělením manipulace by se mohlo rozumět rozdělení na:

1. Manipulace v analogové fotografii
2. Manipulace v digitální fotografii

Při manipulaci v analogové fotografii se pracuje s negativem, kdy se jednotlivé úpravy provádějí buď štětcem nebo nůžkami a jsou manuálně náročné.

Nutnost manuálně zasahovat do fotografie redukuje digitální technologie, kde se veškeré úpravy provádějí pomocí počítačového softwaru. Profesionální software, např. Adobe Photoshop, poskytuje téměř neomezené možnosti, co se úpravy fotografií týče.

Toto dělení je ovšem velmi široké a bylo by velmi složité na něm stavět strukturu manipulací, nejen z toho důvodu, že většinu manipulací lze efektivně provést na obou typech fotografií.

Pro vytvoření struktury manipulací se jeví jako nejlepší možností dělení manipulací ve vztahu k chronologii, tedy dělení podle toho, v které fázi vzniku fotografie do ní bylo zasaženo. S tímto dělením je možné se setkat mimo jiné v publikaci Nejlepší knížka o fake news dezinformacích a manipulacích!!!, nicméně autor neuvádí jako manipulaci cenzuru fotografie, která ačkoliv je špatně zařaditelná z pohledu času, bez pochyby do manipulací patří.

Chronologické dělení

1. Manipulace fotografie před pořízením snímku
2. Manipulace fotografie v postprodukcí
3. Manipulace fotografie jejím využitím v jiných souvislostech
4. Cenzura fotografie (úplné zakázání)

Problematickou manipulací se jeví cenzura, neboť ji není možné časově zařadit. Zakázána může být jak fotografie, v níž byly provedeny změny, tak i fotografie, do které se nezasahovalo. Vzhledem k tomu, že fotografie může být cenzurována kdykoliv a je značně problematická, je v dělení zařazená jako poslední, i když to nemusí nutně odpovídat její aplikaci v rámci času.

V následujícím textu budou tyto čtyři kategorie rozděleny do podkategorií (pokud to bude možné) a budou vysvětleny na příkladech reálných fotografií, které se objevily v médiích.

2.1 Manipulace fotografie před pořízením snímku

Jak bylo napsáno výše, jedná se o snímky inscenované, kdy si fotograf upraví fotografovanou skutečnost tak, aby odpovídala jeho představám.

2.1.1 Volba úhlu

Maličkost, jako je volba úhlu, má sílu změnit vyznění celé fotografie. Je to pravděpodobně jedna z nejjednodušších manipulací fotografe, přičemž nemusí být ani úmyslná – může se jednat o pouhou snahu o vylepšení kompozice. Díky volbě úhlu je možné objekt zájmu umístit na „vhodnější“ pozadí, u dokumentární a reportážní fotografie zkreslit počet aktérů, volbou dlouhého ohniska zase opticky přiblížit dva od sebe vzdálené objekty a vytvořit tak iluzi blízkosti, nebo se naopak zaměřit pouze na část celku a předvést tak divákovi pouze to, co má vidět.

2.1.1.1 Svatozář politiků (glorifikace)

Docela častým projevem manipulace je volba úhlu, kdy fotograf umístí fotografované osobě za hlavu nějaký objekt či symbol. V řadě případů se tento objekt jeví jako svatozář, která může být viděna například na fotografiích německé kancléřky Angely Merkelové, mnoha bývalých prezidentů USA, nebo ruského prezidenta Vladimira Putina. Ani ostatním politikům se takovéto fotografie nevyhýbají, ačkoliv nemusí být tak lichotivé jako právě uvedená svatozář. Na dalších fotografiích je možné vidět současného amerického prezidenta Donalda Trumpa s Davidovou hvězdou, která vzhledem k jeho politice vyznívá ironicky.

Obrázek 1 - Zdroj: Political Hotwire

2.1.1.2 Zkreslení počtu aktérů

Zkreslení počtu aktérů je technika používaná například politiky při různých veřejných akcích a má za účel vyvolat dojem, že mají velkou podporu. Nezanedbatelné množství fotografií, na kterých se zdá, že je více lidí, než kolik jich skutečně bylo, vzniká také na různých protestních akcích apod. Tato manipulace by se dala zařadit do kategorie manipulací v postprodukcí, protože technikami, kterými se dá tohoto zkreslení dosáhnout, jsou zvolení správného úhlu, využití širokoúhlého objektivu zblízka, ale také ořez fotografie, který se provádí až na počítači. Nelze vyloučit ani možnost optického snížení aktérů, kdy například dav (ačkoliv početný) nezabírá celou plochu, a proto se při pohledu z ptačí perspektivy bude jevit malý, popřípadě vyfocení oddělené skupiny aktérů, kdy zbytek davu na fotografii není.

Obrázek 2 - Zdroj: www.e-bezpeci.cz

2.1.2 Inscenace/nahrávka

K režii dochází v případě, kdy fotograf zasahuje do průběhu probíhající akce, kterou dokumentuje a řídí či ovlivňuje chování osob, aby dosáhl požadovaného cíle. Výslednou fotografii posléze vydává jako autentickou.

V některých případech se jedná „pouze“ o kompoziční změny, jako v případě fotografie Arthura Rothsteina, který dokumentoval jak sucha v Jižní Dakotě ničí pastviny. Nalezenou zvířecí lebku poté opakovaně přesouval kvůli kompozici, dokud se mu nepodařilo zachytit fotografii, jakou chtěl (viz *Obrázek 3*). (LÁBOVÁ, LÁB: 2009, s. 37-40)

Obrázek 3 - Zdroj: Arthur Rothstein

Obrázek 4 - Zdroj: www.alteredimagesbdc.org

Využití této manipulace ovšem nemusí být vždy tak „neškodné“ jako ve výše uvedeném příkladu. Příkladem můžou být dvě slavné fotografie z druhé světové války, u kterých se dodnes vedou spory kvůli autentičnosti. První je vztyčování americké vlajky na obsazeném ostrově Iwo Jima, kdy mělo být vyfoceno až druhé (inscenované) vztyčování (viz *Obrázek 5*). Druhou fotografií je vztyčení sovětské vlajky nad Říšským sněmem (viz *Obrázek 6*). Snímek byl naaranžován zpětně až 2. května a fotograf Jevgenij Chalději si před jejím pořízením udělal několik zkušebních fotografií na různých místech, dokud nebyl se vzhledem scénérie spokojen.

Kromě toho byl do fotografie posléze přidán dým, aby dokreslil atmosféru. (viz originál bez úprav – *Obrázek 7*) (LÁBOVÁ, LÁB: 2009, s. 41)

Obrázek 5 - Zdroj: Joe Rosenthal

Obrázek 6 - Zdroj: Jevgenij Chalději

Obrázek 7 - Zdroj: Jevgenij Chalději

Pravděpodobně nejslavnější inscenací je známá fotografie „*the falling soldier*“ Roberta Capa (viz *Obrázek 8*). Ten měl údajně zachytit smrt vojáka během španělské občanské války,

ale dodnes se vedou spory o autentičnost. Problémem této fotografie je, že byla pořízena na místě vzdáleném několik kilometrů od fronty, je jednou ze série fotografií – což nasvědčuje jejímu zinscenování – a navíc neexistuje negativ, na který měla být pořízena. (NY Times, 2009)

Obrázek 8 - Zdroj: Roberta Capa

Prokázaným podvrhem je ovšem fotografie bývalého prezidenta G. W. Bushe na lodi USS Abraham, kde oznámil ukončení hlavních vojenských operací v Iráku (viz *Obrázek 9*). Pozice lidí a zavěšení banneru „mise splněna“ byly dopředu naplánované tak, aby v divácích vzbudily dojem o pozitivním vývoji války. (Altered Images, 2019) Tato fotografie také dokládá, že ne vždy je fotograf zodpovědný za manipulaci, ale slouží pouze jako prostředek prezentace manipulace jiných.

Obrázek 9 - Zdroj: J. Scott Applewhite

Z výše uvedeného je patrné, že dokázat, že fotografie byla zinscenovaná, je téměř nemožné, proto je inscenace jednou z nejzávažnějších manipulací. Důkazem dokazujícím inscenaci je buď přiznání některého z aktérů, popřípadě dostupnost dalších fotografií ze série – tedy negativ v případě analogové fotografie, nebo paměťová karta při práci s digitálním zařízením.

2.2 Manipulace v postprodukcí

2.2.1 Retušování

Retušování je technikou, kterou mají fotografové k dispozici od počátků fotografie. Původním účelem této úpravy bylo kompenzovat technologické nedokonalosti a limitů fotografie. Poté se začala užívat v umění (například v portrétní fotografii), protože na rozdíl od maleb zobrazovala fotografie realitu až příliš věrně a tato manipulace umožňovala fotografovi odstranit vady pleti nebo vrásky. Ideologicky/politicky motivované retuše se objevily až později. (LÁBOVÁ, LÁB: 2009, s. 18-19)

Příkladem retuše může být fotografie titulní strany magazínu *the Economist* z 19. června 2010 po havárii plošiny Deepwater Horizon. Na ní je zachycen Barack Obama stojící na pobřeží a v pozadí je ropná plošina společnosti BP (viz *Obrázek 10*). Na originální fotografii jsou ovšem kromě Obamy ještě dva lidé (viz *Obrázek 11*). Jeden z nich se na fotografii „nevlezl“ kvůli ořezu, druhá osoba byla odstraněna retuší. Bývalý prezident tak vypadá, jako by o samotě přemýšlel nad řešením ekologické katastrofy. (Altered Images, 2019)

Obrázek 10 - zdroj: Larry Downing

Obrázek 11 - zdroj: Larry Downing

Jak bylo zmíněno v kapitole o historii a vývoji manipulované fotografie, technice retušování se dařilo zejména v totalitních režimech při odstraňování nepohodlných osob z fotografií, které byly pořízeny v době před tím, než upadli v nemilost režimu. Příkladem může být fotografie zachycující bývalého lidového komisaře pro vnitřní věci (NKVD) a pro lodní dopravu Nikolaje Ježova. Ten byl zachycen na procházce se Stalinem na břehu Volhy (viz *Obrázek 12*). Po čistkách v roce 1939 ovšem mizí jak z veřejného života, tak z fotografie, kde ho nahradila hladina řeky (viz *Obrázek 13*). (LÁBOVÁ, LÁB: 2009, s. 30) Nutno podotknout, že je to jen jedna fotografie z mnoha, tyto praktiky byly běžné.

Obrázek 12 - zdroj: alteredimagesbdc.org

Obrázek 13 - zdroj: alteredimagesbdc.org

2.2.2 Fotomontáž

Oproti retuši, kde se pomocí tahů štětce – ať už skutečného nebo virtuálního – z fotografie něco odebírá, pomocí fotomontáže se může na fotografii objevit něco, co tam nebylo. Může se jednat o objekty, osoby atd. Možnosti jsou téměř neomezené. Na kolážích se tak mohou objevit osoby, které se ve skutečnosti ani nemusí znát. Tímto se stává z fotomontáže mocná zbraň propagandy a manipulace. Jak bylo výše uvedeno na případu Milliarda Tidingse, na základě takovýchto fotografií může skončit kariéra vrcholného politika.

Příkladem užití fotomontáže může být fotografie bývalého vůdce Severní Koreje Kim Čong Ila z listopadu 2008 (viz *Obrázek 14*). Vzhledem k tomu, že se objevily pochybnosti o jeho zdravotním stavu, byla médiím podána fotografie, na které pózuje s důstojníky lidové armády během inspekce. Na fotografii je v úrovni kolen první řady stojících vojáků – mezi kterými stojí i Kim Čong Il – je vidět bílou zídku, na které je jakási čára. Ta ovšem nalevo a napravo od Kima mizí, což nasvědčuje tomu, že byl do fotografie přidán až v postprodukcí. (Altered Images, 2019)

Obrázek 14 - zdroj: alteredimagesbdc.org

Kromě přidání osob či objektů do fotografie je možné setkat se i s propojením více fotografií do jedné, jako je tomu na fotografii z března 2003, na které je zachycen britský voják vyzývající civilisty, aby se kryli před nepřátelskou palbou (viz *Obrázek 15*). Fotografie je ovšem složená ze dvou fotografií pořízených pár vteřin po sobě (viz *Obrázek 16 a 17*). Autor se nakonec přiznal, že tak učinil z kompozičních důvodů. (Altered Images, 2019)

Obrázek 15 - Zdroj: Brian Walski

Obrázek 16 - Zdroj: Brian Walski

Obrázek 17 - Zdroj: Brian Walski

2.3 Manipulace fotografie jejím využitím v jiných souvislostech

Ne vždy je fotografie manipulovaná autorem snímku. K manipulaci dochází až vydáním fotografie v jiném než původním kontextu.

Známé jsou případy, kdy je v médiích fotografie staršího data prezentována jako fotografie ze současného dění. V roce 2015 se v magazínu Reflex objevila fotografie Juana Medina zachycující uprchlíka plazícího se po pláži, zatímco se v pozadí opalují turisté (viz Obrázek 18), s textem: „Turisté v pozadí si užívají sluníčka a pohody na pláži [...] zatímco uprchlík z Afriky se plazí po pláži poté, co jeho loď dorazila ke španělským břehům. Dva světy, které na první pohled nepatří k sobě. To je typický obrázek posledních měsíců, z kterého ale mrazí.“ Ačkoliv je fotografie skutečná, byla pořízena v roce 2009, a tudíž její užití v kontextu událostí roku 2015 může být považováno za manipulativní. Z webu magazínu byl článek s fotografií stažen a není dohledatelný, nicméně na Facebooku se stále nachází odkaz (viz Obrázek 19).

Obrázek 18 - Zdroj: Juan Medina

Obrázek 19 - Zdroj: Vlastní

Stejný osud potkal fotografie lodi Vlora, která v roce 1991 přepravovala tisíce utečenců z Albánie do Itálie (viz *Obrázek 20*).

Obrázek 20 - Zdroj: AP

Není však pravidlem, že je užita fotografie několik let stará. Může se jednat i o fotografie, které předcházely události, kterou mají dokumentovat, popřípadě byly pořízeny až po ní – během pár minut. Jako například fotografie prezidenta Miloše Zemana, který na setkání NATO při focení jako jediný sedí, což má dokazovat jeho špatný zdravotní stav. Skutečnost ale byla taková, že se posadil až po skončení oficiálního fotografování a na oficiální fotografii tedy, stejně jako ostatní, stojí. Média si tedy záměrně vybrala fotografii, která se jim hodila a dopustili se tak manipulace. (viz *Obrázek 21*)

Obrázek 21 - Zdroj: www.e-bezpeci.cz

Vzniká zde otázka, zda je manipulace záměrná. Zvláště u této poslední kategorie se to špatně rozlišuje. Zvolil autor článku dvacet let starou fotografii z neznalosti, z nedbalosti, nebo to bylo proto, že fotografie zachycovala něco, co chtěl čtenáři předvést a ovlivnit ho tak?

2.4 Struktura manipulací

Na základě odborné literatury a výše zjištěných užití manipulací se dají manipulace rozdělit následovně²:

1. Manipulace fotografie před pořízením snímku
 - a. Volba úhlu
 - i. Svatozář (glorifikace)³
 - ii. Zkreslení počtu aktérů
 1. Menší počet
 2. Větší počet
 - b. Inscenace/režie
2. Manipulace fotografie v postprodukci
 - a. Retuš
 - i. Osoby
 - ii. Objektu
 - b. Fotomontáž
 - i. Osoby
 - ii. Objektu
 - iii. Mnohonásobná expozice
 - c. Ořez
 - d. Změna barev⁴
 - i. Změna atmosféry
 - ii. Převedení do černobílé
3. Manipulace fotografie jejím využitím v jiných souvislostech
 - a. Záměrné
 - b. Nezáměrné
 - i. Neznalost
 - ii. Nedbalost
4. Cenzura fotografie (úplné zakázání)

² Není zahrnuto dělení na analogovou a digitální fotografii, neboť uvedené manipulace jsou přípustné u obou technologií.

³ Je možné i negativní vyznění fotografie, tzv. démonizace – není tak častá.

⁴ Tato manipulace nebyla uvedena na příkladu, kvůli špatné možnosti dohledání materiálů; částečně se bude řešit v kapitole o etice, viz níže

3. Teorie fotografie

Tato kapitola byla zařazena z důvodů následného nafocení série manipulací. Ačkoliv autoři jako Roland Barthes přímo neřeší manipulaci jako takovou, poskytují náhled, co činí fotografii zajímavou, a je tedy vhodné uvést, na co se při focení zaměřit. Fotograf se znalostí těchto principů je posléze může použít při tvorbě manipulací a může je tak učinit věrohodnějšími a hůře odhalitelnými.

3.1 Roland Barthes

Mezi významné teoretiky fotografie patří Roland Barthes, který ve své eseji o fotografii nazvané „*Světlá komora – poznámka k fotografii*“ přináší svůj pohled na fotografii jakožto nefotograf. Ve své práci popisuje různé aspekty fotografie z různých úhlů pohledu a nastoluje pojmy, které budou využity při popisu série manipulací.

První tři pojmy, které Barthes nastoluje, jsou *operator*, *spectrum* a *spectator*. Autor uvádí, že: „*snímek může být objektem trojího vztahování (nebo trojí emoce, trojí intence), totiž konání, trpění a dívání.*“ Tedy *operator* je ten, kdo koná – fotograf, *spectrum* je ten, kdo trpí fotografováním – objekt zájmu fotografa a *spectator*, který se dívá na hotovou fotografii – divák.

Další dva pojmy jsou *studium* a *punctum*. Barthes převzal oba pojmy z latiny a užívá jejich původní význam. Tedy *studium* jako „*pozornost k něčemu, náklonnost pro někoho, jakýsi všeobecný zájem, který je sice starostlivý, ale ne akutní*“ a *punctum* jako „*bodnutí, malá trhlinka, malá skvrna, malý řez – a znamená též hod kostkou*“. Oba pojmy vysvětluje na fotografiích z povstání v Nikaragui. Zatímco *studium*, které je částečně ovlivněno i naší kulturou, nás informuje o situaci, o tom, jak vypadají města a ulice zničené válkou, jak vypadají lidé v onom místě, tak *punctum* je ten drobný detail, jistá nahodilost, která nás upoutá. Co se *studia* týče, má ho každá fotografie, nicméně se kvůli chybějící složce *punctum* omezuje na: *mám rád/nemám rád*. Barthes popisuje mimo jiné vztah, kdy *operator* fotografií poskytne funkce – informovat, reprezentovat, překvapovat, zvýznamňovat a probouzet touhu, a *spectator* pak tyto funkce rozpoznává – věnuje jim *studium*. Fotografie, obsahující pouze složku *studium*, označuje jako unární, tedy banální s jednoduchou kompozicí a bez jakéhokoliv rozrušení. *Punctum* naproti tomu vyvolává emoce a nemusí při tom ani šokovat – je také velmi subjektivní.

Z Barthesova díla vyplývá, že fotografie je velice subjektivní a nelze ji jako médium dobře popsat, neboť je ovlivněna mnoha faktory, jako jsou intence autora, významem, jenž jí přiřazuje ať už divák, nebo celá společnost.

3.2 Susan Sontag

Susan Sontag řeší na rozdíl od Barthesa fotografii více „politicky“, nicméně v řadě věcí se s Barthesem shoduje, ovšem nahlíží na problematiku z jiného úhlu. Sontagová potvrzuje již výše zmíněnou zakořeněnou důvěru ve fotografii jako odraz skutečnosti a jejich sílu v rukou politiky a utváření a kontrole myšlení, když píše, že: *„Fotografie podávají důkazy. Něco, o čem víme z doslechu a o čem pochybujeme, se zdá být potvrzeno, vidíme-li to na fotografii. V jedné variantě svého užití může být fotografický záznam usvědčujícím důkazem. Od svého využití při vražedném zátahu pařížské policie proti komunardům v červnu 1871 se fotografie staly pro moderní stát užitečným nástrojem dohledu a kontroly nad stále mobilnějším obyvatelstvem. Při jiném způsobu použití záznam ospravedlňuje. Fotografie platí za nesporný důkaz, že se daná věc vsutku stala. Obraz může deformovat; vždy se však předpokládá, že existuje nebo existovalo něco podobného tomu, co je na obrázku.“* (SONTAG 2002; s. 11-12) Z tohoto se dá usoudit, že každá manipulace musí mít alespoň nějaké opodstatnění v probíhajícím dění – tedy musí mít reálný základ, nebo se musí držet v mezích uvěřitelnosti.

Postavu fotografa vnímá jako neutrálního pozorovatele, protože *„ten, kdo zasahuje, nemůže zaznamenávat; kdo zaznamenává, nemůže zasáhnout“*. A upřesňuje to na příkladech, kdy fotograf volí mezi fotografií a životem, přičemž volí fotografii. Fotograf nezasahuje, dokud neudělá „dobrý snímek“, a *„nese tak spoluvinu s čímkoliv, co dělá námět zajímavým, hodným fotografování – včetně, je-li třeba, bolesti či neštěstí druhých“*. (SONTAG 2002; s. 17)

Stejně jako Barthes vidí Sontagová jako jednu z nejdůležitějších funkcí fotografie tu informativní. *„Fotografie říkají, co existuje, vytvářejí soupis.“* Nicméně, důležitost informace, kterou fotografie nese, je závislá na tom, pro koho je fotografie určena. Dokazuje tak na příkladu rodinné fotografie, která nese informaci téměř minimální, nicméně pro členy rodiny má velký význam. Do opozice staví fotografii pro účely špionáže, meteorologie apod., kde mají nevyčíslitelnou hodnotu. Dále zmiňuje vlastnosti fotografie jako výseku času i prostoru, kvůli čemuž je obraz, a tím i informace, kterou nese, manipulovatelný: *„Fotoaparát atomizuje skutečnost a činí ji manipulovatelnou a neprůhlednou. Je to pohled, který popírá vzájemnou propojenost, kontinuitu, který však propůjčuje každému okamžiku charakter mystéria.“* (SONTAG 2002; s. 27)

4. Etika

Všechna seriózní média a různé spolky sdružující fotografy/novináře se snaží manipulacím předcházet zavedením pravidel v etických kodexech. V této kapitole budou uvedena některá pravidla, jednak pro lepší porozumění, co je a co není považováno za manipulaci, a také budou tato pravidla využita – záměrně porušena – při focení série manipulací.

World Press Photo

Nezisková organizace každoročně oceňující nejlepší novinářské fotografie v 8 kategoriích. Tyto ceny jsou velmi prestižní a ročně se o ně ucházejí tisíce fotografů s desítkami fotografiemi.⁵ Vzhledem k tak vysokému počtu fotografů a fotografií jsou nezbytná přísná pravidla, aby se předešlo účasti manipulovaných fotografií, popř. došlo k jejich odhalení a následnému vyloučení.

Mezi základní pravidla uvedená v etickém kodexu patří nezasahování do fotografie, ať už před pořízením fotografie (aranžování, režie, inscenace), tak i v postprodukcii (retuš, fotomontáž). Dále pak změny provedené v obraze musí poskytovat věrnost a přiměřenost vůči kontextu – jinými slovy nesmí být přehnané. Mimo to musí fotograf dohlédnout, aby popisky fotografie byly přesné a také musí zajistit, aby proces tvorby fotografie byl transparentní – toho je mimo jiné docíleno podmínkami pro účast v soutěži, kdy je požadován i originál fotografie (přímý výstup z fotoaparátu). (World Press Photo – Code of ethics; Entry rules)

Czech Foto

Obecně prospěšná společnost každoročně pořádající soutěž Czech Press Photo o nejlepší fotografii v 9 kategoriích a stejně jako World Press Photo má za cíl podporu a rozvoj fotožurnalistiky. Na stránkách soutěže není žádný etický kodex a manipulace se řeší pouze v pravidlech v bodech X a XI, tedy: „*Obsah fotografie nesmí být pozměněn přidáním, přeskládáním, převrácením, zkreslením nebo odstraněním lidí či předmětů na snímku,*“ a „*Barevná úprava a převod fotografie do odstínů šedé jsou povoleny za předpokladu, že nemění obsah snímku.*“ Oproti pravidlům a etickému kodexu World Press Photo působí tato pravidla neúplně a nedokonale.

⁵ Podle technické zprávy se v roce 2017 zúčastnilo 5 034 fotografů ze 126 zemí světa, s celkem 80 408 fotografiemi

Syndikát novinářů

Profesní sdružení novinářů se ve svém kodexu nevyjadřuje přímo k manipulované fotografii, etická pravidla jsou brána obecně.

5. Praktická část

Cílem praktické části této práce je nafotit sérii manipulovaných fotografií a pomocí dotazníkového šetření zjistit, zda jsou takovéto fotografie (manipulace) odhalitelné a jak kriticky pozorovatel k fotografii přistupuje.

5.1 Série manipulací

Každá fotografie bude popsána na základě pojmů užívaných Barthesem. Bude tedy vysvětleno *studium* fotografie a zamýšlené *punctum*. Mimo jiné bude uveden popis a postup manipulace.

Fotografie 1

Obrázek 22 - Zdroj: Vlastní

Fotografie zachycuje truchlící ženu nad tělem zesnulého muže a měla vzniknout během konfliktu na východní Ukrajině při bombardování. *Studium* této fotografie je tedy konflikt na Ukrajině, jak vypadají zničené domy po bombardování a civilní oběti. Zamýšlené *punctum* je bota zesnulého, která jako jediná (kromě ruky, kterou drží žena) trčí zpod prostěradla a jen podle ní můžeme soudit, kdo pod prostěradlem je.

Fotografie je inscenací – celá scéna byla předem připravena na základě inspirace několika fotografií z válečných konfliktů. Jako místo pro focení posloužil bývalý vojenský areál

v Olomouci, neboť jeho současný stav odpovídá představám o válkou zničeném místě, a navíc je tato stavba snadno zaměnitelná s budovami na Ukrajině díky vlivu komunistické architektury. Oba aktéři byli napřed umístěni na vybrané místo a připraveni do správné pozice. Na prostěradlo se použila umělá krev, která slouží například při seminářích o zdravotě apod. Dýmu bylo dosaženo pomocí dýmovnice. Kompozice byla zvolena podle zlatého řezu, aby oko diváka prvně spočinulo na ruce aktérů.

Fotografie 2

Obrázek 23 - Zdroj: Vlastní

Obrázek 24 - Zdroj: www.californiamedios.com

Na originální fotografii (viz *Obrázek 24*) zachycující prezidenta Spojených států Donalda Trumpa při proslovu, je za jeho pravým ramenem vidět hlava muže. Z kompozičních důvodů byla vyretušována, neboť ruší celkový vzhled snímku. Na snímku po retuši (viz *Obrázek 23*) už se divák může soustředit pouze na to důležité. *Studium* této fotografie je postava Donalda Trumpa a díky přítomnosti vlajek v okrajích fotografie může předpokládat, že se jedná o proslov na nějaké mezinárodní události. *Punctem* fotografie je výraz prezidenta.

Provedená retuš – tedy odstranění hlavy v pozadí stojícího muže – je příkladem retuše z kompozičních důvodů, která nemusí být tak závažná jako ostatní možnosti/případy retuší, nicméně z etického hlediska už je považována za manipulaci a pokud by byla odhalena, zodpovědný člověk by mohl být potrestán.

Fotografie 3

Obrázek 25 - Zdroj: Vlastní

Obrázek 26 - Zdroj: AFP PHOTO / KCNA via KNS REPUBLIC OF KOREA

Fotografie severokorejského diktátora Kim Čong-Una s armádními generály a jeho poradci (viz *Obrázek 26*). Téměř na všech fotografiích je možné vidět různé osoby, jak si v přítomnosti diktátora zapisují poznámky. *Studiem* fotografie je politická situace v Severní Koreji. *Punctem* by mohla být natažená paže diktátora, která vyvolává další otázky ohledně fotografie.

Po vzoru fotografií z jiných diktatur (viz *Obrázek 12 a 13*) byl jednoduchými tahy digitálního retušovacího štětce odstraněn jeden z účastníků. Na rozdíl od reálných fotografií tohoto typu zmizel člověk pouze z fotografie. Ve skutečnosti by zmizel i z veřejného života, jak uvádí Lábová, a původní fotografie by byly cenzurovány a zničeny.

Fotografie 4

Obrázek 27 - Zdroj: Vlastní

Obrázek 28 - Zdroj: Stephanie Lecocq/EPA/EFE

Obrázek 29 - Zdroj: archive.government.ru

Obrázek 30 - Zdroj: parlamentnilisty.cz

Na fotografii (viz *Obrázek 27*) může divák vidět setkání ruského prezidenta Vladimira Putina a českého předsedy vlády Andreje Babiše. *Studiem* fotografie je samotné setkání těchto dvou mužů. Zamýšlené *punctum* je sáček od koblih s nápisem „ANO“, který drží Putin.

Jedná se o fotomontáž, přičemž jako podklad slouží fotografie ze setkání Vladimira Putina s předsedou ruské vlády Dimitri Medveděvem (viz *Obrázek 29*). Medveděvova hlava byla nahrazena hlavou českého premiéra z fotografie pocházející z jednání Evropské komise (viz *Obrázek 28*). Sáček s koblíhou je převzat z fotografie zachycující předvolební kampaň politické strany ANO Andreje Babiše.

Fotografie 5

Obrázek 31 - Zdroj: Vlastní

Obrázek 32 - Zdroj: Reuters

Obrázek 33 - Zdroj: alamy.com

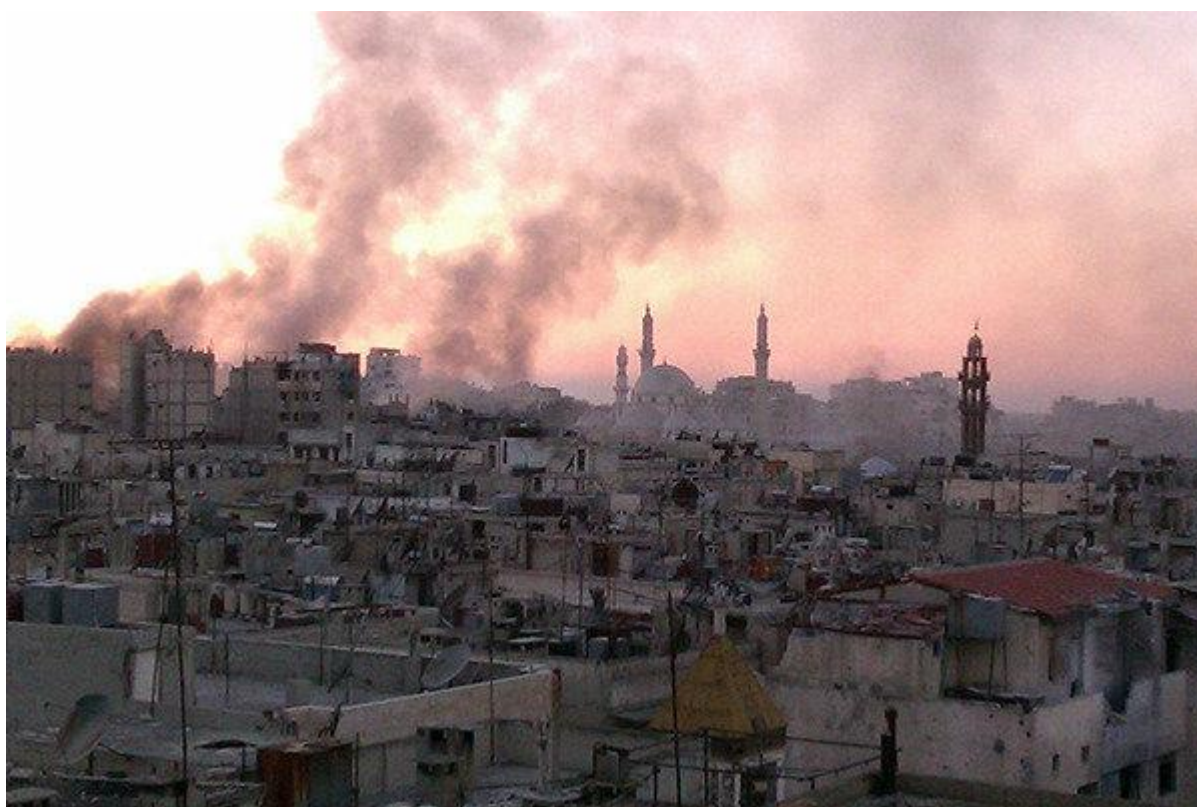
Fotografie (viz *Obrázek 31*) zachycuje setkání prezidenta Miloše Zemana s maďarským premiérem Viktorom Orbánem při společném vojenském cvičení. *Studium* je právě situování schůzky do vojenského prostředí, vzhledem k tomu, že obě země patří do V4 a zauímají rozdílný postoj např. vůči migrantům než zbytek EU. *Punctum* fotografie spočívá v podání rukou obou protagonistů, přičemž jejich výrazy nasvědčují jakési „d'ábelské“ úmluvě.

Opět se jedná o fotomontáž, tedy spojení fotografie ruského nosiče jaderných raket Iskander (viz *Obrázek 32*) a fotografie z návštěvy maďarského premiéra na Hradě (viz *Obrázek 33*). Kromě spojení snímků došlo také k rozmazání pozadí, čímž vznikl efekt použití dlouhého ohniska a nízké clony, a retuši části vozidla, která „rostla“ Orbánovi z hlavy.

Fotografie 6

Obrázek 34 - Zdroj: Vlastní

Obrázek 35 - Zdroj: www.aljazeera.net

Obrázek 36 - Zdroj: www.ingradiv.com

Fotografie zachycuje přelétající armádní vrtulníky nad zničeným Damaškem. *Studiem* fotografie je válka v Sýrii a její důsledky. *Punctem* jsou prolétající helikoptéry a hustý černý dým.

Do původní fotografie byly přidány dva vrtulníky, aby ozvláštnily scénu a řekli tak divákovi, co se na místě stalo. Mimo jiné byl pozměněn barevný nádech fotografie a byl ztmaven dým k dotvoření atmosféry.

Fotografie 7

Obrázek 37 - Zdroj: Orlando Sierra

Fotografie (viz *Obrázek 37*) zachycuje karavanu honduraských uprchlíků v Mexiku. *Studiem* je tedy migrace jihoamerických civilistů do USA. U této fotografie není žádné *punctum*, jedná se tedy o *unární fotografii*.

Na této fotografii nebyla provedena žádná úprava, nicméně stačí změnit popisek a může se jednat o manipulaci užitím fotografie v jiném kontextu. Popisek k této fotografii by mohl například znít: „*Migranti proudí přes Balkán*“. Pro tento typ manipulace byla záměrně vybrána *unární fotografie*, protože není tak zajímavá a nevyvolává další otázky.

Fotografie 8

Obrázek 38 - Zdroj: Vlastní

Protesty žlutých vest ve Francii jsou od počátku doprovázeny výtržnostmi. Na fotografii (viz *Obrázek 38*) je zachycen jeden z demonstrantů, jak hází Molotovův koktejl. V pozadí jsou další demonstranti s francouzskou vlajkou zahaleni dýmem z jedné z hojně užívaných dýmovic. *Studiem* fotografie jsou demonstrace žlutých vest ve Francii, za *punctum* by se mohla považovat francouzská vlajka v dýmu.

Jedná se o další inscenaci a fotografování proběhlo na zahradě jednoho z protagonistů. Kromě zinscenování zachycené události muselo být do fotografie zasaženo i v grafickém editoru formou fotomontáže a retuše. Dým z dýmovice byl natolik hustý, že oba „demonstranty“ vzadu zakryl, proto museli být znovu přidáni z jiné fotografie a pomocí retušovacího štětce a klonovacího razítka částečně zahaleni do dýmu.

Fotografie 9

Obrázek 39 - Zdroj: Vlastní

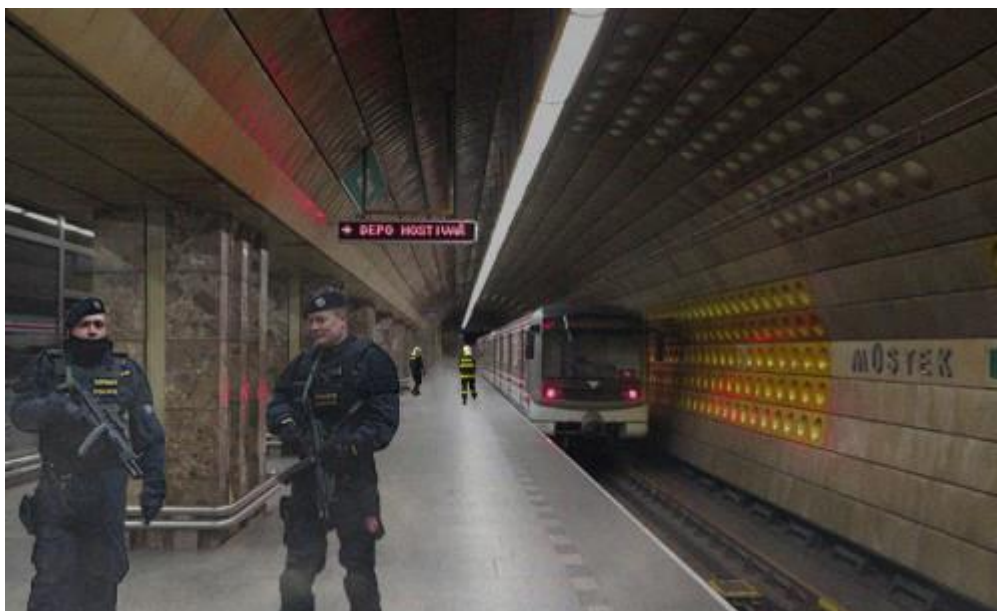

Obrázek 40 - Zdroj: refugeesmigrants.un.org

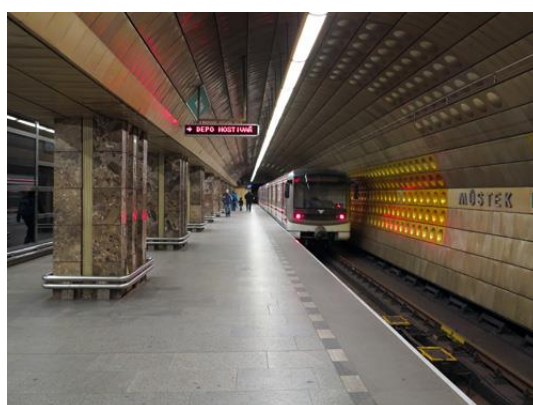
Na originální fotografii (viz *Obrázek 40*) autor zachytil 3 uprchlíky sedící na pobřeží dívající se na moře a špatně viditelnou pevninu za ním. *Studiem* fotografie je opět migrační krize. *Punctum* jsou batohy fotografovaných.

Pro dosažení dramatictějšího efektu byla fotografie převedena do odstínů šedi a hladina moře byla ztmavena ve středních hodnotách. Poté, aby fotografie působila plastičtěji, bylo využito tzv. falešného HDR – fotografie se zkopírovala do 2 dalších vrstev, přičemž jedna byla ztmavena a druhá zesvětlena a výsledná fotografie (viz *Obrázek 39*) je tak průnikem těchto tří vrstev.

Fotografie 10

Obrázek 41 - Zdroj: Vlastní

Obrázek 42 - Zdroj: <http://www.urbanrail.net>

Obrázek 43 - Zdroj: www.g.denik.cz

Obrázek 44 - Zdroj: <http://www.mitel-tv.cz>

Fotomontáž (viz *Obrázek 41*) zachycuje policisty a hasiče zasahující při zásahu u nahlášené bomby v pražském metru. *Studiem* fotografie je terorismus v evropských velkoměstech. Opět se jedná o *unární fotografii*, která nemá žádné *punctum*.

Ke složení fotografie posloužily 3 různé fotografie, popř. jejich části. Jako podklad slouží fotografie ze stanice pražského metra (viz *Obrázek 42*), policisté byli použiti z fotografie z vánočních trhů, kde hlídkovali (viz *Obrázek 43*) a hasiči byli do fotomontáže přidáni ze zásahu u autonehody (viz *Obrázek 44*).

5.2 Dotazníkové šetření

Pro dotazníkové šetření byly vybrány 3 školy s různým zaměřením. Skupina 1 byla tvořena studenty posledního ročníku Technického lycea Střední školy elektroprůmyslové v Olomouci, druhá skupina byla tvořena studentkami 1. ročníku magisterského studia pedagogiky na Univerzitě Palackého a třetí skupinu tvořili studenti 2. ročníku Gymnázia Olomouc-Hejčín.

Dotazníkové šetření bylo rozděleno do tří fází. Nejdříve byl respondentům rozdán dotazník, ve kterém zakroužkováním ANO/NE odpovídali na otázku, zda je fotografie manipulovaná. Ve druhé fázi respondenti diskutovali o jednotlivých fotografiích a odpovídali na otázku, proč si myslí, že je/není fotografie manipulovaná. Tato část byla zařazena z důvodu zjištění, jak o fotografii přemýšlejí, jak ji vnímají. V poslední fázi opět následovalo vyplnění stejného dotazníku jako poprvé. Tímto bylo sledováno, jak jsou respondenti ovlivnitelní argumenty druhých, popř. jak se změnil jejich názor na danou fotografii v návaznosti na předchozí diskuzi.

Do vzorku fotografií pro dotazníkové šetření bylo vybráno 10 reálných manipulací, 10 vlastních manipulací a 10 fotografií nemanipulovaných.

V následujícím textu budou zobrazeny fotografie spolu s daty z dotazníkového šetření.⁶⁷

⁶ Parafráze a citace respondentů vznikly na základě nahrávek diskuze, které jsou přílohou na CD. Viz *Příloha č. 2, 3 a 4*.

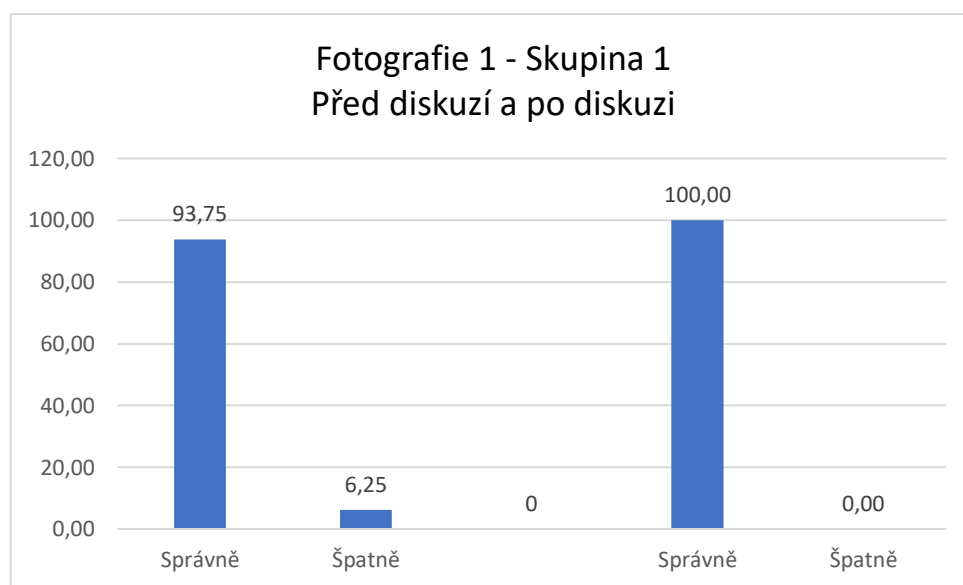
⁷ Grafy vycházejí z tabulek viz *Příloha č. 1* na CD.

Fotografie 1

Obrázek 45 - Zdroj: J. Scott Applewhite

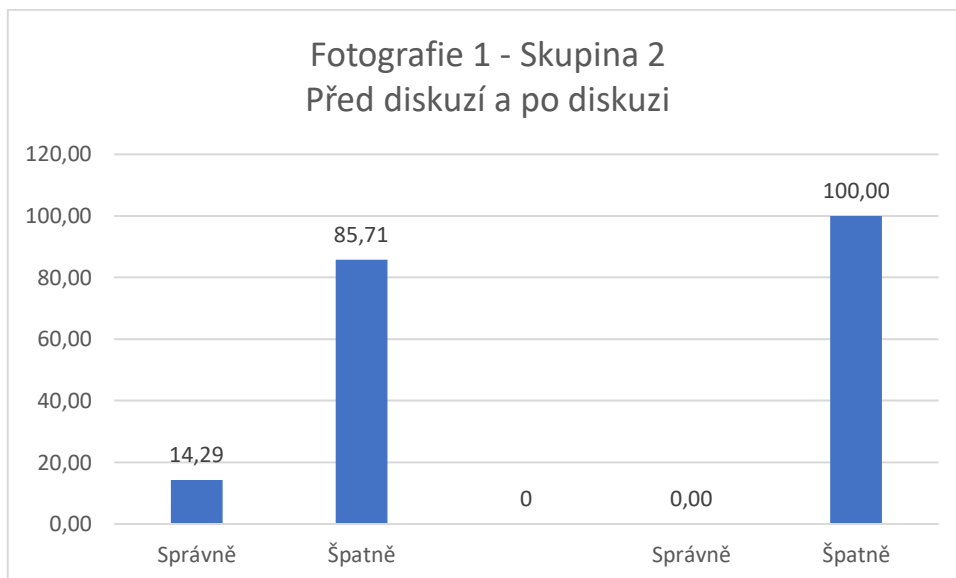
Jako první fotografie k dotazníku byla zvolena manipulovaná fotografie amerického prezidenta G. W. Bushe (viz výše). Byla opatřena popiskem „G. W. Bush při proslovu k válce v Iráku“, který odpovídal realitě. Jedná se o inscenaci, kterou nemá na svědomí fotograf, ale organizátor proslovu. Vzhledem k druhu manipulace byla očekávána nízká míra odhalení.

Graf 1 - Zdroj: Tabulka 1

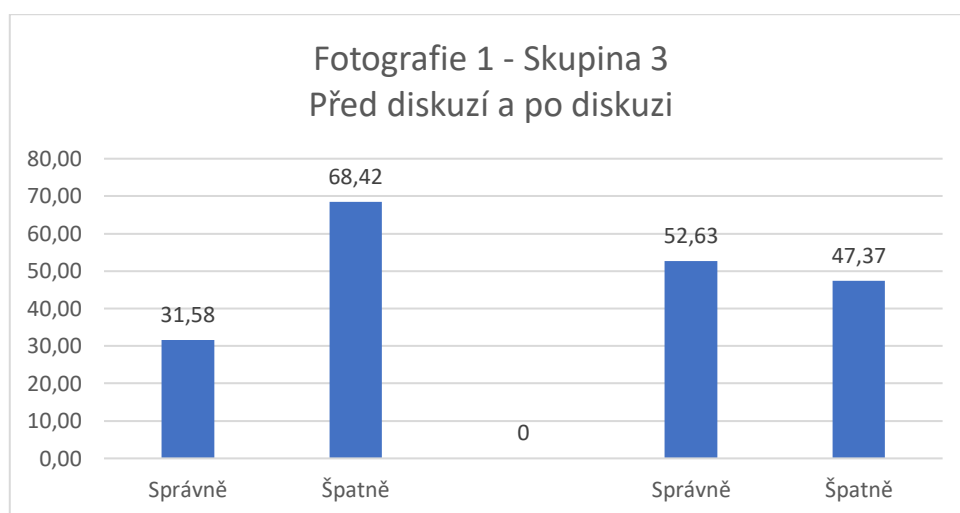
V první skupině se po prvním vyplnění dotazníku pohybovala úspěšnost odhalení na necelých 94 %, zcela proti očekávání. Respondenti v diskuzi uvedli, že jim vadí velký nápis „mission accomplished“ za zády George Bushe, ačkoliv se válka v Perském zálivu nevyvíjela pro USA dobře. Vadil jim také konferenční stůl, za kterým bývalý prezident stál, kvůli kterému scéna vypadala jako nachystaná. Kromě těchto spekulací, které se vzhledem k reálné manipulaci dají brát za správné určení problému, zazněla i myšlenka, že Bush byl do fotografie

přidán z jiné fotografie. Po diskuzi se i zbylá část respondentů přiklonila k názoru, že fotografie je manipulovaná a úspěšnost určení manipulace se vyšplhala na 100 %. (2019, Příloha č. 2)

Graf 2 - Zdroj: Tabulka 2

Zcela opačně se vyvíjela situace v druhé skupině, kde podle původního očekávání většina manipulaci nerozpoznala. Odůvodněním bylo: „Není zmanipulované okolí, lidé a dav mi přijdou realistické a bylo by těžké to nějak zmanipulovat.“ Ostatní respondenti s tímto vysvětlením souhlasili a nechali se přesvědčit, takže v druhém dotazníku klesla úspěšnost určení manipulace na 0 %. (2019, Příloha č. 3)

Graf 3 - Zdroj: Tabulka 3

Po prvním dotazníku se ve skupině 3 pohybovala úspěšnost na necelých 32 %. Tato skupina byla v diskuzi neaktivnější. Objevily se názory, že je to „až moc dokonalý moment“, proti čemuž jiní vystoupili s tím, že je to „úplně normální fotka“. Nejlépe fotografii vystihl

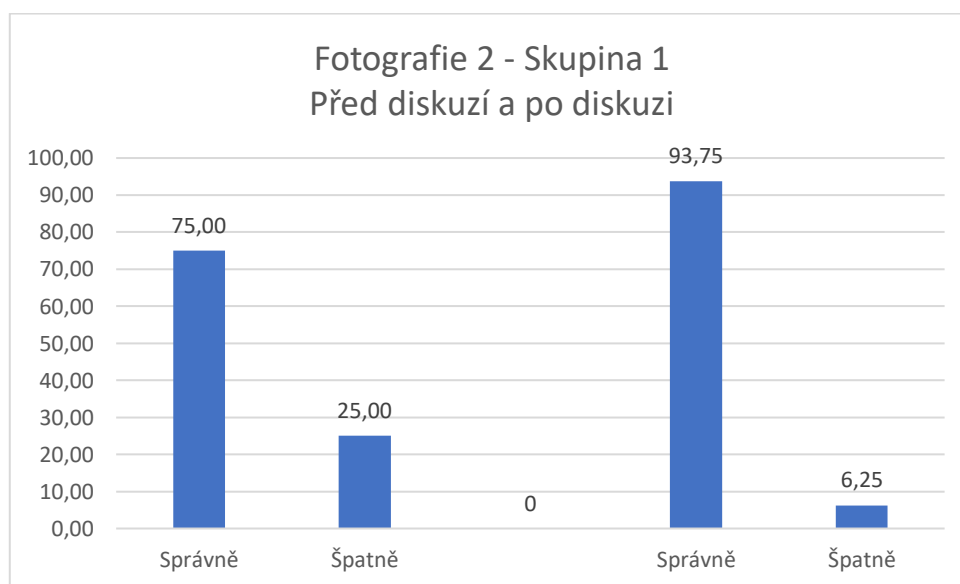
jeden z respondentů s komentářem: „Všichni se usmívají, divákovi to ukazuje jenom ten pohled, který oni chtějí – snaží se lidi přesvědčit, že je všechno v pohodě, i když všechno v pohodě není.“ Pravděpodobně i tento argument přesvědčil některé respondenty k přehodnocení svého pohledu a po diskuzi už míra úspěšnosti byla lehce nad polovinou. (2019, Příloha č. 4)

Fotografie 2

Obrázek 46 - Zdroj: Vlastní

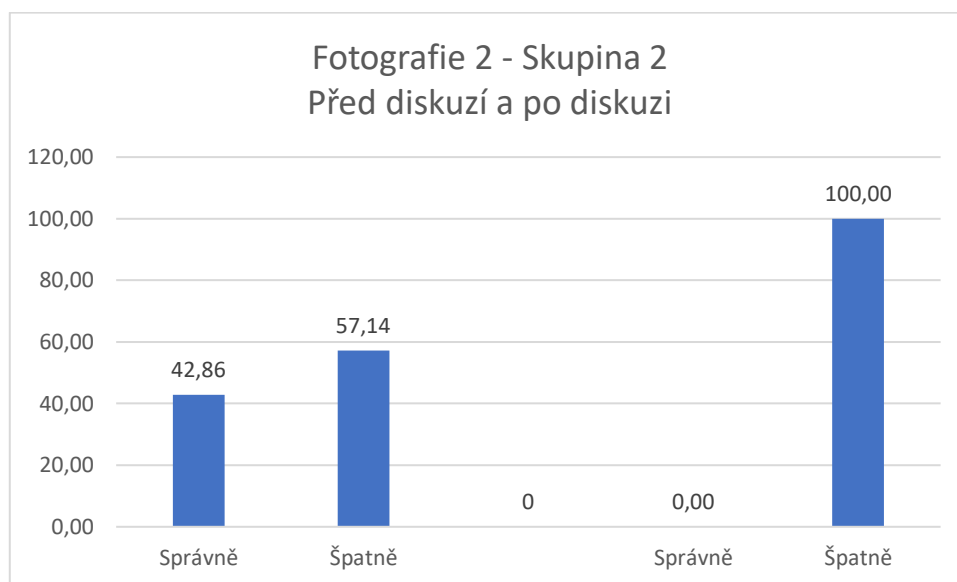
Jako druhá fotografie dotazníku byla zařazena fotografie z vlastní tvorby. Jedná se o inscenaci civilní oběti z války na východní Ukrajině. Byla opatřena popiskem „Civilní oběť konfliktu na Ukrajině“.

Graf 4 - Zdroj: Tabulka 1

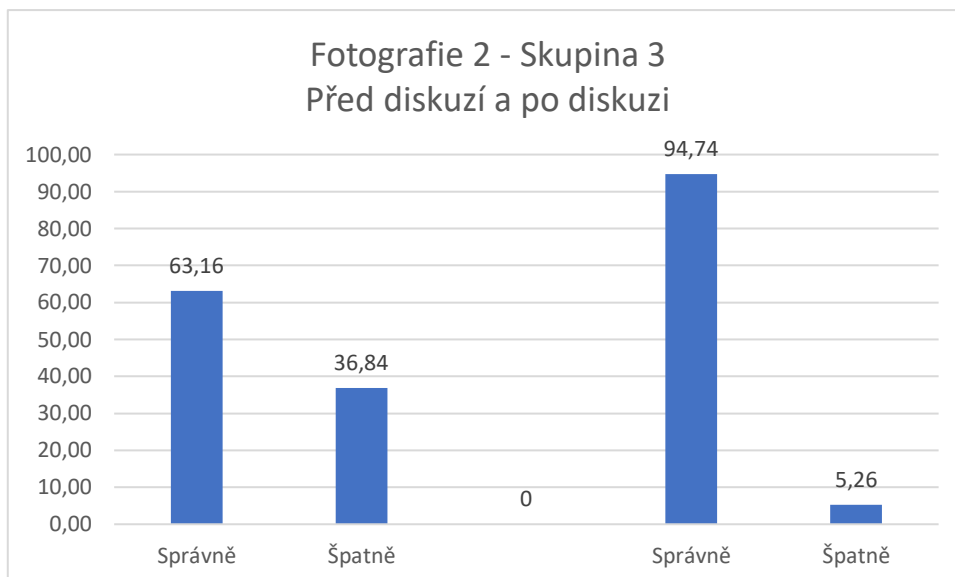
Po první vlně dotazníků byla míra odhalení manipulace 75 %. Jako důvody, proč si myslí, že jde o manipulaci, uvedli respondenti, že jim fotografie připadá jako z filmu, popř. je

to foceno dodatečně a nezachycuje to skutečného člověka. Nejlépe fotografii vystihl jeden z respondentů, když téměř přesně popsal, jak fotografie vznikala: „*Dá se to provést s dvěma lidmi, prostěradlem a kečupem. Šlo by to vyfotit tady na kravině.*“ Odůvodnění ze strany těch, kteří si nemyslí, že jde o manipulaci, bylo, že takových fotek je hodně, proto to může být pravda. Po druhém kole dotazníků byli téměř všichni přesvědčeni, že jde o manipulaci. (2019, Příloha č. 2)

Graf 5 - Zdroj: Tabulka 2

Ve druhé skupině byl po prvním kole dotazníků stav téměř nerozhodný. Jediný názor, který v diskusi zazněl, byl, že: „*Prostě to tak bylo, ne, že by tak tu oběť někdo nastavil, tak to zůstalo, tak to vyfotili*“. Proti tomuto názoru nikdo nevystoupil, naopak ostatní přesvědčil o „pravosti“ fotografie. Úspěšnost odhalení této fotografie po druhém kole dotazníků tak byla nulová. (2019, Příloha č. 3)

Graf 6 - Zdroj: Tabulka 3

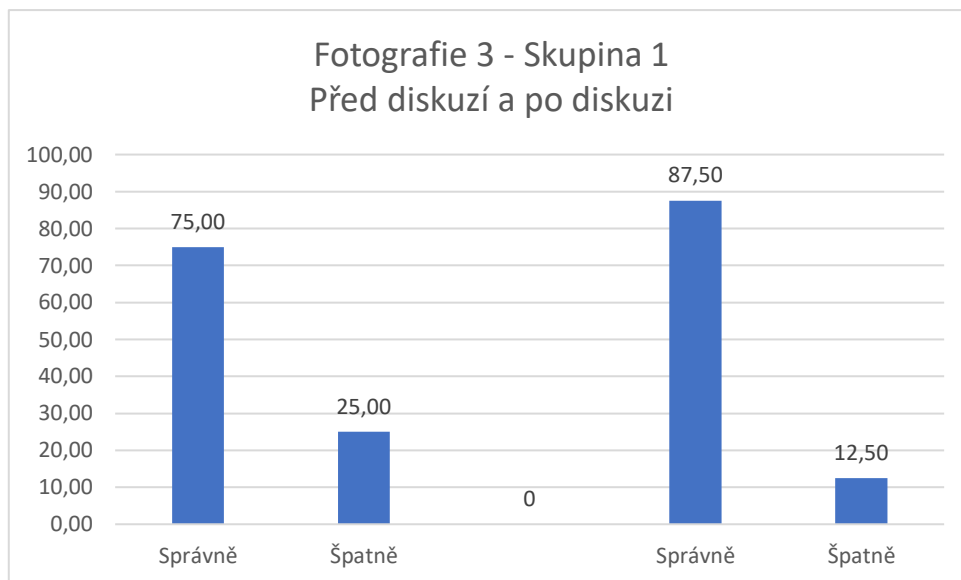
Většina třetí skupiny byla už po prvním vyplnění dotazníků přesvědčena, že jde o manipulaci. Argumenty pro to byly, že krev působí uměle, žena má moc čisté oblečení, popř. je až moc dobře oblečená. Mimo to zaznělo, že: „*je to foceno v dokonalé pozici, aby tam šlo všechno vidět*“. Po diskuzi byla část respondentů přesvědčena těmito argumenty o nepravosti fotografie a úspěšnost se tak zvýšila na necelých 95 %. (2019, Příloha č. 4)

Fotografie 3

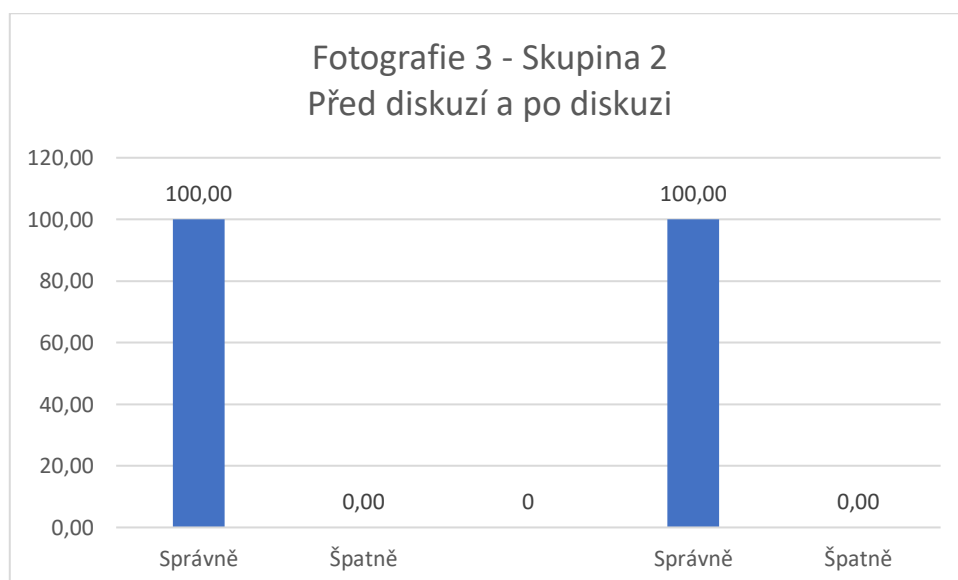
Obrázek 47 - Zdroj: imagenesmi.com

Třetí fotografie v pořadí je první z deseti fotografií, které nebyly nijak upravovány. Zachycuje vojáka v sutinách školy na Ukrajině, kterou využili jako základnu. Byla opatřena popiskem „*Voják ve válkou zničené škole na Ukrajině*“, který odpovídá skutečnosti.

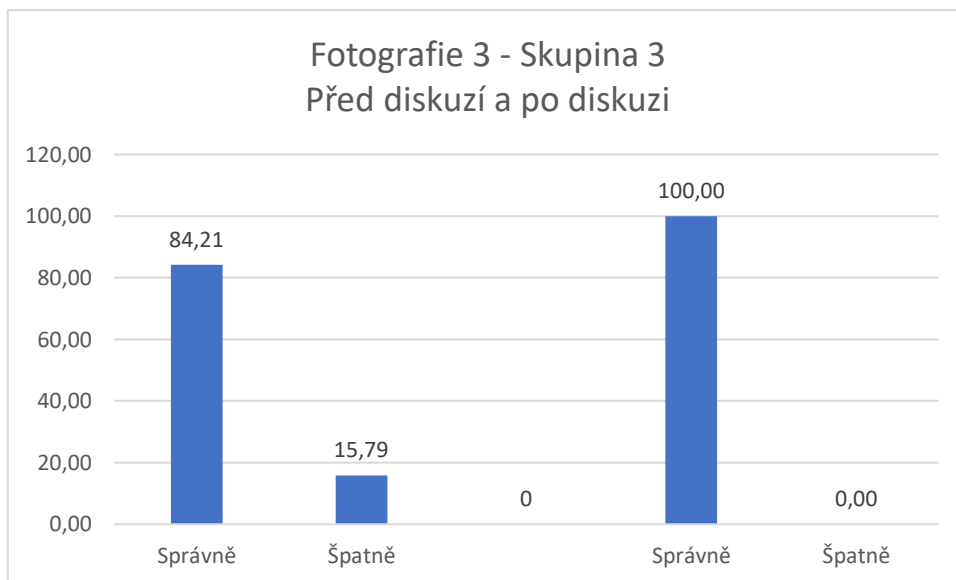
Graf 7 - Zdroj: Tabulka 1

V prvním dotazníku věřilo v pravost fotografie tři čtvrtě respondentů z první skupiny. V diskusi nikdo neřekl žádný argument ani pro, ani proti, nicméně množství těch, kteří věřili, že fotografie nebyla manipulovaná, přesvědčilo i některé ostatní členy skupiny. Správně označilo tuto fotografii za nemanipulovanou 87,5 % respondentů. (2019, Příloha č. 2)

Graf 8 - Zdroj: Tabulka 2

Druhá skupina byla zcela jednohlasná v tvrzení, že jde o fotografii nemanipulovanou. Podle jedné z respondentek fotografie odpovídá záběrům z dokumentů, a proto nebyl důvod k nedůvěře. V obou dotaznících označilo fotografii za pravou 100 % respondentů. (2019, Příloha č. 3)

Graf 9 - Zdroj: Tabulka 3

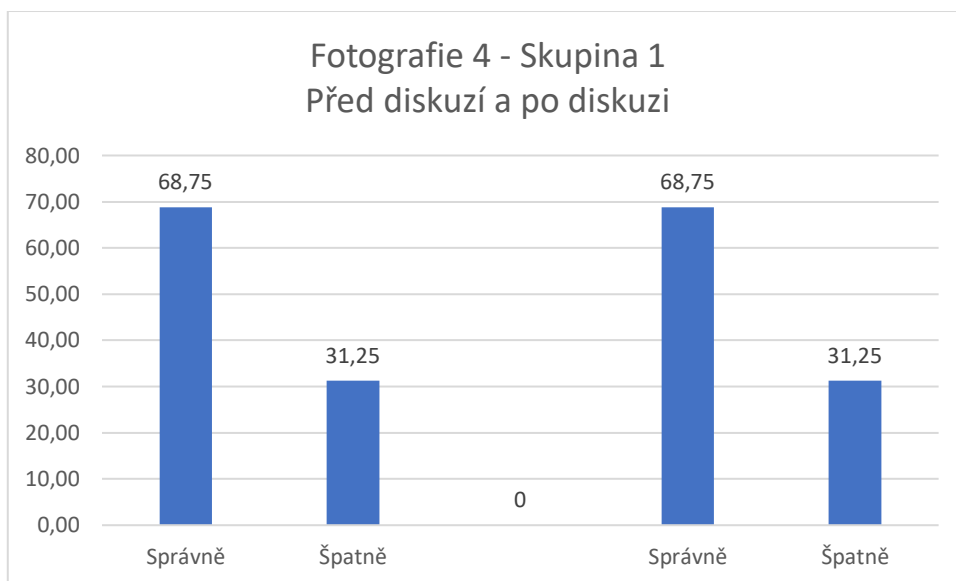
Ve třetí skupině vypadala situace stejně jako ve skupině první. Opět nebyl vyřčen žádný argument, ale většině se podařilo přesvědčit zbylé členy skupiny o pravosti fotografie. (2019, Příloha č. 4)

Fotografie 4

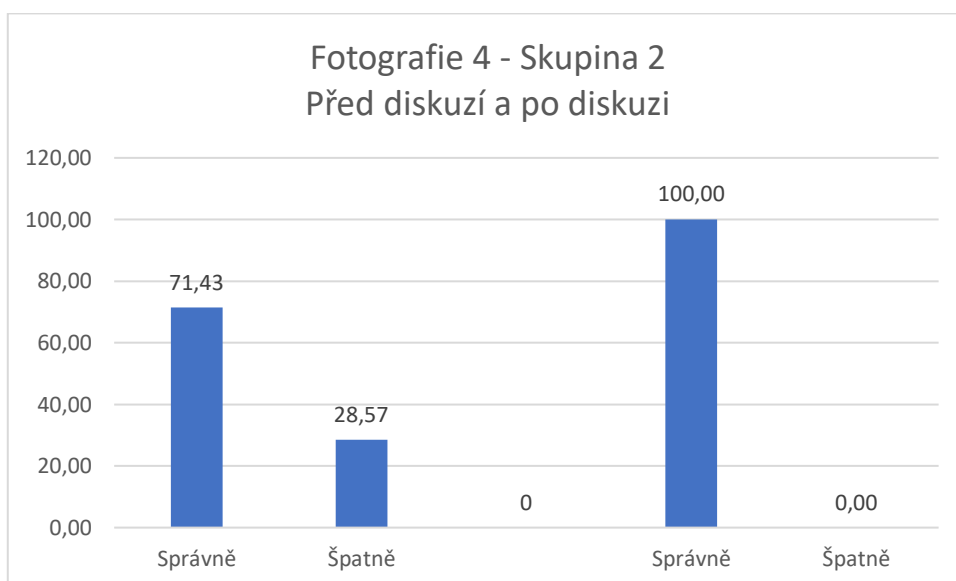
Obrázek 48 - Zdroj: Vlastní

Čtvrtá fotografie k dotazníku je opět z vlastní tvorby. Kromě toho, že se jedná o inscenaci, bylo užito i fotomontáže, která by měla být snáze odhalitelná. Fotografie byla doplněna popiskem „*Výtržnosti při protestech žlutých vest*“.

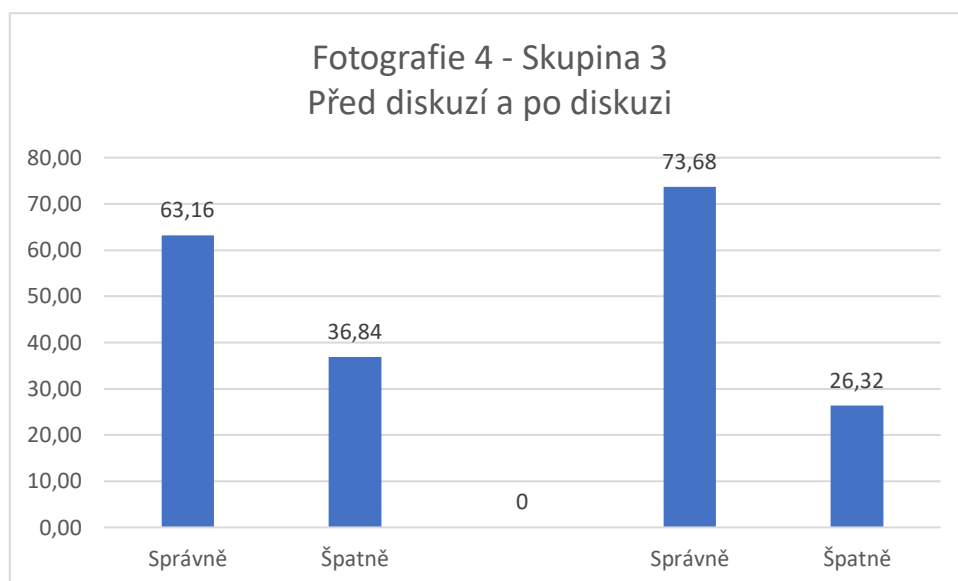
Graf 10 - Zdroj: Tabulka 1

Ve skupině 1 byla fotografie v prvním dotazníku označena za manipulovanou necelými 69 % respondentů. Mezi důvody zmíněnými v diskuzi patřil nakopírovaný kouř a dobré osvětlení scény. Jeden z argumentů zněl: „*Podezřele moc dobře zachycené, jako by to někdo naaranžoval*“. Nicméně po druhém dotazníku se procentuální stav nezměnil. (2019, Příloha č. 2)

Graf 11 - Zdroj: Tabulka 2

V druhé skupině bylo o nepravosti fotografie v prvním dotazníku přesvědčeno 71,4 % respondentů. V diskusi uvedli, že jim scéna připadá nachystaná a vadil jim kouř pouze v půlce fotografie, který vypadal nepřirozeně. Po těchto argumentech se i zbylí členové skupiny přidali na jejich stranu a fotografii označili za manipulovanou. (2019, Příloha č. 3)

Graf 12 - Zdroj: Tabulka 3

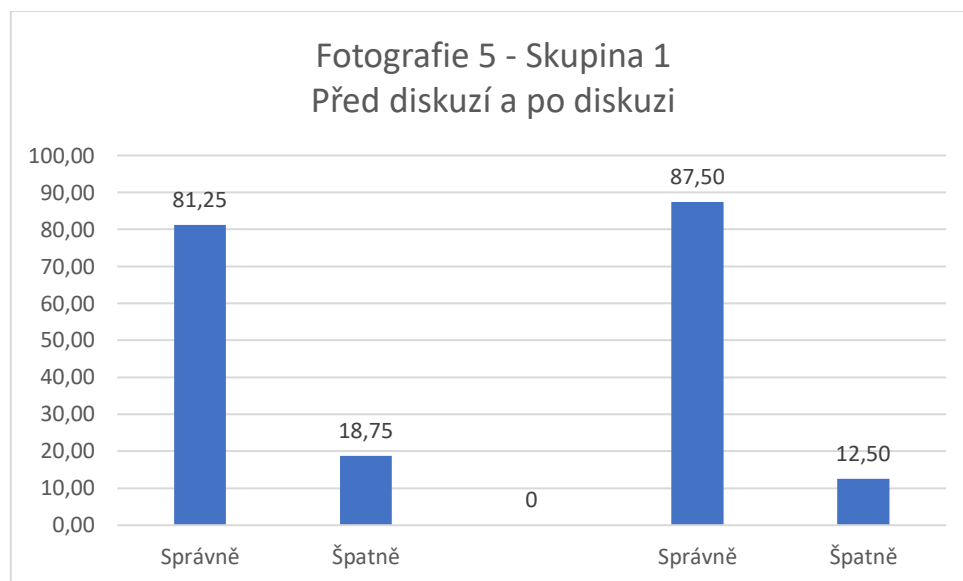
Ve třetí skupině fotografii nevěřilo 63 % respondentů. Problémy viděli v barevnosti fotografie, kdy osoba vepředu je jinak barevná než osoby vzadu. Opět zmínili kouř jen v půlce fotografie. V této skupině jako jediný nezazněl názor, že je fotografie inscenací. Po diskusi se zvedl počet respondentů věřících v nepravost fotografie o 10 %. (2019, Příloha č. 4)

Fotografie 5

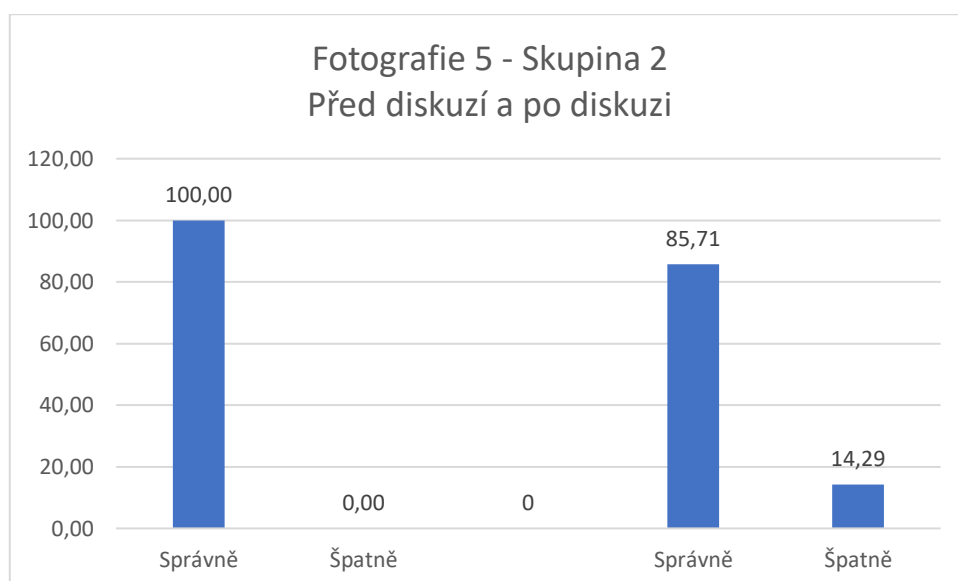
Obrázek 49 - Zdroj: Gazetaobserver.com

Pátá fotografie je nemanipulovaná a byla přidána v návaznosti na předchozí fotografii, neboť je ze stejné události. Byla opatřena popiskem „Výtržnosti při protestech žlutých vest“, který je v souladu se skutečností.

Graf 13 - Zdroj: Tabulka 1

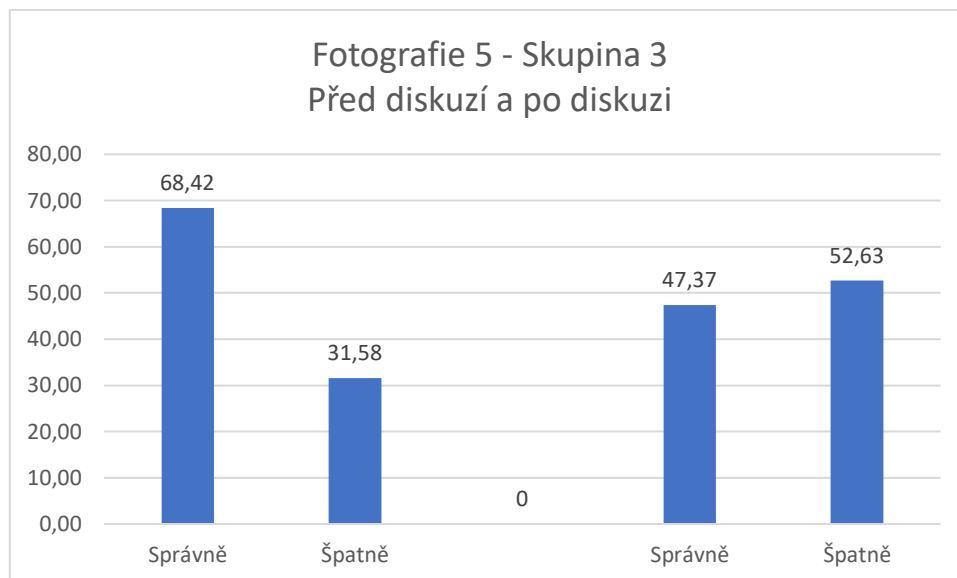
V první skupině věřilo fotografii po prvním dotazníku 81 % dotazovaných. V diskuzi se sice řešilo, že to nemusí být fotografie z Francie jen proto, že muž má na sobě žlutou vestu, ale nakonec došli k závěru, že z Francie je. Jiné argumenty nezazněly. V druhém dotazníku se úspěšnost zvýšila na 87,5 %. (2019, Příloha č. 2)

Graf 14 - Zdroj: Tabulka 2

Druhá skupina začala se 100% úspěšností v prvním dotazníku. V diskuzi se ovšem zaměřila jedna z respondentek na oheň a popelnici, která podle ní vypadala jako přidaná. Tímto

argumentem pravděpodobně přesvědčila další k nedůvěře k fotografii a ve výsledku se úspěšnost snížila na 85 %. (2019, Příloha č. 3)

Graf 15 - Zdroj: Tabulka 3

Podobná situace jako u druhé skupiny se opakovala i ve skupině 3. V diskusi zazněl návrh, že fotografovaná osoba mohla být ovlivněna fotografem k té činnosti, kterou vykonává. Pravděpodobně z toho důvodu došlo ke snížení úspěšnosti o 21 %. (2019, Příloha č. 4)

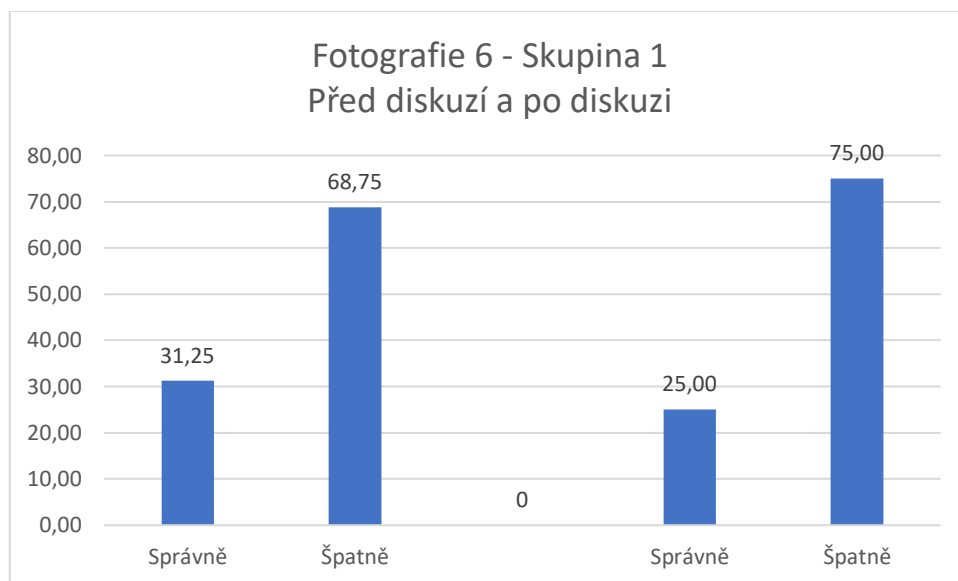
Fotografie 6

Obrázek 50 - Zdroj: altereimagesbdc.org

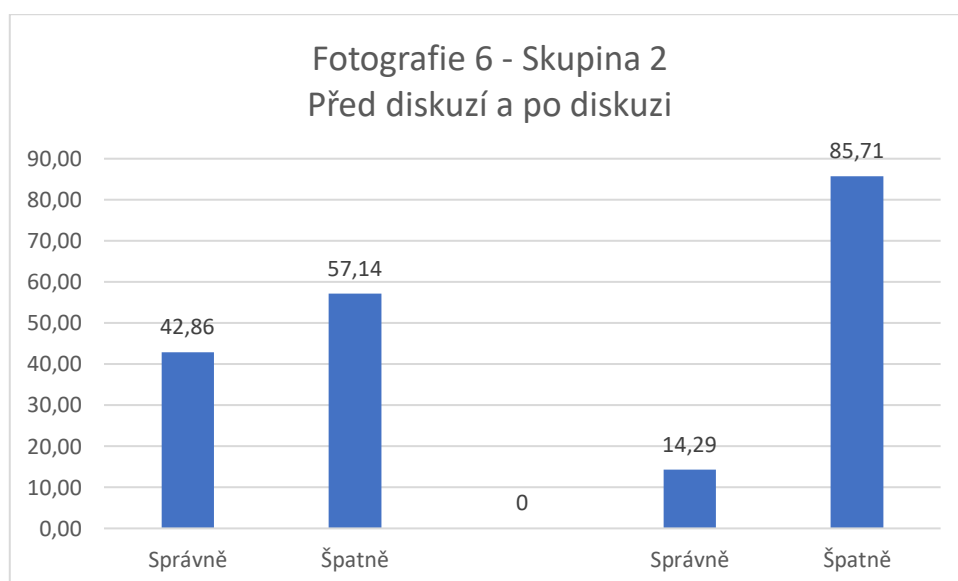
Šestá fotografie je manipulací, která se objevila v médiích. Jedná se o fotomontáž. Fotografie vznikla v době, kdy se spekulovalo o zdravotním stavu Kim Čong-Ila, který byl do

fotografie přidán. Manipulace je odhalitelná při bližším pohledu na bílou zídku v oblasti Kimových kolen, kde její části chybí. Fotografie byla opatřena popiskem „Kim Čong-Il s armádními generály důstojníky“.

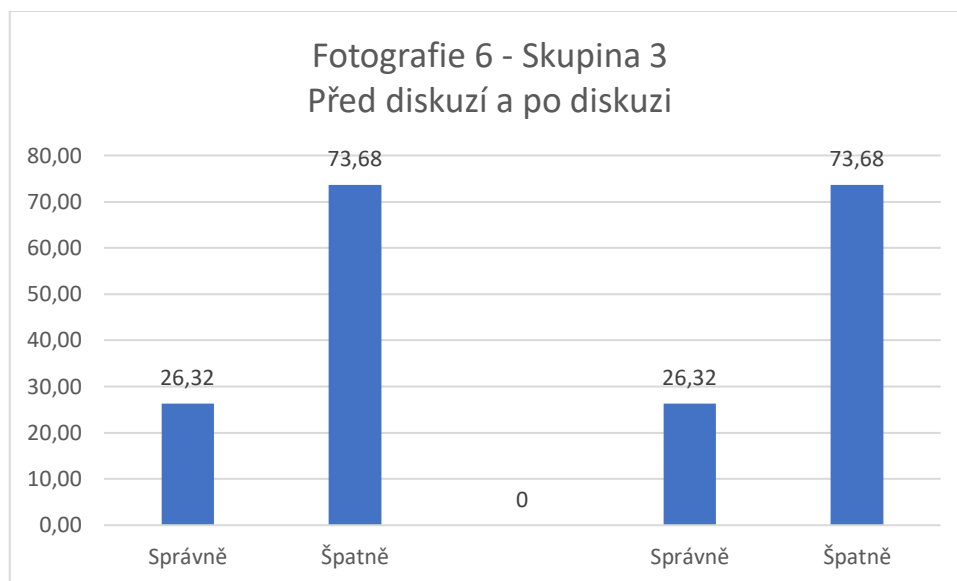
Graf 16 - Zdroj: Tabulka 1

V první skupině byla úspěšnost 31 % po prvním dotazníku. Z diskuze ovšem vyplynulo, že nikdo neodhalil čím, popř. jak, je fotografie manipulovaná. Jediným argumentem, proč je fotografie manipulovaná, bylo „protože je tam Kim“. Ostatním na fotografii nic nevadilo. Úspěšnost se v druhém kole snížila na 25 %. (2019, Příloha č. 2)

Graf 17 - Zdroj: Tabulka 2

Ve druhé skupině bylo zastánců pravosti i nepravosti fotografie přibližně stejně. Argumentem pro manipulaci bylo to, jak jsou vojáci nastoupeni v řadách. Jiný argument nezazněl. Stejně jako v případě první skupiny se i tady úspěšnost snížila. (2019, Příloha č. 3)

Graf 18 - Zdroj: Tabulka 3

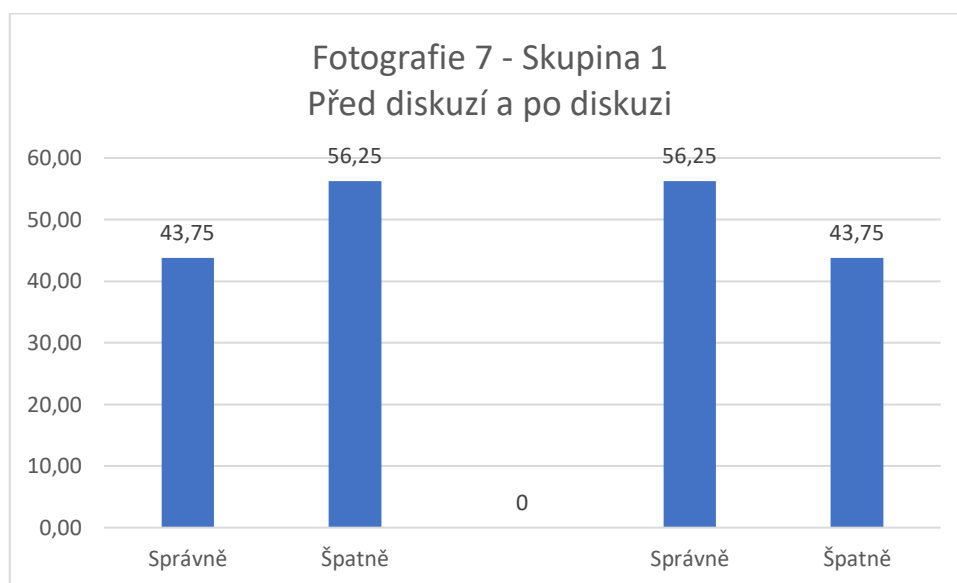
Ve třetí skupině měla nepravost fotografie zhruba čtvrtinu zastánců. Co se argumentů týče, byla tato skupina nejproduktivnější, i tak se jim nepodařilo zjistit, v čem manipulace v této fotografii spočívá. Jedna respondentka odůvodňovala manipulaci takto: „Do fotky zasaženo nebylo, ale je manipulující – Severní Korea chce ukázat, že je silná.“ Tento argument je částečně pravdivý, Severní Korea chtěla touto fotografií ukázat, že je silná, ale tím, že Kim, o kterém se spekulovalo, že je těžce nemocný nebo dokonce mrtvý, je zdravý. Mezi další argumenty patřila možnost, že vojáků bylo ve skutečnosti méně a byli doděláni digitálně v postprodukcí, popř. že je manipulovaný korejský nápis. Po diskuzi se úspěšnost nezměnila. (2019, Příloha č. 4)

Fotografie 7

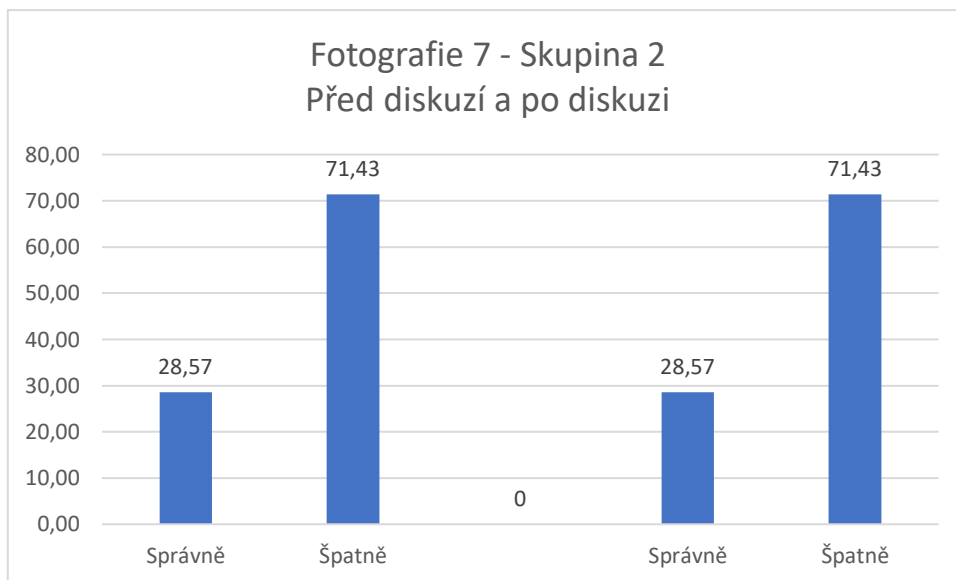
Obrázek 51 - Zdroj: Vlastní

Sedmá fotografie je manipulací z vlastní tvorby. Do fotografie byly přidány vrtulníky, byl ztmaven dým a změněna byla i barevnost obrazu. Fotografie byla opatřena popiskem „Damašek po leteckém útoku“.

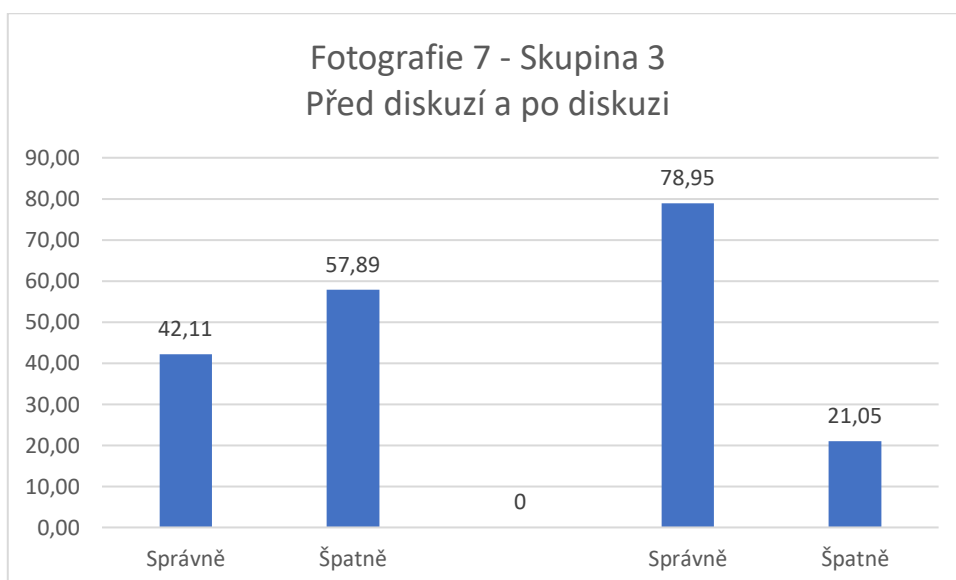
Graf 19 - Zdroj: Tabulka 1

V první skupině byla po vyplnění prvního dotazníku úspěšnost necelých 44 %. V diskusi zcela správně byly vrtulníky označeny za přidané, nicméně i kouř byl označen za přidaný. Po této argumentaci se úspěšnost zvýšila o 13 %. (2019, Příloha č. 2)

Graf 20 - Zdroj: Tabulka 2

Ve druhé skupině zakroužkovalo správnou odpověď pouze 28 % respondentů. Ti argumentovali, že na fotografii je až „snové nebe“, čímž odhalili manipulaci s barvami. Jiné argumenty nepadly a v druhém kole dotazníků všichni zůstali věrni svým názorům. (2019, Příloha č. 3)

Graf 21 - Zdroj: Tabulka 3

Při prvním vyplnění dotazníků bylo 42 % respondentů přesvědčeno o nepravosti fotografie. Byla odhalena manipulace s barvami i přidání vrtulníků. Jeden z respondentů popsal manipulaci takto: „Vrtulníky vpravo barevně nezapadají, obrys je do modra proti hnědému rázu fotky.“ Objevil se i názor, že fotografie není manipulovaná, protože „podle kvality fotky ji mohl

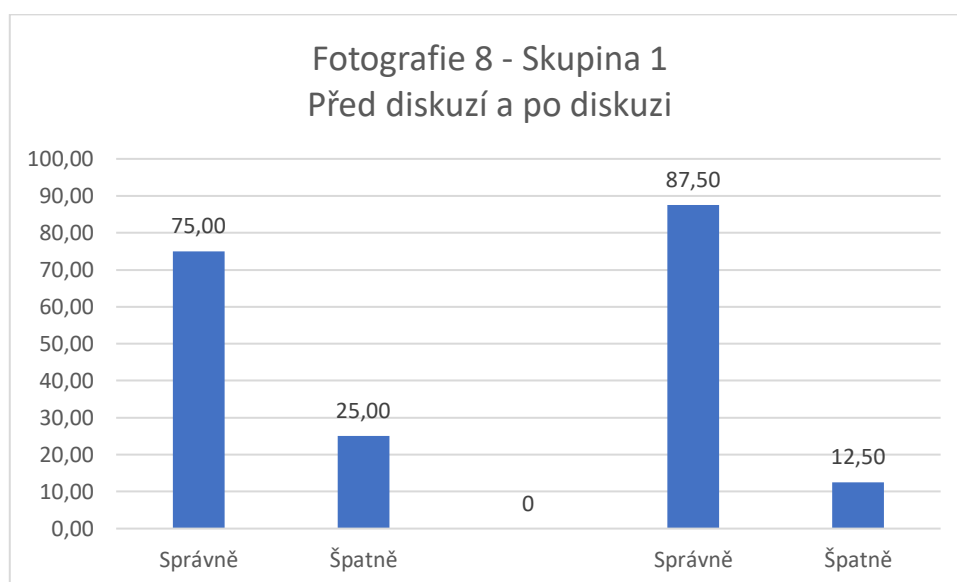
fotit náhodný kolemjdoucí.“ Po druhém vyplnění dotazníků se míra úspěšnosti zvedlo o 36 %.
(2019, Příloha č. 4)

Fotografie 8

Obrázek 52 - Zdroj: alteredimagesbdc.org

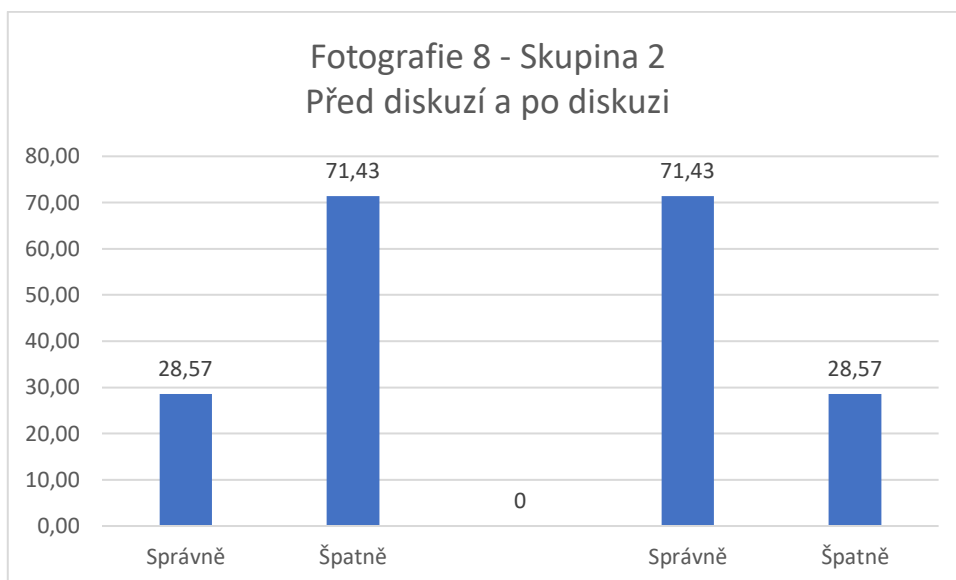
Osmá fotografie je manipulací. Do fotografie byl přidán kouř, aby scéna působila dramatičtěji. Fotografie byla opatřena popiskem „Bejrút po leteckém útoku“, který odpovídá skutečnosti.

Graf 22 - Zdroj: Tabulka 1

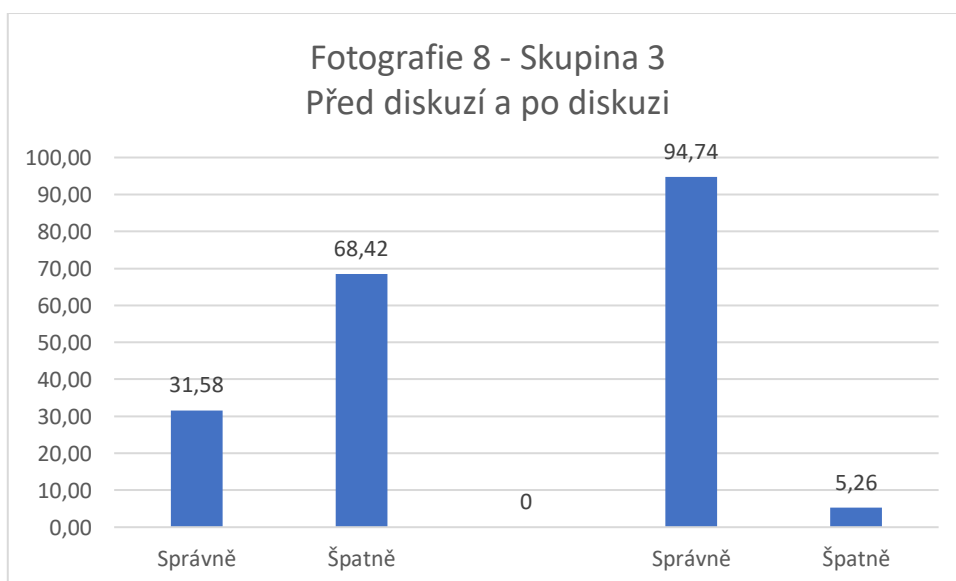
Skupina 1 dosáhla v prvním dotazníku 75% úspěšnosti a byla jedinou skupinou, ve které v prvním kole většina označila fotografii za manipulovanou. V diskuzi respondenti označili kouř za nakopírovaný a vyjmenovaly různé grafické programy, ve kterých tuto úpravu bylo

možné udělat. Objevil se i hlas, že „kouř tak prostě někdy vypadá,“ ale nebyl natolik přesvědčivý. Po diskuzi se úspěšnost zvýšila na 87,5 %. (2019, Příloha č. 2)

Graf 23 - Zdroj: Tabulka 2

Ve druhé skupině označilo před diskuzí fotografii za manipulovanou 28,57 % respondentů. Manipulace bylo opět správně určena, když byl kouř označen za divný – vrstvený. K tomuto názoru se přiklonili i další členové skupiny a po diskuzi správně určilo fotografii jako manipulovanou 71,43 % dotazovaných. (2019, Příloha č. 3)

Graf 24 - Zdroj: Tabulka 3

Stejně jako ve druhé skupině byla i ve třetí skupině fotografie většinou považována za nemanipulovanou. V diskuzi se několik respondentů přihlásilo s argumenty proti kouři, který

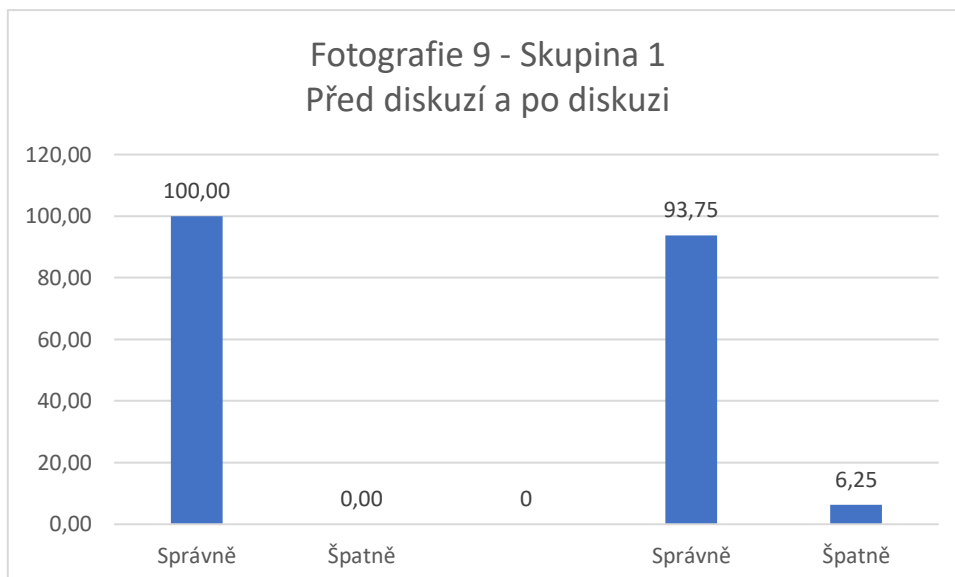
se jim zdál znásobený. Opět tímto přesvědčili většinu členů skupiny a úspěšnost po diskuzi byla necelých 95 %. (2019, Příloha č. 4)

Fotografie 9

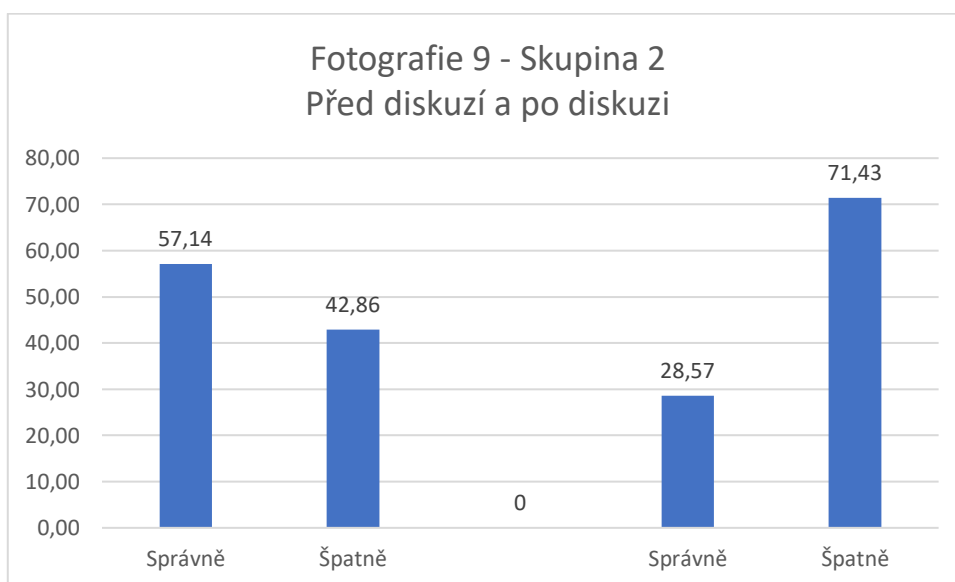
Obrázek 53 - Zdroj: alterredimagesbdc.org

Devátá fotografie je manipulací, na které bylo provedeno hned několik úprav. Jedná se o ořez – kterým byl z fotografie odstraněn jeden z aktérů, retuš jednoho z aktérů stojícího vpravo od Obamy, a nakonec posunutí Obamy tak, aby mu ropná plošina „nerostla“ z hlavy. Fotografie byla doplněna popiskem „Obama po havárii ropné plošiny BP“, který odpovídá skutečnosti.

Graf 25 - Zdroj: Tabulka 1

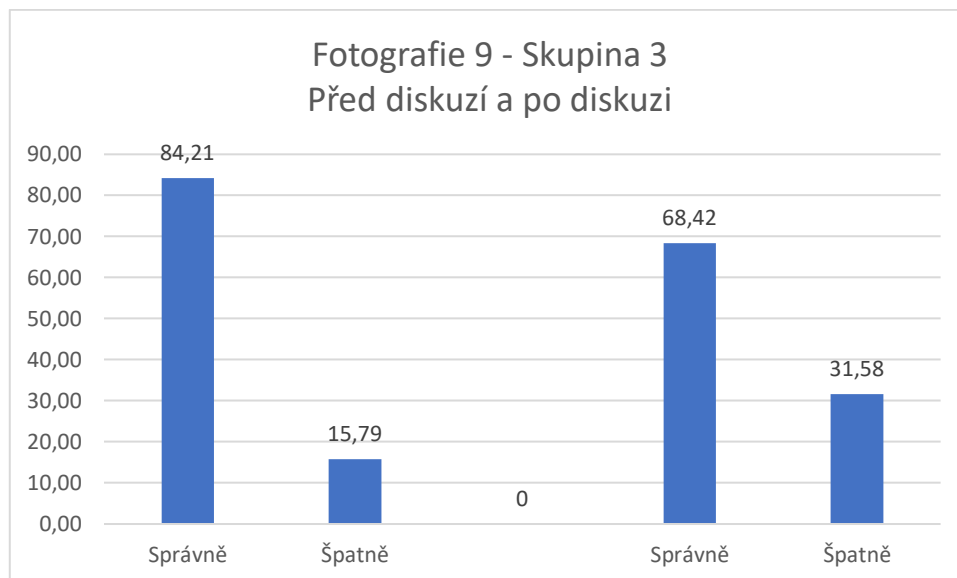
V prvním dotazníku označili všichni respondenti z první skupiny fotografii za manipulovanou. Důvodem k tomu bylo, že Obama vypadá jako přidaný z jiné fotografie, navíc respondentům vadila vzdálenost plošiny od Obamy, která se jim jevila jako moc krátká, což je utužovalo v přesvědčení o fotomontáži. Ačkoliv nezazněly žádné argumenty proti, po diskuzi se počet dotazovaných věřících, že je fotografie manipulovaná, snížil na 93,75 %. (2019, Příloha č. 2)

Graf 26 - Zdroj: Tabulka 2

V druhé skupině byl po prvním kole dotazníků počet respondentů věřících i nevěřících fotografii téměř vyrovnaný. Argumentem pro manipulaci bylo, že Obama „Stojí nastaveně, není to přirozené,“ argumentem proti bylo, že Obama „projevoval dobře emoce, když se něco stalo.“

Při druhém vyplnění dotazníku se větší část dotazovaných přiklonila k druhému argumentu. Jako nemanipulovanou tak špatně označilo fotografii 71,4 % z nich. (2019, Příloha č. 3)

Graf 27 - Zdroj: Tabulka 3

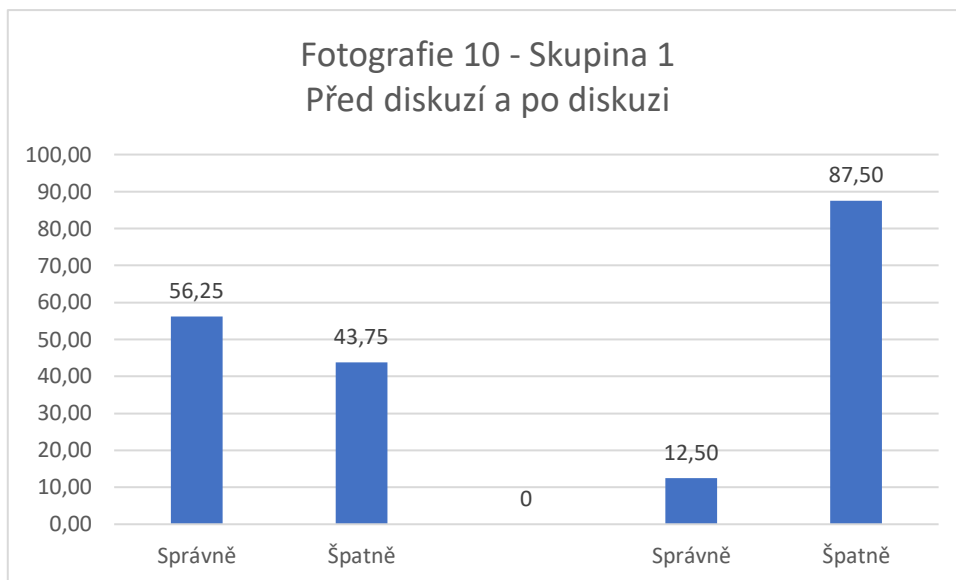
Ve skupině 3 se opakoval scénář z první skupiny. Ačkoliv v prvním dotazníku většina označila fotografii za manipulovanou, po diskuzi, ve které opět zazněl názor, že Obama byl do fotografie přidán dodatečně a nepadl žádný protiargument, při druhém vyplnění dotazníku se zvýšil počet respondentů věřících, že fotografie manipulovaná nebyla. (2019, Příloha č. 4)

Fotografie 10

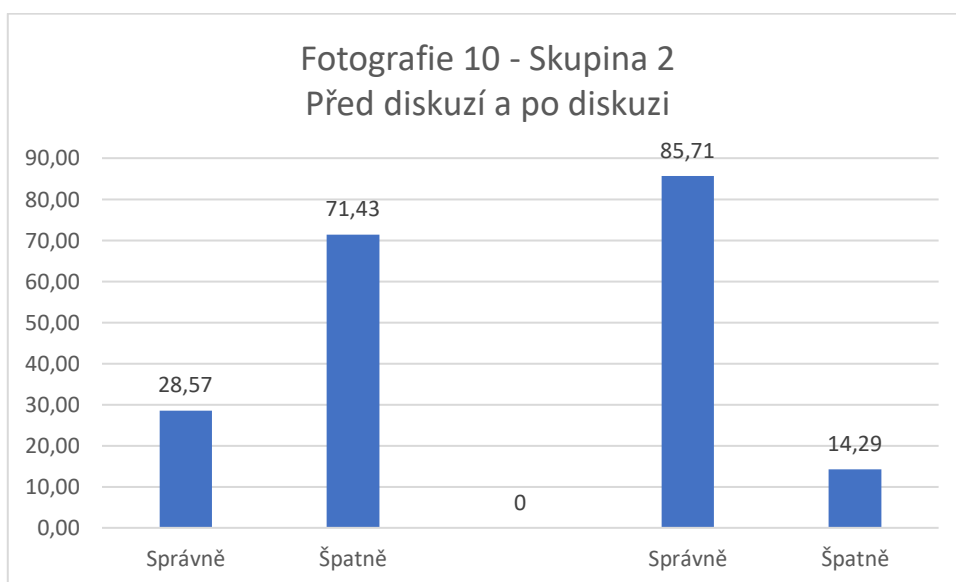
Obrázek 54 - Zdroj: CNN.com

Desátá fotografie v pořadí je nemanipulovaná. Byla doplněna o popis „setkání Trumpa a Putina“, který se shoduje se skutečností.

Graf 28 - Zdroj: Tabulka 1

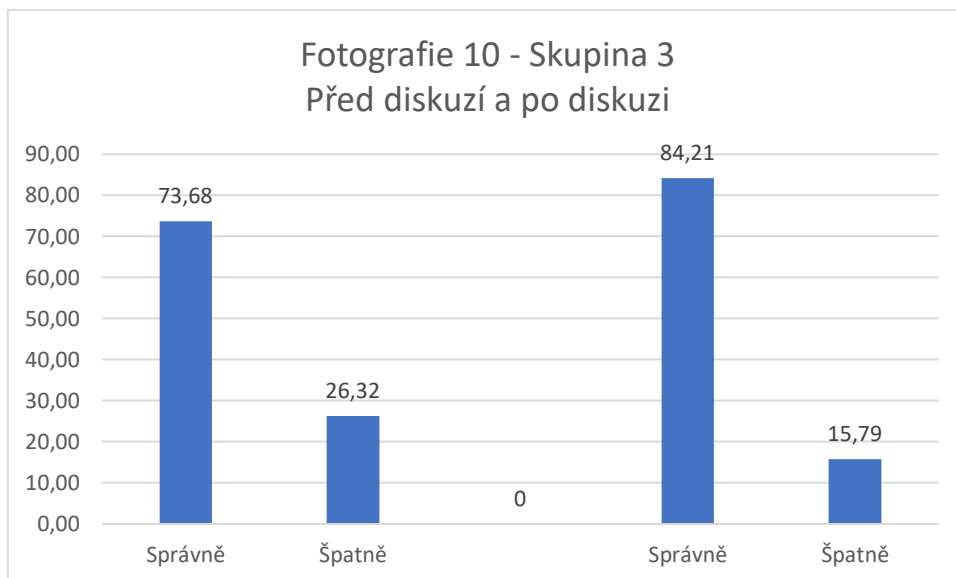
V prvním dotazníku označilo fotografii za manipulovanou 56,25 % respondentů. V diskusi se strhla debata o tom, jestli se Trump s Putinem takto sešli. Respondent, který měl ve skupině dominantnější postavení, vyjádřil nejistotu ohledně tohoto setkání. Podpořen domněnkou, že jsou oba aktéři do fotografie přidáni z jiných fotografií, podařilo se mu přesvědčit skupinu, že je fotografie manipulovaná. Špatně tedy označilo fotografii za manipulovanou 87,5 % respondentů. (2019, Příloha č. 2)

Graf 29 - Zdroj: Tabulka 2

Ve druhé skupině považovalo fotografii za nemanipulovanou necelých 29 % respondentů. V diskusi nepadly žádné argumenty, nicméně členové skupiny došli k závěru, že

fotografie manipulovaná nebude a v druhém dotazníku správně odpovědělo 85,71 % z nich. (2019, Příloha č. 3)

Graf 30 - Zdroj: Tabulka 3

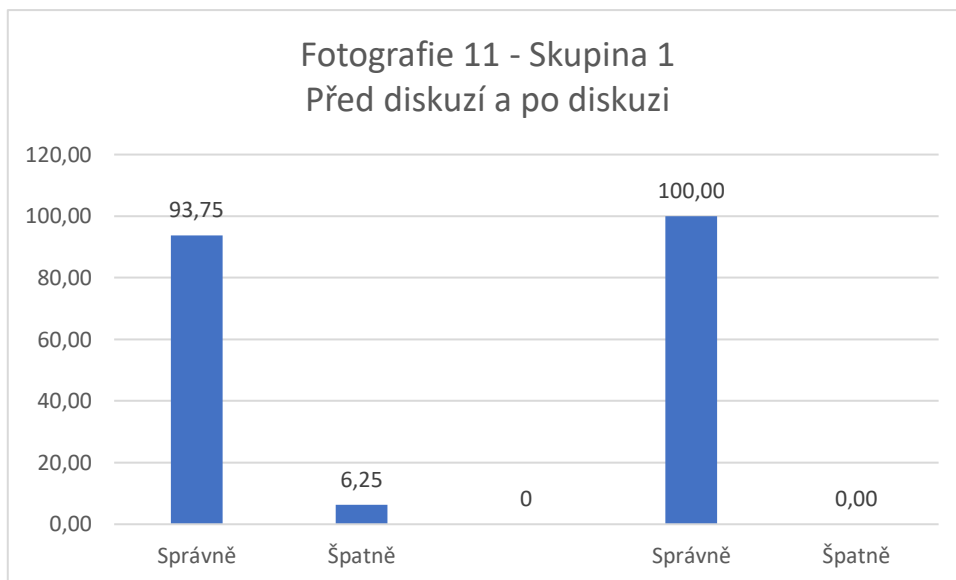
Ve třetí skupině už v prvním dotazníku většina věřila, že je fotografie nemanipulovaná. Jeden z respondentů fotografii okomentoval: „Nepřipadá mi manipulovaná, osobnosti aktérů sedí. Trump je takový „haha“, Putin má drsný neutrální výraz...“ Argument proti zněl, že fotografie „má vytvořit dojem, že USA a Rusko jsou úplně v pohodě“. Po diskuzi se zvýšil počet respondentů, kteří označili fotografii jako nemanipulovanou, o 11 %. (2019, Příloha č. 4)

Fotografie 11

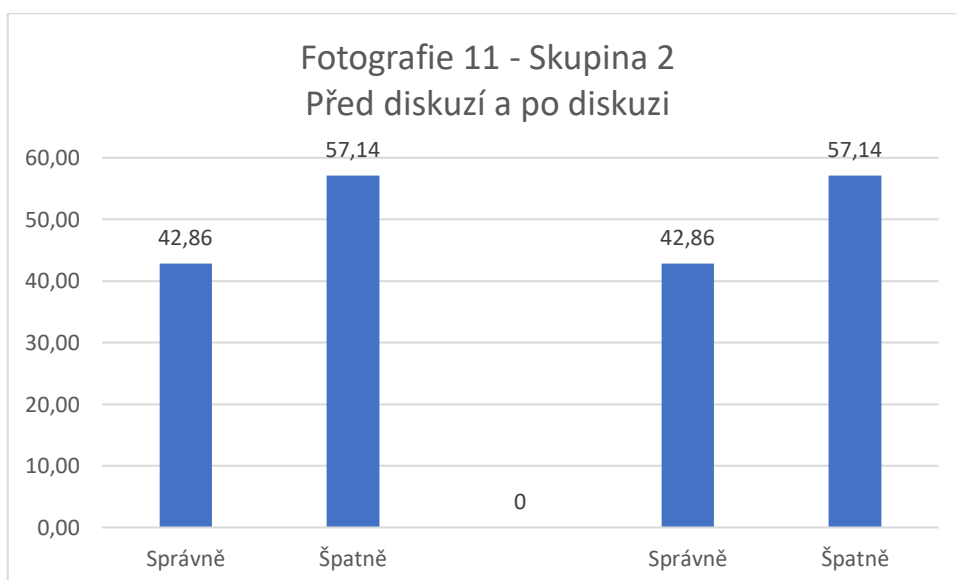
Obrázek 55 - Zdroj: tn.nova.cz

Tato fotografie není manipulovaná. Byla opatřena titulkem „Zeman při návštěvě vojenské základny“, který odpovídá skutečnosti.

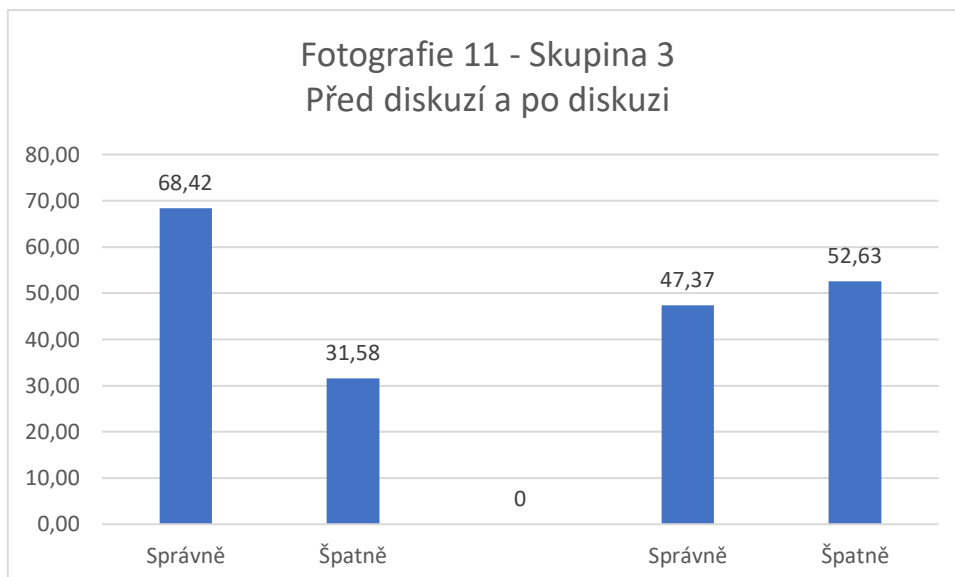
Graf 31 - Zdroj: Tabulka 1

Skupina 1 neměla s touto fotografií žádný problém. V prvním dotazníku odpovědělo 93,75 respondentů správně. V diskuzi o fotografii nic nepadlo, většina ji označila za pravou. V druhém dotazníku už všichni členové skupiny odpověděli, že je nemanipulovaná. (2019, Příloha č. 2)

Graf 32 - Zdroj: Tabulka 2

Ve druhé skupině byla úspěšnost 42,86 %. Respondentům přišla fotografie „nastrojená“, bylo jim divné, že by prezident navštěvoval vojenské základny a přišel jim vyretušovaný. Také jim nesedlo oblečení, které měl na sobě. Nicméně v druhém dotazníku se výsledky nijak nezměnily. (2019, Příloha č. 3)

Graf 33 - Zdroj: Tabulka 3

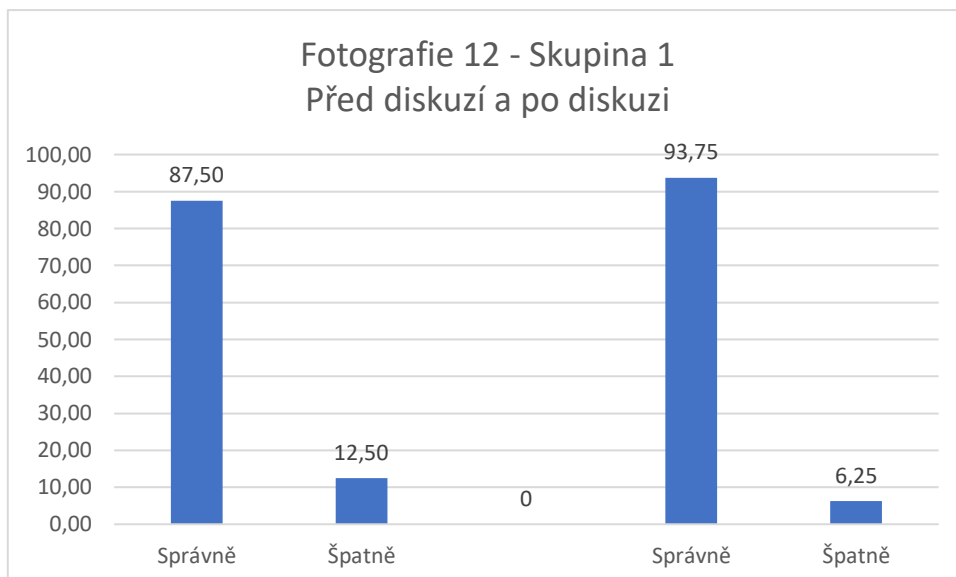
Ve třetí skupině v prvním dotazníku převládal názor, že je fotografie nemanipulovaná. V diskusi respondentům nejvíce vadila uniforma, kterou má Zeman na sobě a měli za to, že je nějak digitálně dodaná, upravená. Argument druhé strany byl, že u této fotografie neexistuje důvod, proč by ji někdo manipuloval a podsouval v ní svůj názor. V druhém dotazníku překvapivě většina označila fotografii jako manipulovanou. (2019, Příloha č. 4)

Fotografie 12

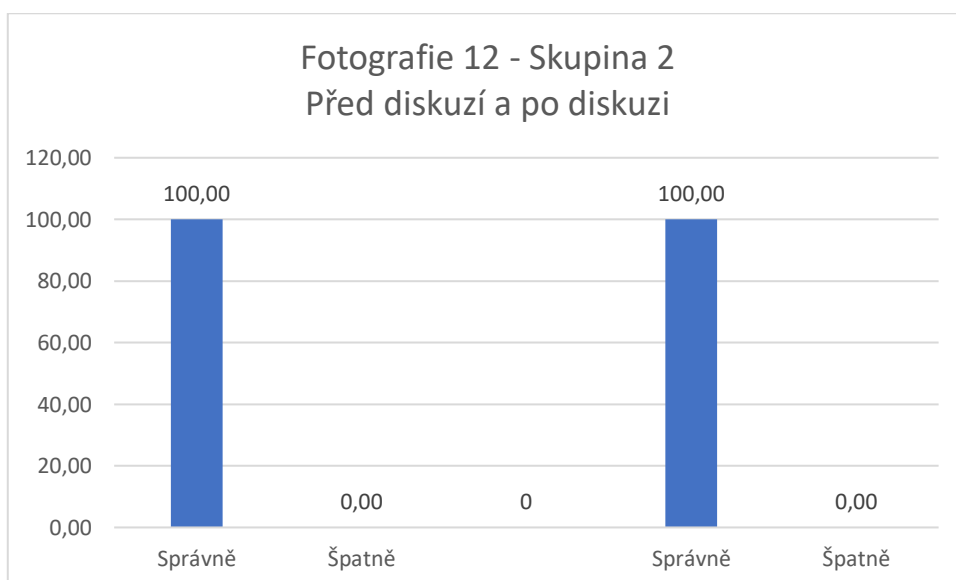
Obrázek 56 - Zdroj: Vlastní

Tato fotografie je manipulovaná, jedná se o fotomontáž z vlastní tvorby. Fotografie byla opatřena popiskem „Orbán a Zeman při společném vojenském cvičení V4“.

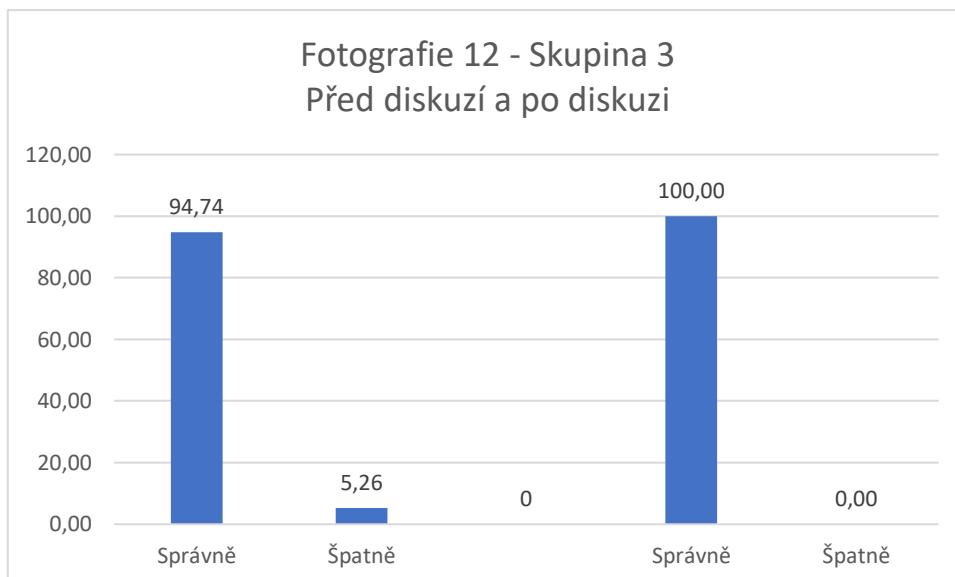
Graf 34 - Zdroj: Tabulka 1

V prvním dotazníku označilo fotografii za manipulaci 87,5 % respondentů. Jako důvody uvedli, že postavy byly do fotografie přidány, což poznali podle špatného ořezu těchto postav. Mimo to respondentům vadilo i jiné nasvětlení pozadí a postav. V druhém dotazníku vzrostla úspěšnost o 6 %. (2019, Příloha č. 2)

Graf 35 - Zdroj: Tabulka 2

Ve druhé skupině si s fotografií poradili také bez problému. Opět uvedli, že se jedná o fotomontáž, kterou poznali podle špatného ořezu. V obou dotaznících měli respondenti z druhé skupiny 100% úspěšnost. (2019, Příloha č. 3)

Graf 36 - Zdroj: Tabulka 3

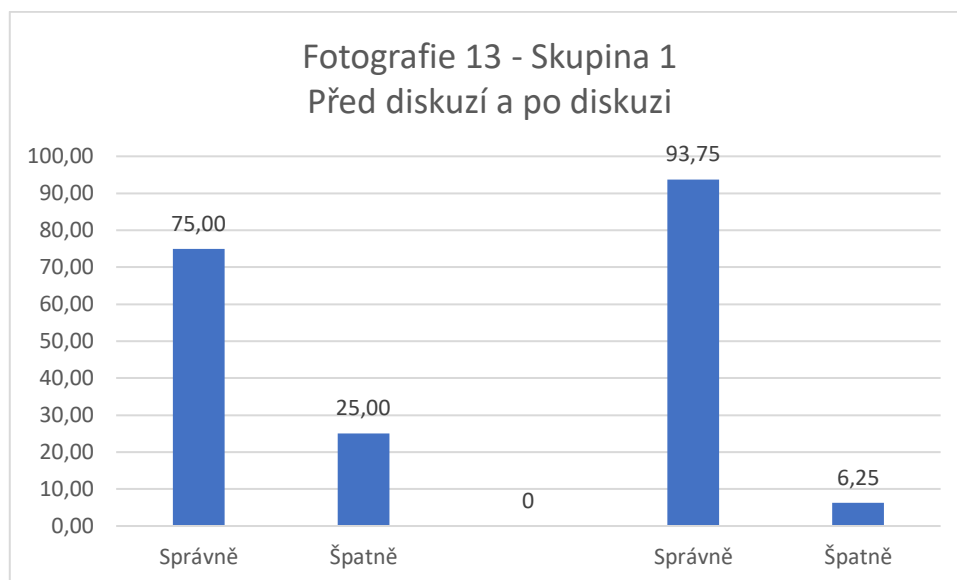
Ani ve třetí skupině nedělala fotografie větší problémy. Respondenti dokonce popsali manipulaci na fotografii nejpodrobněji a nejpřesněji, když podle způsobu nasvětlení postav poznali, že původně byli vyfoceni uvnitř budovy. Upozornili také na rozmazání okrajů obleků obou aktérů, přestože ostatní části jsou ostré. V druhém dotazníku dosáhli 100% úspěšnosti. (2019, Příloha č. 4)

Fotografie 13

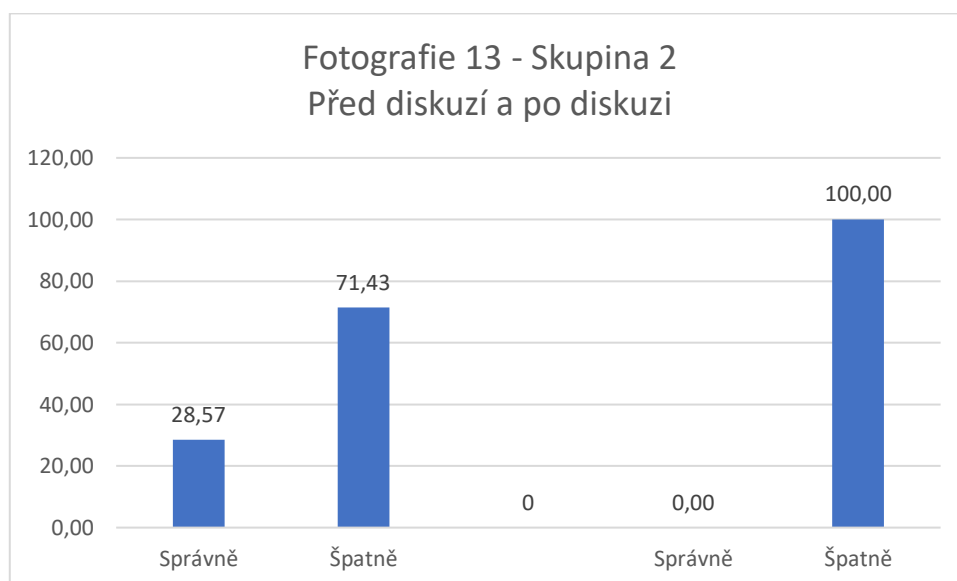
Obrázek 57 - Zdroj: Vlastní

Stejně jako u předchozí fotografie se jedná o fotomontáž z vlastní tvorby. Byla opatřena popiskem „Babiš při návštěvě v Moskvě“.

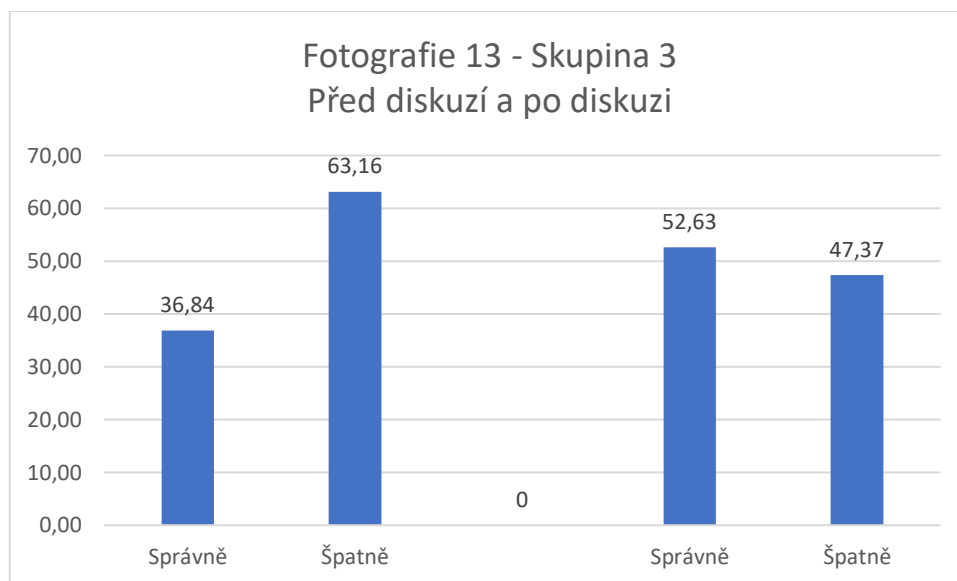
Graf 37 - Zdroj: Tabulka 1

Po prvním dotazníku ve skupině 1 bylo přesvědčeno 75 % dotazovaných, že fotografie je manipulovaná. Hlavní problém, který jim na fotografii vadil, byl ten, že Babiš se s Putinem nikdy nesetkal. Dále si, jako jediná skupina, všimli sáčku od koblih, který drží ruský prezident, což je utvrdilo v přesvědčení, že fotografie je manipulovaná. Dále jim nehrály výšky fotografovaných. V druhém dotazníku se úspěšnost pohybovala na necelých 94 %. (2019, Příloha č. 2)

Graf 38 - Zdroj: Tabulka 2

Ve druhé skupině byla většina přesvědčena o pravosti fotografie. Na fotografii respondentům nepřišlo nic zvláštního. Ve druhém dotazníku všichni zakroužkovali, že fotografie není manipulovaná. (2019, Příloha č. 3)

Graf 39 - Zdroj: Tabulka 3

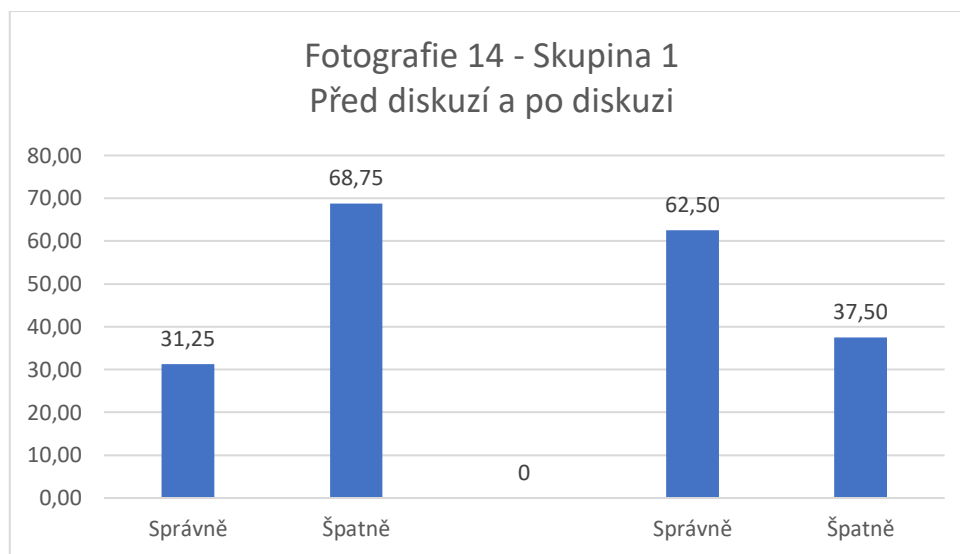
Ve třetí skupině se situace po prvním dotazníku podobala skupině druhé. Ve fotografii ovšem našli několik chyb. První bylo rozdílné nasvícení obou fotografovaných. Poté respondentům nesesedli proporce Babišovy hlavy, která jim připadala velká. Nakonec se jim zdál divný i zátylek českého premiéra. Po těchto argumentech se úspěšnost v druhém dotazníku zvýšila na 52,63 %. (2019, Příloha č. 4)

Fotografie 14

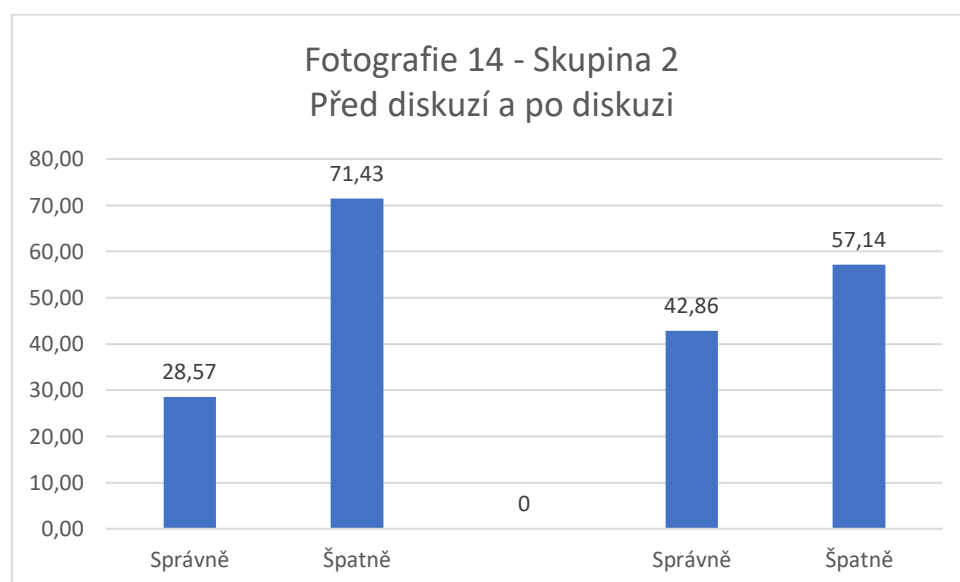
Obrázek 58 - Zdroj: Vlastní

Čtrnáctá fotografie k dotazníku je retuší z vlastní tvorby. Z obrazu byl vymazán muž v obleku, který stál mezi Kimem a druhým mužem v obleku. Fotografie byla opatřena popisem „Kim Čong-Un na námořní základně“, který je v souladu se skutečností.

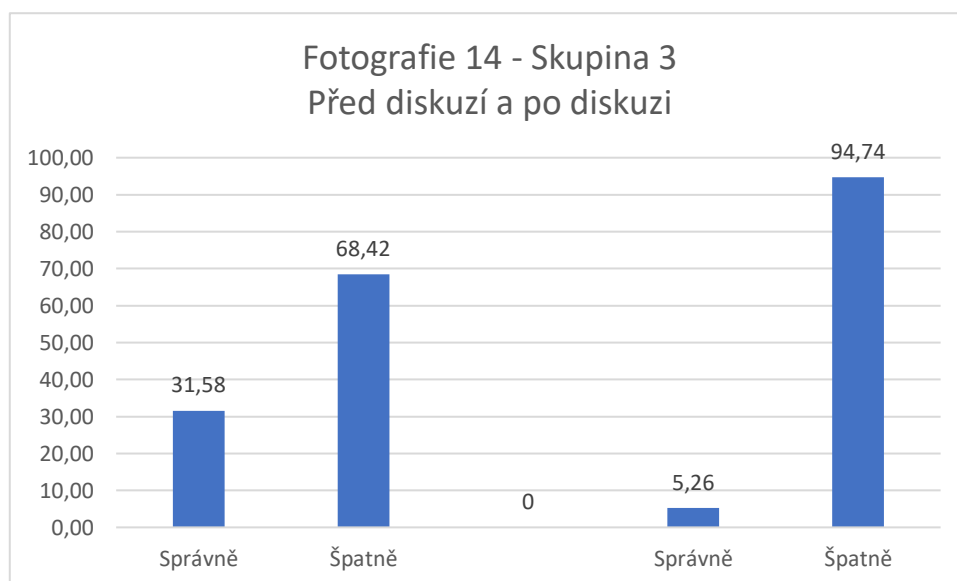
Graf 40 - Zdroj: Tabulka 1

V prvním dotazníku se většina skupiny 1 přiklonila k názoru, že jde o nemanipulovanou fotografii. V diskusi zazněly návrhy, že jde o fotomontáž, a to buď, že jde pouze o fotografii základny, do které byly přidány osoby, popř. že jde o fotografii ze základny, ale pozadí, tedy lodě, byly do obrazu přidány v postprodukcí. S těmito názory, ač chybnými, se ztotožnila řada respondentů. V druhém dotazníku tedy 62,5 % respondentů vyjádřilo, že se jedná o manipulaci. (2019, Příloha č. 2)

Graf 41 - Zdroj: Tabulka 2

Podobná situace nastala i ve druhé skupině. Zde ovšem respondenti řešili, zda Kim jezdí na vojenské základny a přišlo jim divné, že u sebe nemá žádnou ochranku. Po diskuzi vzrostl počet respondentů, kteří fotografii považují za manipulovanou, z 28,57 % na 42,86 %. (2019, Příloha č. 3)

Graf 42 - Zdroj: Tabulka 3

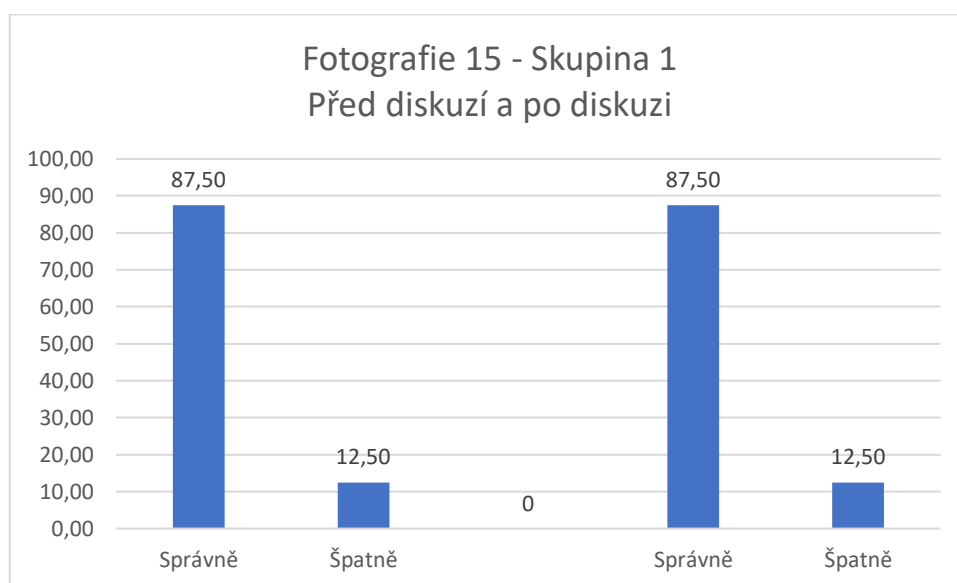
Stejně jako v předchozích skupinách se ani ve třetí skupině nepodařilo odhalit podstatu manipulace. Některým respondentům přišla fotografie jako inscenace, kvůli tomu, že si všichni aktéři zapisují do deníčků. Nicméně jiní členové skupiny jim potvrdili, že je to v Severní Koreji běžná praxe, a že si vše, co Kim řekne, píší. Poté se v diskuzi téměř všichni respondenti shodli, že fotografie je nemanipulovaná. (2019, Příloha č. 4)

Fotografie 15

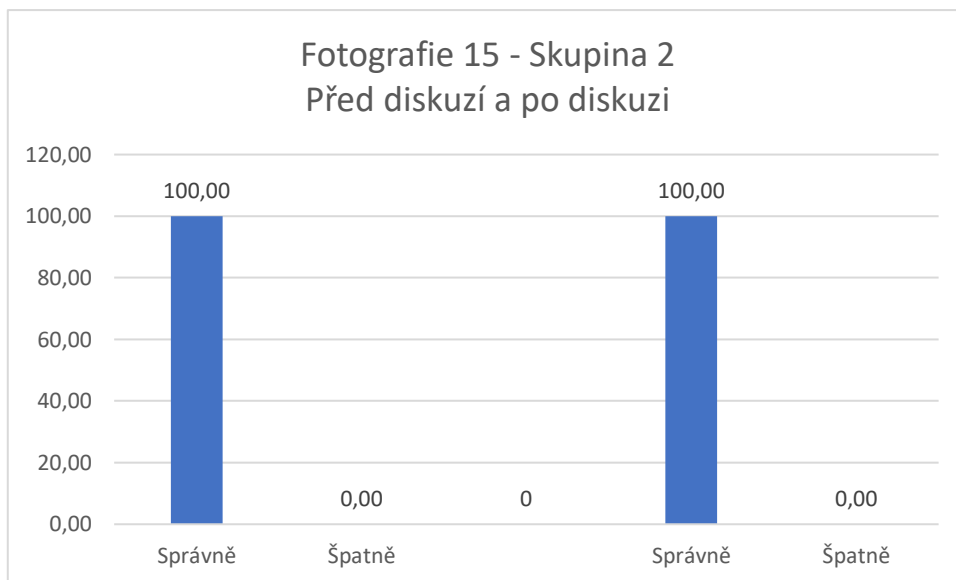
Obrázek 59 - Zdroj: reuters.com

Patnáctá fotografie k dotazníku je nemanipulovaná. Byla opatřena neutrálním popiskem „Obama při proslovu“.

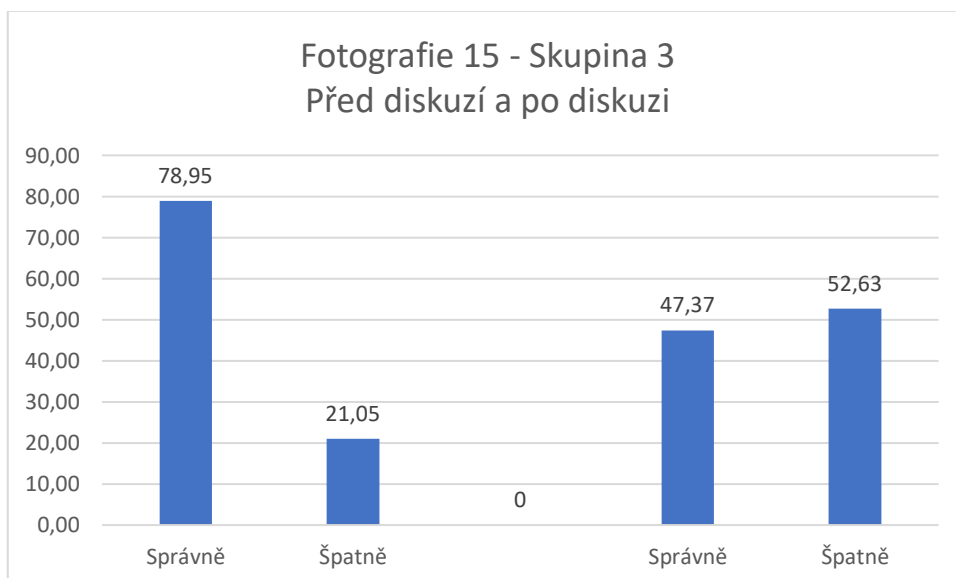
Graf 43 - Zdroj: Tabulka 1

Pro první skupinu tato fotografie nepředstavovala větší problém. Kromě názoru, že bylo manipulováno s vlaječkou na klopě obleku, které, soudě podle procent, zůstalo několik respondentů věrných, nenašli dotazovaní žádný problém. V obou dotaznících dosáhli téměř 88% úspěšnosti. (2019, Příloha č. 2)

Graf 44 - Zdroj: Tabulka 2

Stejně jako předchozí skupina, ani skupina 2 nenalezla na fotografii důvod k tomu domnívat se, že jde o manipulaci. V obou dotaznících 100% úspěšnost. (2019, Příloha č. 3)

Graf 45 - Zdroj: Tabulka 3

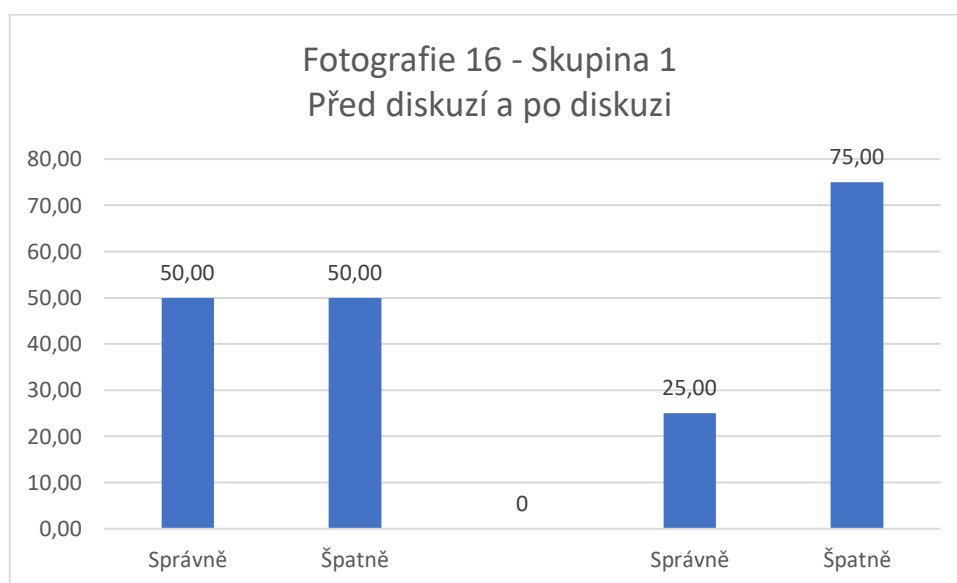
Nejhůře na tom byla skupina 3. Přestože po prvním dotazníku s úspěšností 78,95 % to vypadalo, že se výsledek nebude lišit od předchozích skupin, ve fotografii hledali problémy. Podle respondentů byl Obamův obličej vyretušován a zbaven vrásek, také podle nich bylo upraveno světlo. V druhém dotazníku už převládal názor, i když jen těsně, že fotografie je manipulovaná. (2019, Příloha č. 4)

Fotografie 16

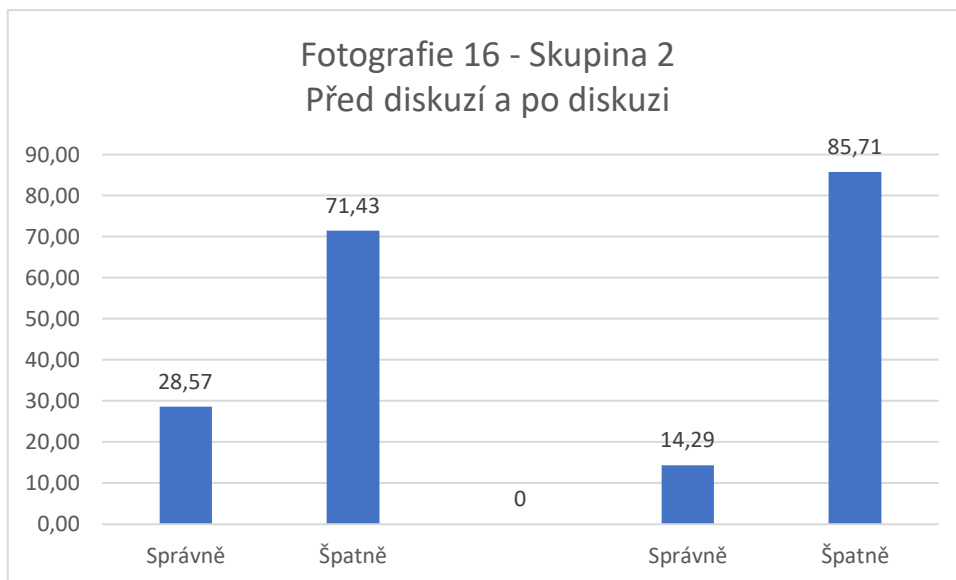
Obrázek 60 - Zdroj: medium.com

Tato fotografie je manipulovaná. Fotograf úmyslně zachytil Obamovu hlavu ve znaku v pozadí, který navíc zesvětlil tak, aby vypadal jako svatozář. Fotografie byla opatřena neutrálním popiskem „Obama při proslovu“.

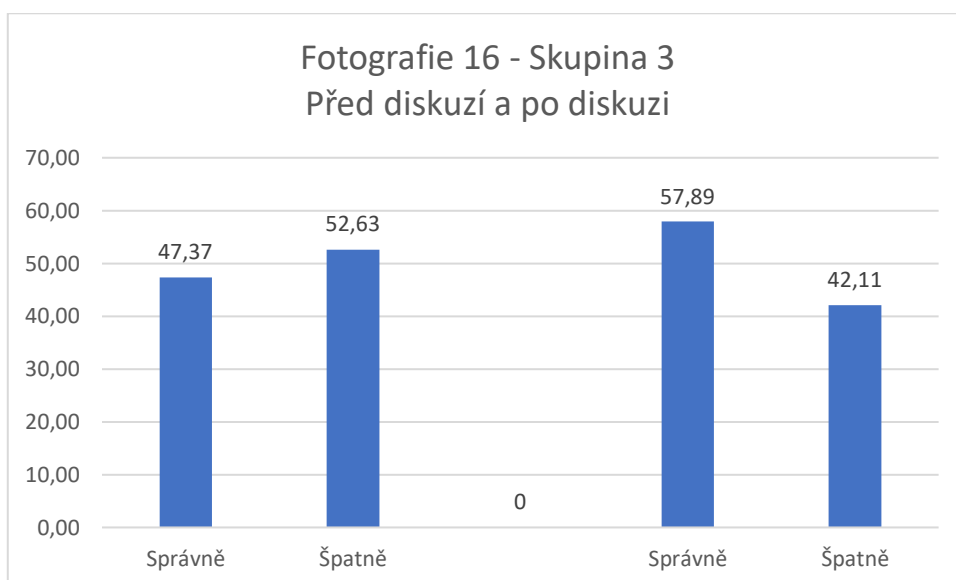
Graf 46 - Zdroj: Tabulka 1

Po prvním dotazníku byl stav úspěšnosti 50 %. Ačkoliv v diskuzi zaznělo, že to „vypadá, jako by měl svatozář,“ nebyla tato myšlenka dále rozvinuta. Po druhém kole dotazníků věřilo 75 % respondentů, že je fotografie nemanipulovaná. (2019, Příloha č. 2)

Graf 47 - Zdroj: Tabulka 2

Ve druhé skupině se úspěšnost po prvním dotazníku pohybovala kolem 29 %. Respondenti na fotografii neviděli žádný větší problém. V druhém dotazníku se opět pár dotazovaných přidalo k většině. Jako nemanipulovanou označilo fotografii 85,71 % respondentů. (2019, Příloha č. 3)

Graf 48 - Zdroj: Tabulka 3

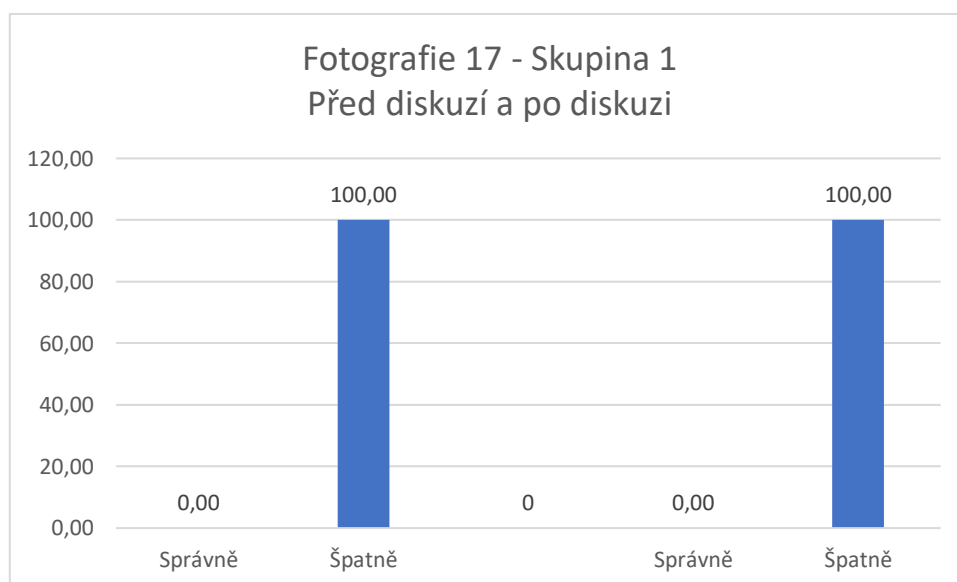
Ve třetí skupině byly názory na fotografii opět vyrovnané. V diskusi opět zaznělo, že Obama má svatozář, ovšem oproti první skupině se toto téma rozvedlo dále. Jednomu respondentovi připadalo „jak kdyby to tak bylo schválně.“ Ostatní respondenti přemýšleli, jak tohoto efektu bylo dosaženo. I díky této diskusi se úspěšnost zvýšila na necelých 58 %, nicméně nezaznělo, v čem spočívá problém této manipulace. (2019, Příloha č. 4)

Fotografie 17

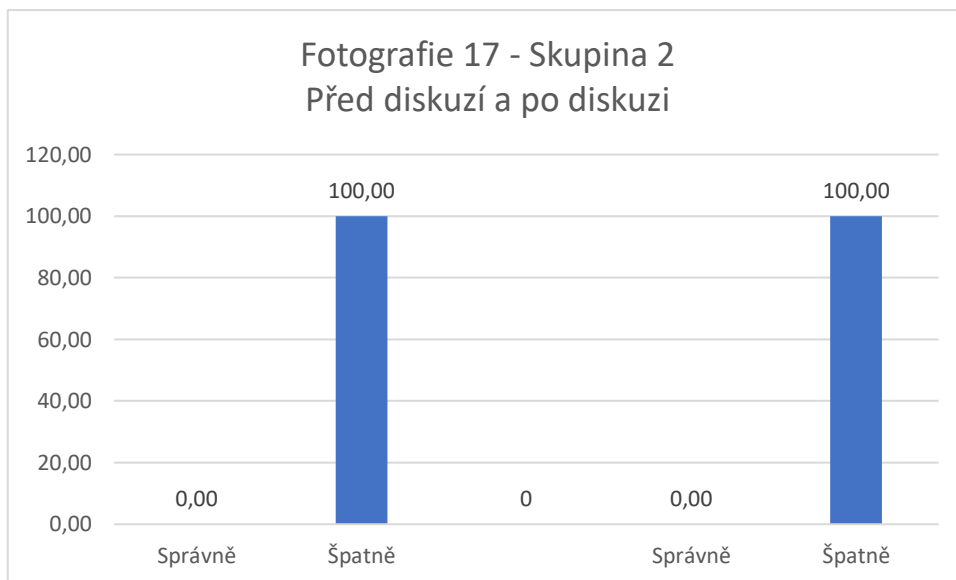
Obrázek 61 - Zdroj: Vlastní

Fotografie 17 je manipulací z vlastní tvorby. Jde o retuš, přičemž byl z fotografie odebrán muž stojící za Trumpem. Fotografie byla opatřena popiskem „Trump při proslovu“.

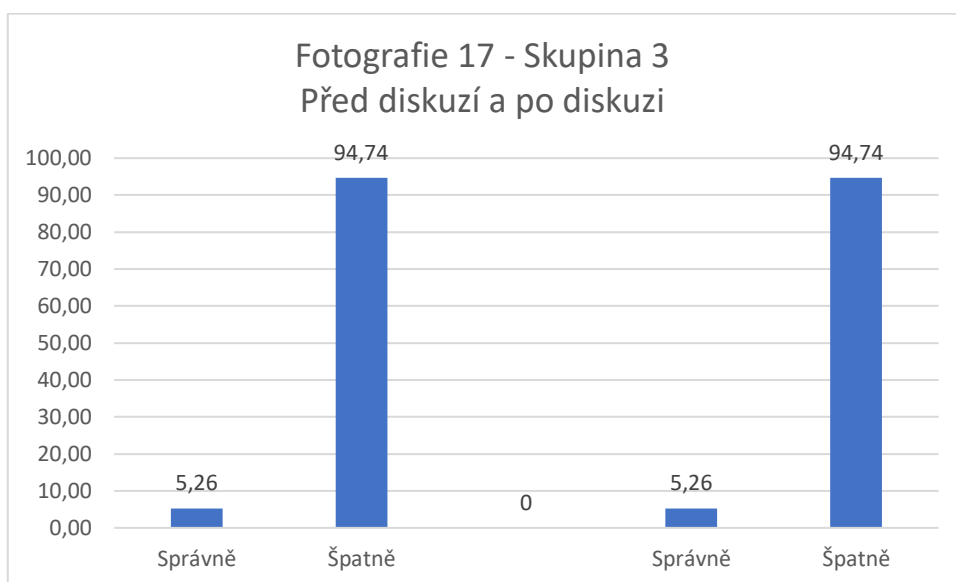
Graf 49 - Zdroj: Tabulka 1

První skupina v prvním dotazníku zcela jednohlasně označila tuto fotografii za nemanipulovanou. V diskuzi nepřinesli respondenti žádné názory. Výsledek se při druhém vyplnění dotazníku nezměnil. (2019, Příloha č. 2)

Graf 50 - Zdroj: Tabulka 2

Skupina 2 se zcela shoduje se skupinou 1. (2019, Příloha č. 3)

Graf 51 - Zdroj: Tabulka 3

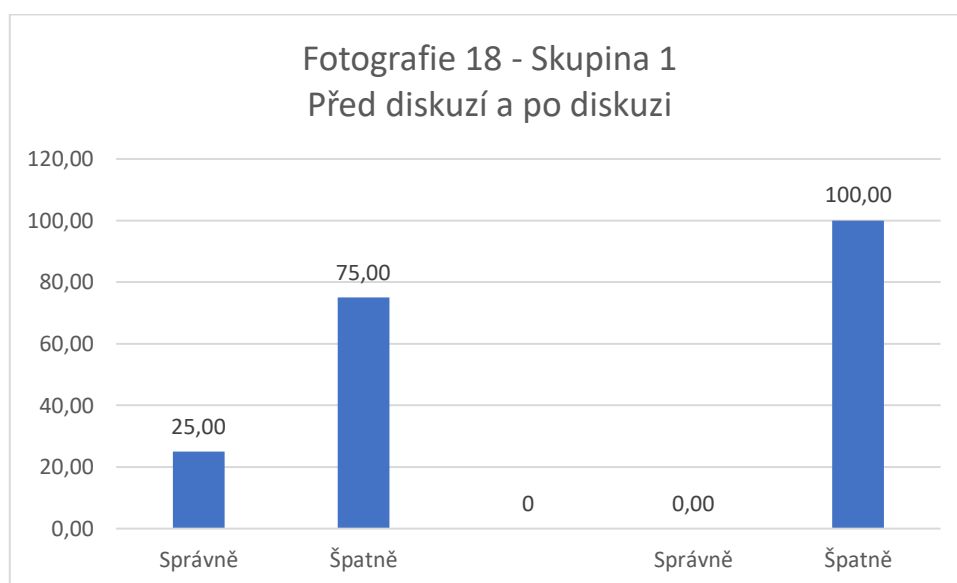
Trochu rozdílně vypadá statistika třetí skupiny. Nicméně kromě jediného respondenta, který byl přesvědčen, že se fotografie snaží Trumpa zesměšnit, nikdo jiný ve fotografii problém nenašel. (2019, Příloha č. 4)

Fotografie 18

Obrázek 62 - Zdroj: ibtimes.com

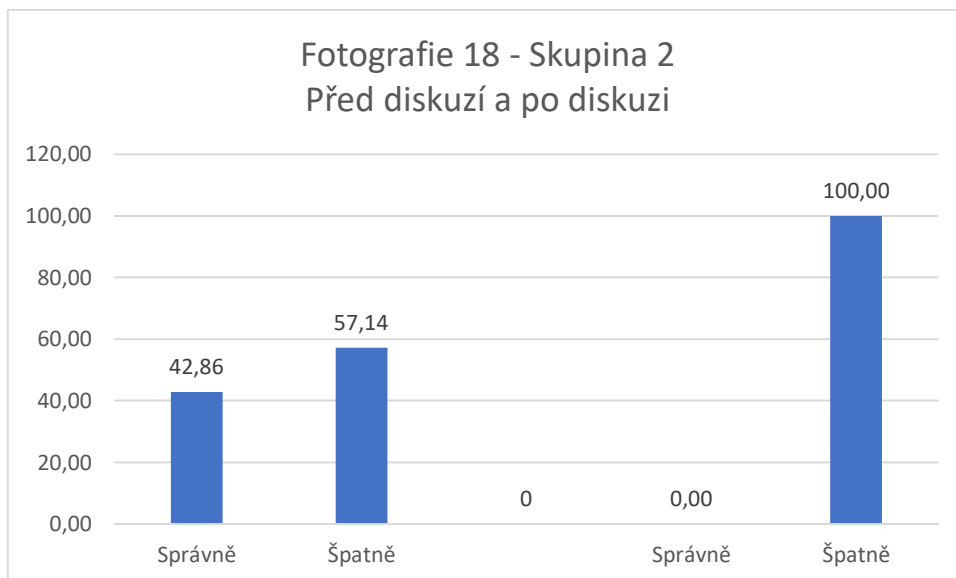
Fotografie 18 je nemanipulovaná. Popisek „Uprchlíci přelouvají Středozemní moře“ je v souladu se skutečností.

Graf 52 - Zdroj: Tabulka 1

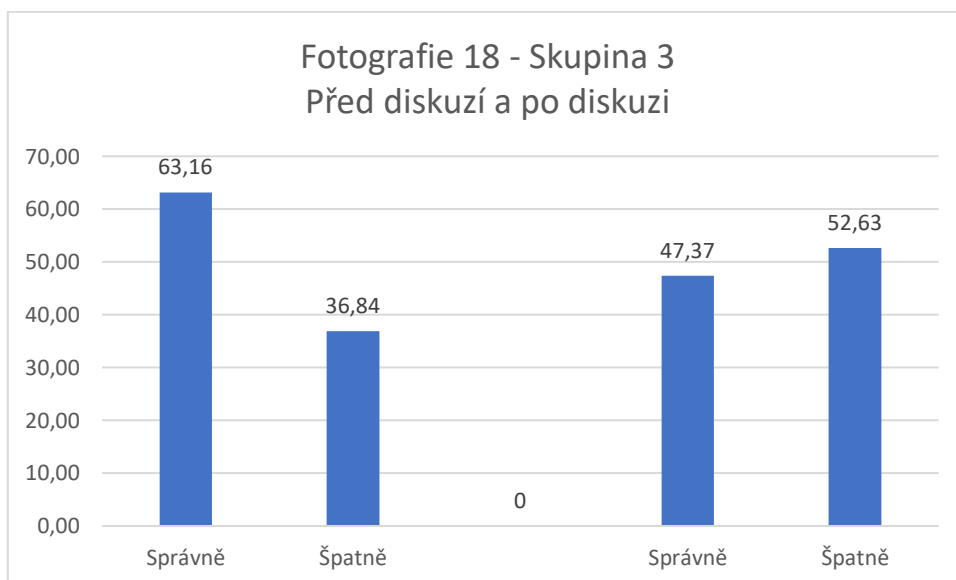
V prvním dotazníku chybně označilo fotografii jako manipulovanou 75 % respondentů. Důvodem k tomu byly domněnky, že fotografie nezachycuje to, co je napsané v popisku, tedy že fotografie může být inscenací vytvořenou u mola, čemuž by nahrávalo, že na fotografii je pouze loď a moře a nenachází se tam žádný bod, pomocí kterého by se dala lokalita vzniku fotografie určit. Dalším názorem bylo, že někteří lidé byli na loď digitálně vloženi, aby to působilo, že jich je více. Těmito argumenty se dali přesvědčit všichni respondenti, kteří před

tím zakroužkovali pravost fotky, a v druhém dotazníku tak 100 % respondentů uvedlo, že je fotografie manipulovaná. (2019, Příloha č. 2)

Graf 53 - Zdroj: Tabulka 2

Ve skupině 2 byly výsledky velice podobné. Argumenty nebyly tak silné jako v předchozí skupině, nicméně i tak se ve druhém kole dotazníků přiklonili všichni respondenti k tomu, že fotografie byla manipulována. (2019, Příloha č. 3)

Graf 54 - Zdroj: Tabulka 3

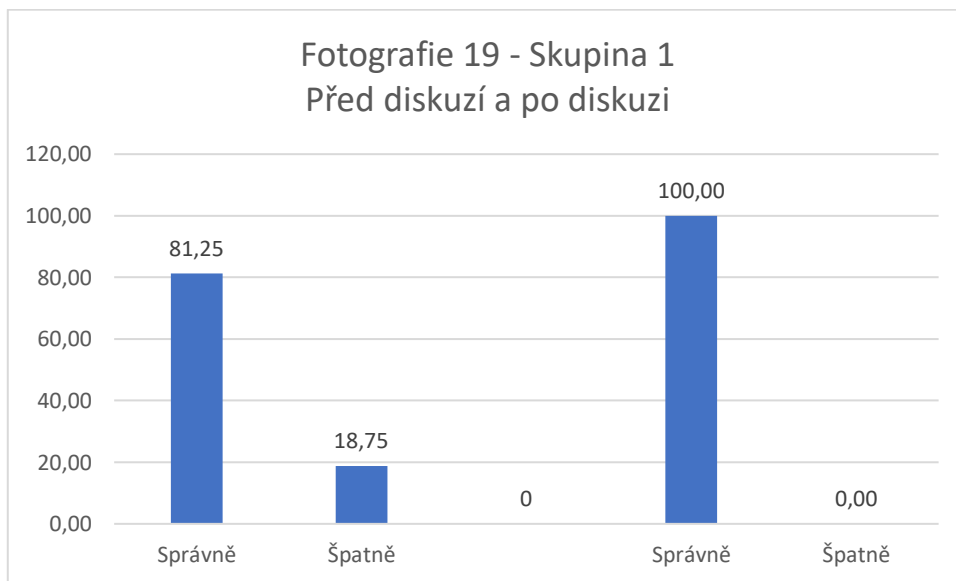
Stejně jako v předchozích skupinách i ve třetí skupině zazněly stejné argumenty. Nicméně díky silné základně respondentů, přesvědčených o pravosti fotografie, se ve druhém kole dotazníků nezměnily výsledky tak razantně. I tak označila fotografii za manipulovanou více než polovina dotazovaných. (2019, Příloha č. 4)

Fotografie 19

Obrázek 63 - Zdroj: Vlastní

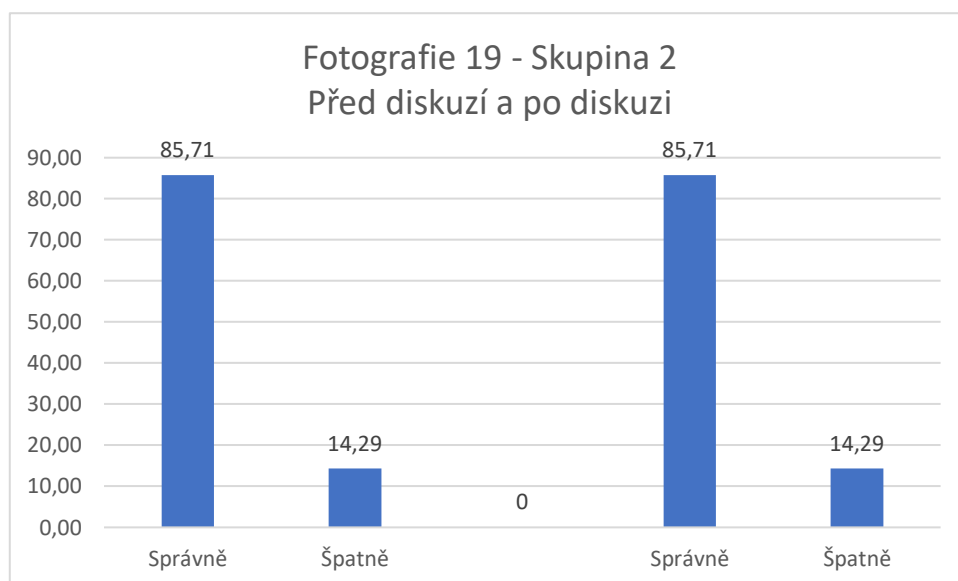
Jedná se o printscreen z facebookové stránky časopisu Reflex. Jedná se o fotografii manipulovanou chybným kontextem – fotografie byla pořízena v roce 2006 a nevznikla tudíž při migrační krizi v roce 2015, jak uvádí popis. Fotografie dne se objevila jak na internetových stránkách magazínu, nicméně po objevení chyby byla stažena a v současné době už je dohledatelná pouze na Facebooku.

Graf 55 - Zdroj: Tabulka 1

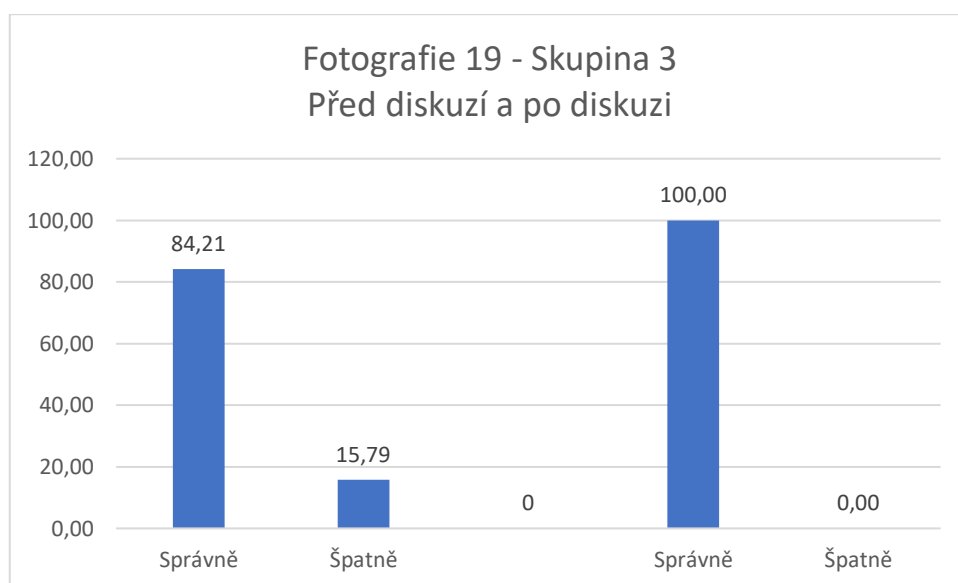
V prvním dotazníku označilo fotografii jako manipulovanou 81 % respondentů, nicméně jejich důvody k tomu byly mylné. Respondenti se domnívali, že jde o fotomontáž a až

na názor, že je divné, aby migrant uprchl na Kanárské ostrovy, zůstal popisek fotografie bez povšimnutí. Těmito argumenty se většině podařilo přesvědčit zbylé členy skupiny. V druhém dotazníku 100 % respondentů uvedlo, že je fotografie manipulovaná, ovšem z chybných důvodů. (2019, Příloha č. 2)

Graf 56 - Zdroj: Tabulka 2

Podobně na tom byla i skupina 2, ve které ovšem hlavní názor byl, že jde o režii a uprchlík byl „donucen“ takhle pózovat. Po diskuzi se výsledky nijak nezměnily. (2019, Příloha č. 3)

Graf 57 - Zdroj: Tabulka 3

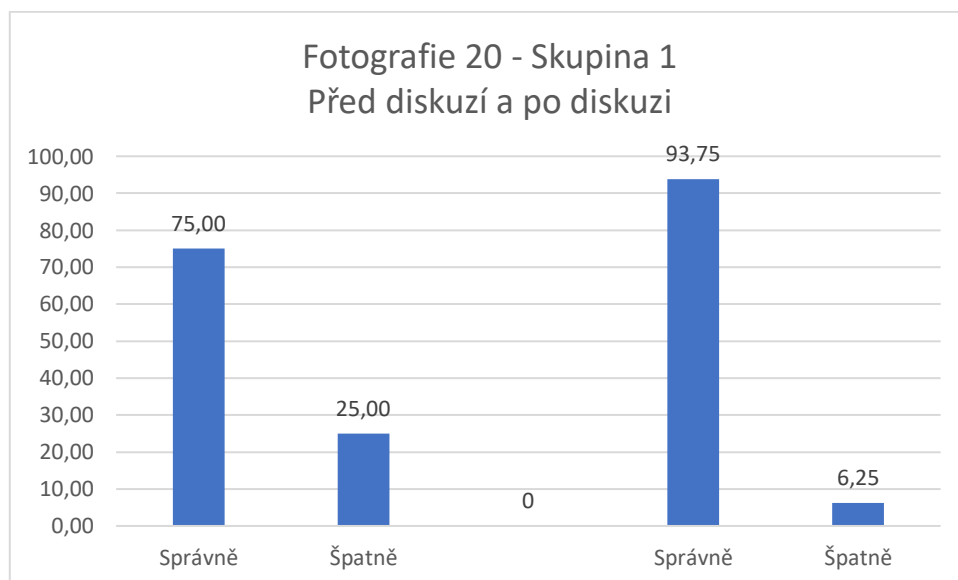
Ve třetí skupině opět pracovali respondenti s verzí o fotomontáži, ovšem tentokrát byl zmíněn i titulek, který jim „neseděl“, což ovšem nebylo dále rozvinuto. Opět došlo ke změně výsledků druhého dotazníku kvůli názoru většiny. (2019, Příloha č. 4)

Fotografie 20

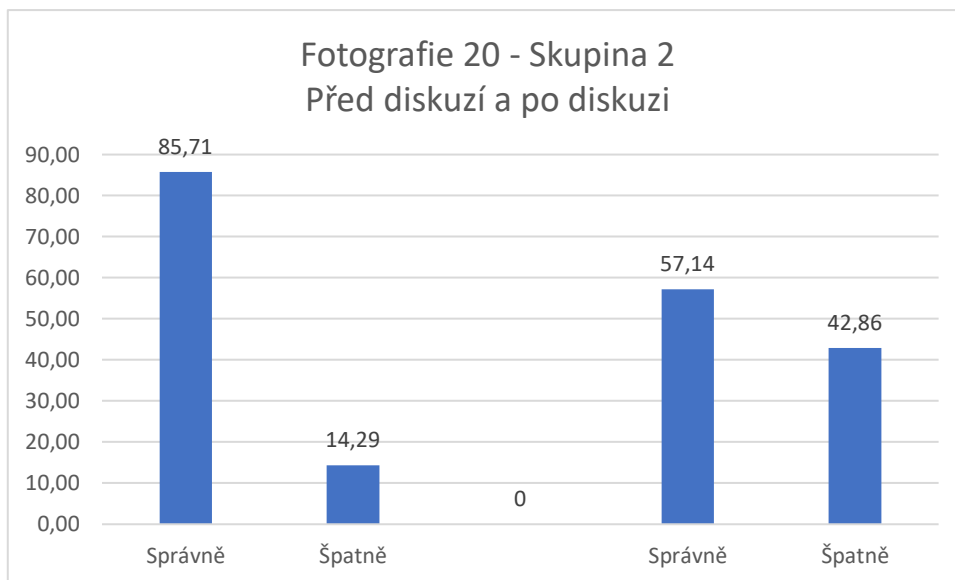
Obrázek 64 - Zdroj: AP

Tato fotografie proběhla médii (zejména sociálními) v roce 2015 v souvislosti s migrační krizí, nicméně jde o fotografii z roku 1991, která zachycuje albánské utečence, kteří se na lodi La Vlora snaží dostat do Itálie. Jde tedy opět o manipulaci chybným kontextem. Fotografie byla doplněna o popisek „Migrační krize 2015 – přístav v italském Bari“.

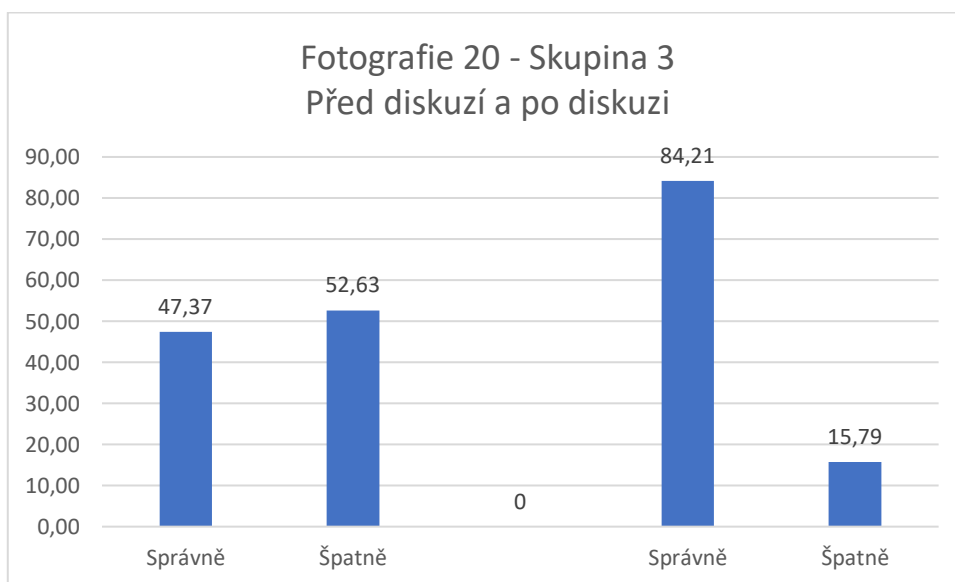
Graf 58 - Zdroj: Tabulka 1

Po prvním dotazníku byla míra úspěšnosti 75 %. V diskuzi padly názory, že fotografie vypadá jako záběr z filmu, popř. že jsou lidé na fotografii přidání. Správně také zaznělo, že fotografie vypadá jako z roku 1960, a tudíž nemůže jít o migrační krizi v roce 2015. Po diskuzi míra úspěšnosti vzrostla na 93,75 %. (2019, Příloha č. 2)

Graf 59 - Zdroj: Tabulka 2

Ve skupině 2 byla 85,71 % respondentů fotografie označena za manipulovanou. Kvůli nízké kvalitě, podle respondentů, nemůže jít o migrační krizi z roku 2015, ale uznali, že o migrační krizi z jiných let jít může. Přes tyto argumenty se naprosto nepochopitelně výsledky zhoršily a jako manipulovanou označilo fotografii pouze 57,14 % respondentů. (2019, Příloha č. 3)

Graf 60 - Zdroj: Tabulka 3

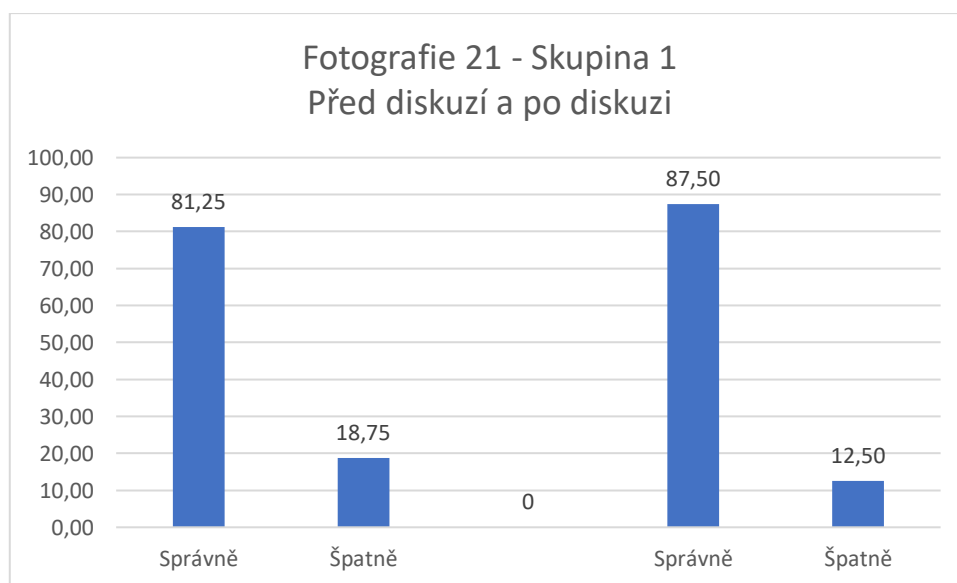
Ačkoliv po prvním vyplnění dotazníku tvořili většinu respondenti, kteří věřili v pravost fotografie, v diskusi padly názory totožné s první skupinou. Po diskuzi označilo fotografii za manipulovanou 84,21 % respondentů. (2019, Příloha č. 4)

Fotografie 21

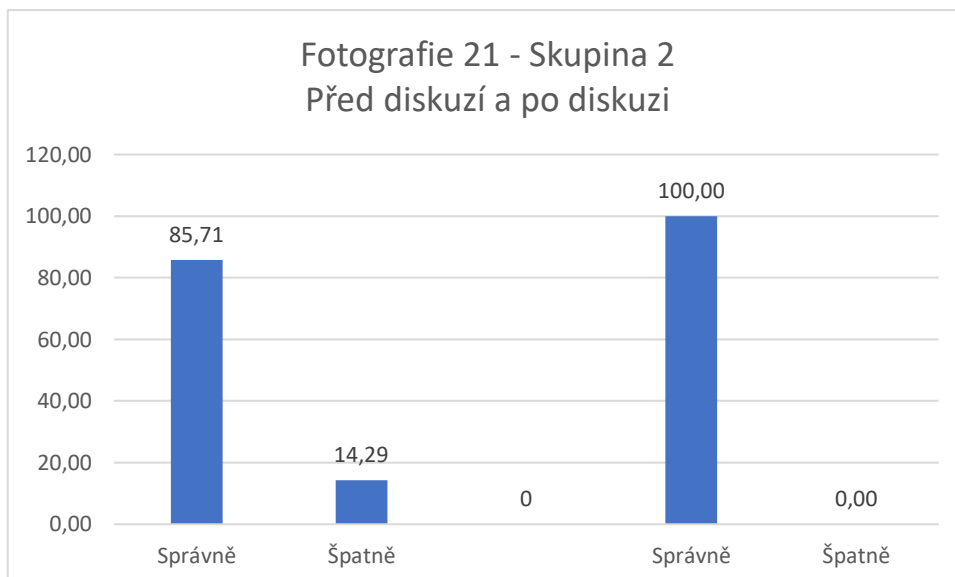
Obrázek 65 - Zdroj: politicalinsight.org

Fotografie 21 je nemanipulovaná. Byla opatřena popiskem „Rohingové na cestě do Bangladéše“, který je v souladu se skutečností.

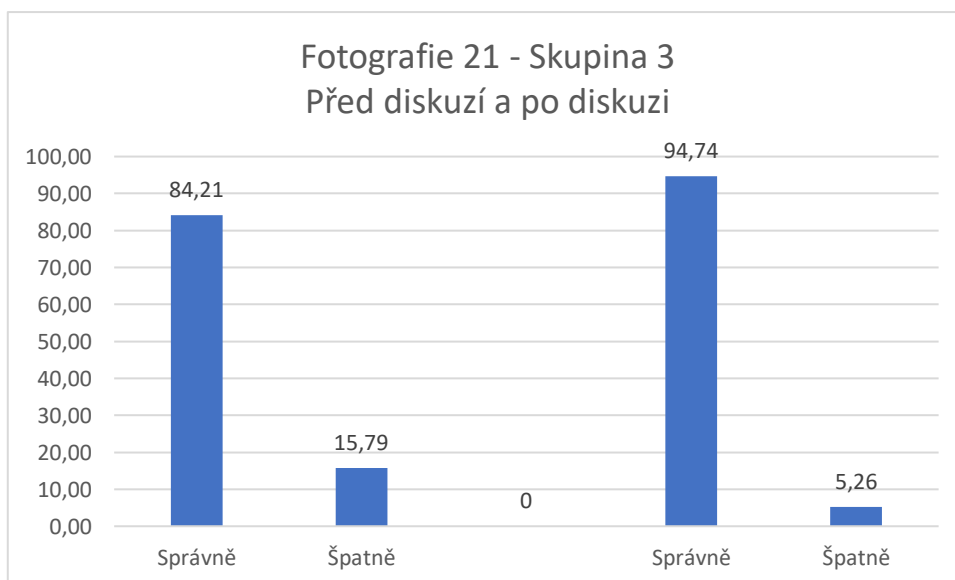
Graf 61 - Zdroj: Tabulka 1

V prvním dotazníku 81,25 % respondentů označilo fotografii jako nemanipulovanou. V diskusi sice zazněly nejistoty ohledně popisku a místa, kde byla fotografie pořízena, ale většina věřila v pravost fotografie a neviděla v ní žádné problémy. V druhém kole dotazníků už byla úspěšnost 87,5 %. (2019, Příloha č. 2)

Graf 62 - Zdroj: Tabulka 3

Ve druhé skupině vše probíhalo stejně jako v první. Fotografie ani popisek nikdo z respondentů nezpochyboval. V druhém dotazníku odpovědělo všichni respondenti správně. (2019, Příloha č. 3)

Graf 63 - Zdroj: Tabulka 3

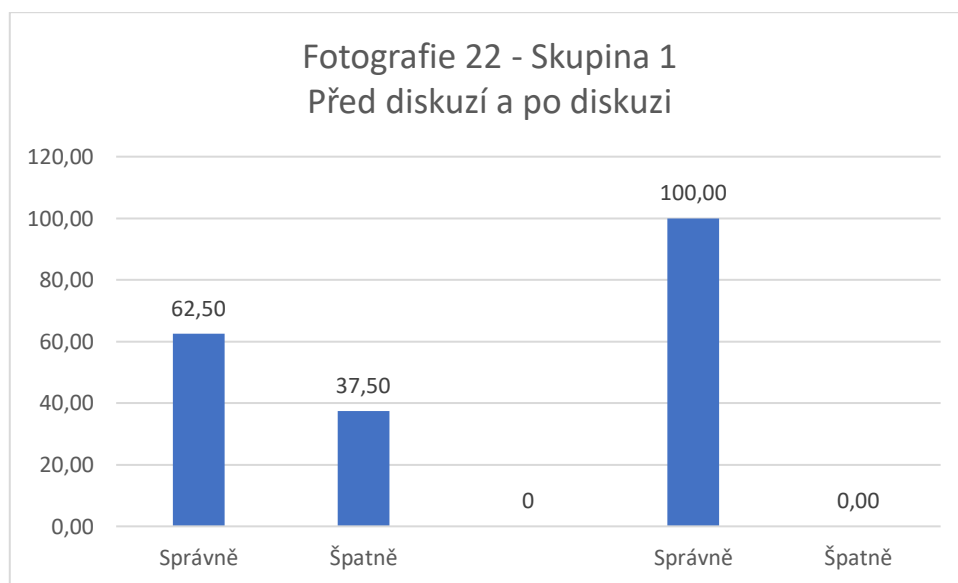
Třetí skupina opět kopírovala předchozí dvě skupiny. V diskusi respondenti podpořili argumenty pravost fotografie, která jim přišla jako z časopisu o zeměpisu a také popisek ohodnotili jako neutrální. Úspěšnost vzrostla na 94,74 %. (2019, Příloha č. 4)

Fotografie 22

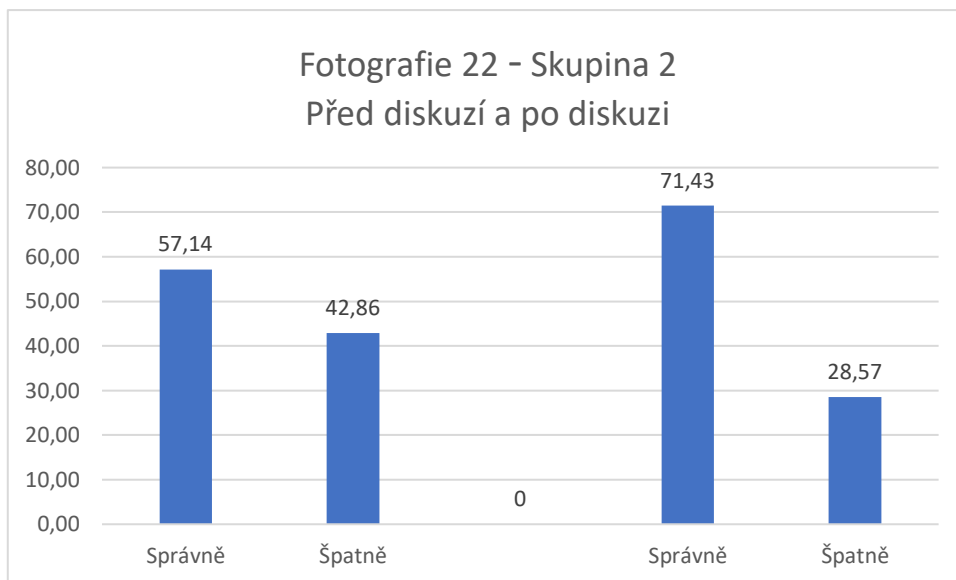
Obrázek 66 - Zdroj: imagenesmy.com

Další ze série manipulací vlastní tvorby. V tomto případě byla fotografie honduraských uprchlíků proudících přes Mexiko do USA zmanipulována změnou popisku na „*Migrační krize – uprchlíci proudí přes Balkán*“. Jedná se tedy o manipulaci chybným kontextem.

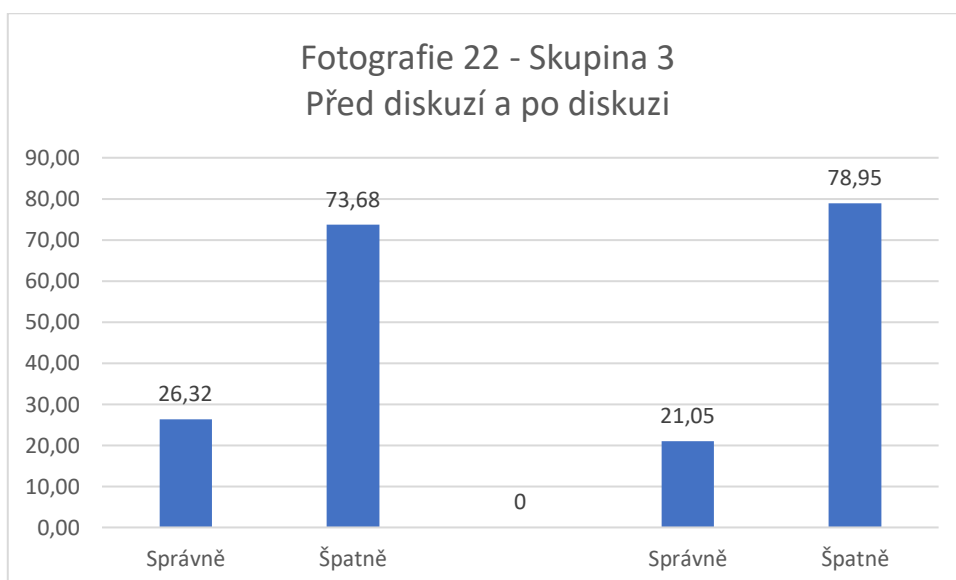
Graf 64 - Zdroj: Tabulka 1

Při prvním vyplnění dotazníku ve skupině 1 bylo 62,5 % respondentů přesvědčeno, že fotografie je manipulovaná. Respondentům neseděl popisek. Jeden z dotazovaných fotografií okomentoval slovy: „*Myslím si, že jsou to ti Mexičani.*“ Ačkoliv udělal chybu v národnostech, je jasné, že mluvil o konvojích uprchlíků z Hondurasu. V druhém kole dotazníků už byla úspěšnost 100 %. Tato skupina jako jediná odhalila manipulaci. (2019, Příloha č. 2)

Graf 65 - Zdroj: Tabulka 2

Ve druhé skupině byla úspěšnost nad 50 %. Respondenti ovšem odmítli verzi s uprchlíky a argumentovali tím, že fotografie může pocházet z maratonu, popř. nějakého festivalu v ulicích. V druhém kole dotazníků se úspěšnost zvýšila na 71,43 %. (2019, Příloha č. 3)

Graf 66 - Zdroj: Tabulka 3

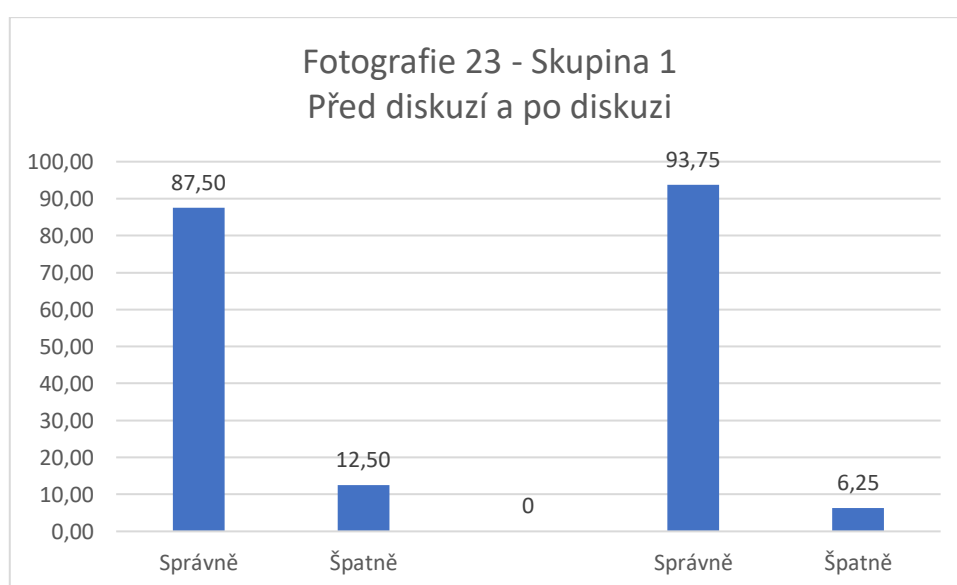
Ve třetí skupině převládal názor, že fotografie není manipulovaná. Zazněly argumenty, že se jedná o turisty, popřípadě o fotomontáž, kdy byla ulice prodloužena, aby to vypadalo, že je tam více lidí. Tyto argumenty však nikoho nepřesvědčily. 78,95 % respondentů odpovědělo v druhém dotazníku, že fotografie není manipulovaná. (2019, Příloha č. 4)

Fotografie 23

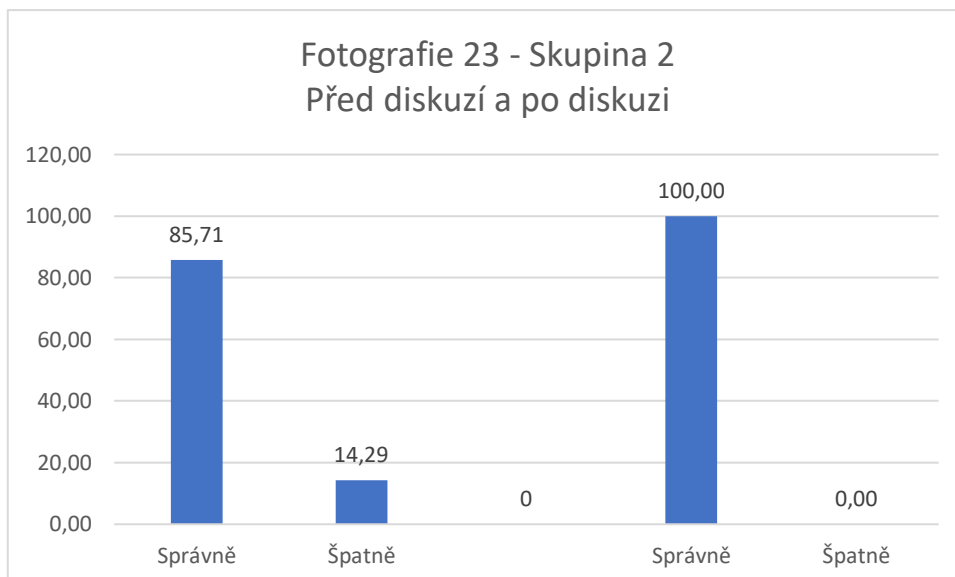
Obrázek 67 - Zdroj: refugeesforprosperity.org

Fotografie 23 není manipulovaná. Popisek „Rohingové v Barmě“ odpovídá skutečnosti.

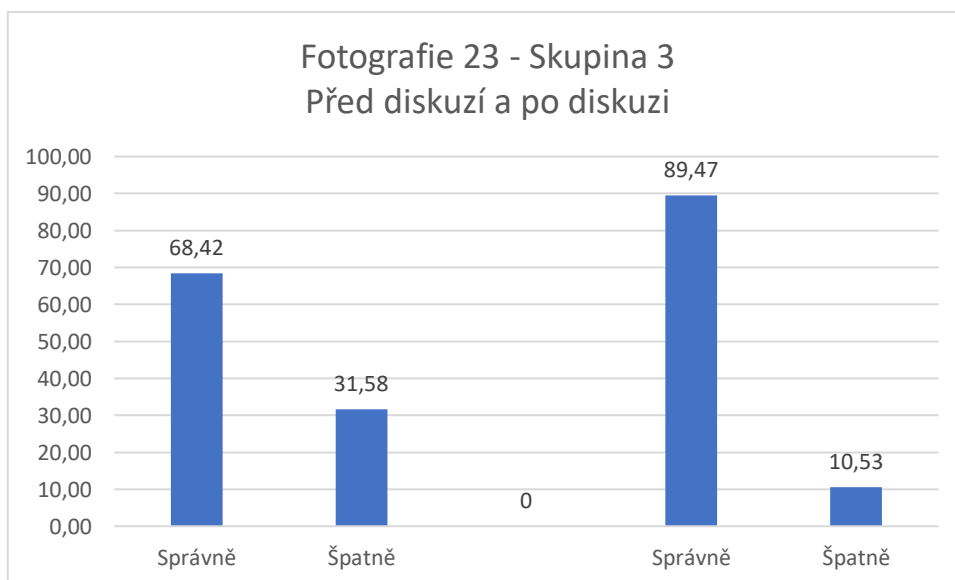
Graf 67 - Zdroj: Tabulka 1

Úspěšnost v prvním dotazníku se pohybovala na 87,5 %. Respondenti v diskuzi nepřidali žádné argumenty, pouze se shodly, že stejně jako v případě fotografie 21 nejde o manipulaci. Po diskuzi byla úspěšnost 93,75 %. (2019, Příloha č. 2)

Graf 68 - Zdroj: Tabulka 2

Průběh šetření v druhé skupině kopíruje ten z první skupiny. Poté, co většina vyjádřila své přesvědčení, že fotografie není manipulovaná, přidal se na jejich stranu i zbytek. (2019, Příloha č. 3)

Graf 69 - Zdroj: Tabulka 3

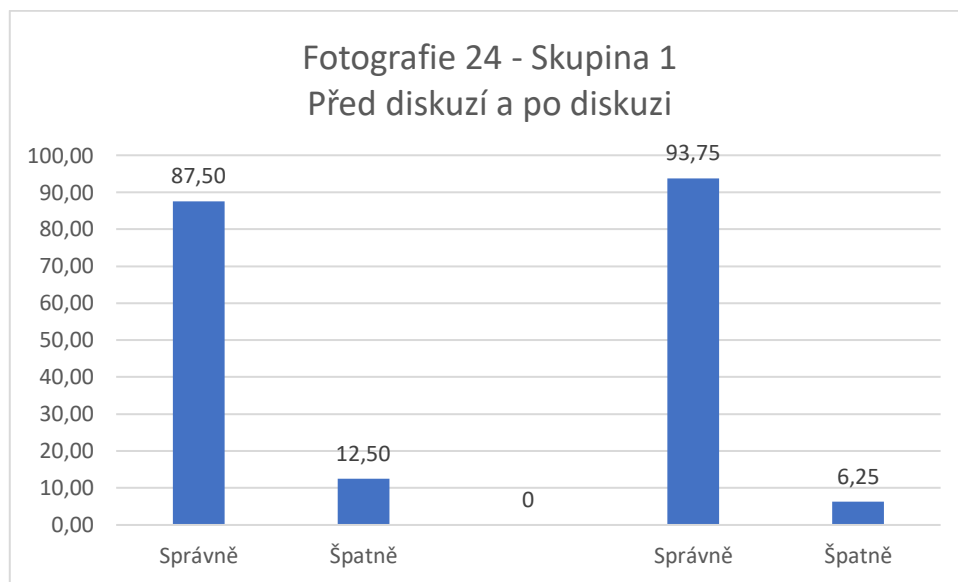
Jediným rozdílem v této skupině oproti předchozím je ten, že po prvním dotazníku byl vyšší počet respondentů – o 20 % oproti předchozím skupinám – přesvědčen, že jde o fotografii manipulovanou. Po diskuzi, ve které opět neproběhly žádné argumenty, se počet dotazovaných, kteří věřili, že fotografie není manipulovaná, zvýšil na 89,47 %. (2019, Příloha č. 4)

Fotografie 24

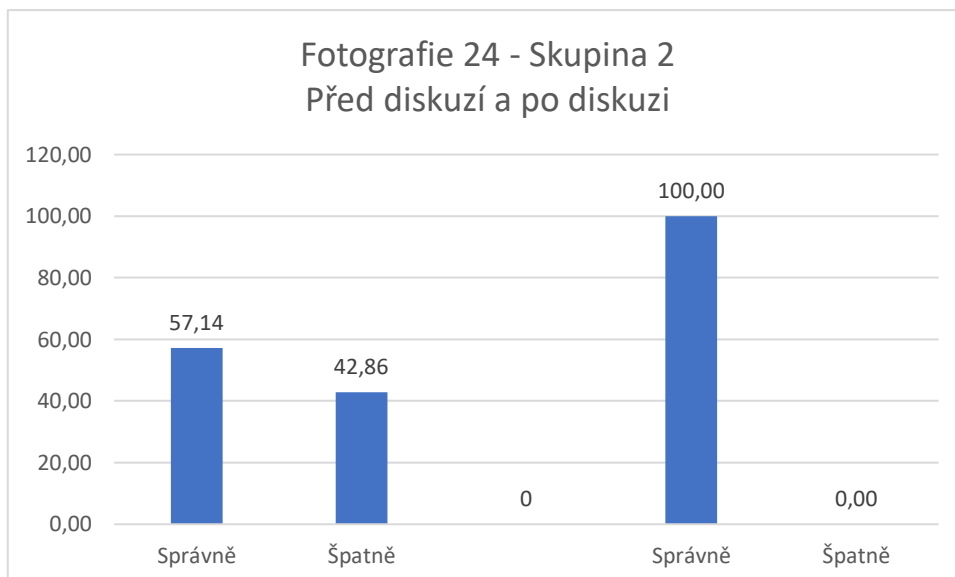
Obrázek 68 - Zdroj: Vlastní

Tato fotografie je manipulací z vlastní tvorby. Fotografie byla upravena převodem do odstínů šedé, multi-expozicí (falešné HDR) a moře bylo v některých místech lokálně ztmaveno. Opatřena byla popiskem „Uprchlíci na pobřeží Sicílie“, který je také částečně manipulovaný, protože u původní fotografie nebylo přesné místo uvedeno, nicméně jde o uprchlíky.

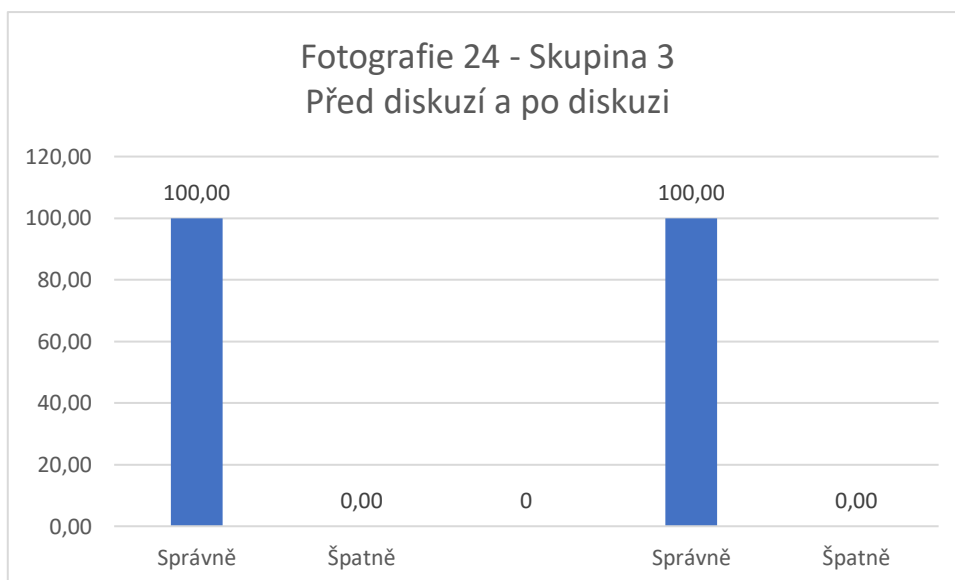
Graf 70 - Zdroj: Tabulka 1

V první skupině byla po prvním dotazníku úspěšnost 87,5 %. Argumenty pro to byly, že se nejedná o migranty, nýbrž turisty, že lidé s kameny byli k moři přidáni z jiné fotografie a že byl použit černobílý filtr. Kromě posledního argumentu byly všechny nepravdivé, nicméně počet respondentů, kteří fotografii označili za manipulovanou, vzrostl na 93,75 %. (2019, Příloha č. 2)

Graf 71 - Zdroj: Tabulka 2

V prvním dotazníku byly výsledky víceméně vyrovnané. V diskuzi zaznělo, že se nejedná o uprchlíky, ale že scéna spíše připomíná prázdninovou idylu. Tímto argumentem se nechali přesvědčit zbylí členové skupiny. (2019, Příloha č. 3)

Graf 72 - Zdroj: Tabulka 3

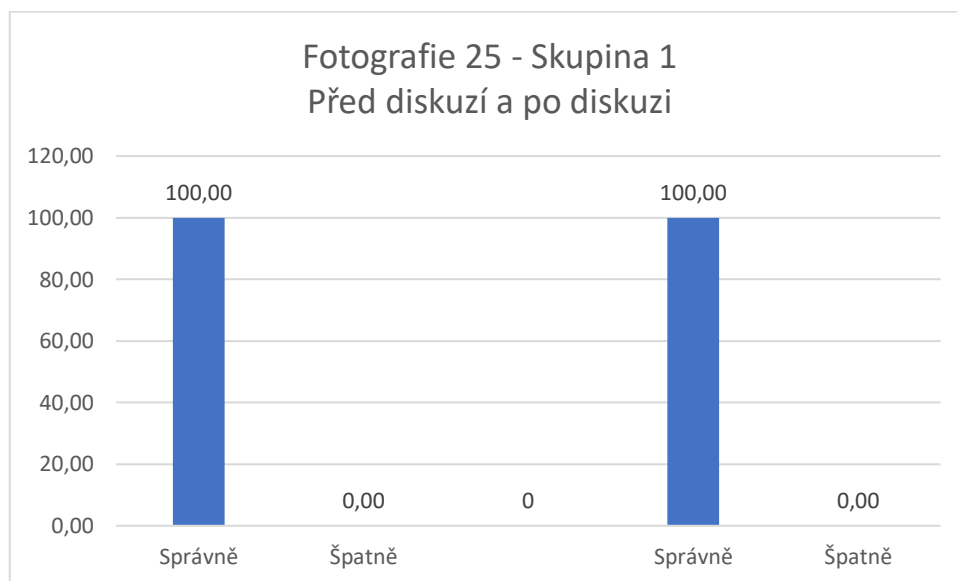
Ve třetí skupině byla úspěšnost v obou dotaznících 100 %. Jako jediná skupina argumentovali respondenti pouze užitím černobílého filtru a retuší, čímž byli nejbližší pravdě. (2019, Příloha č. 4)

Fotografie 25

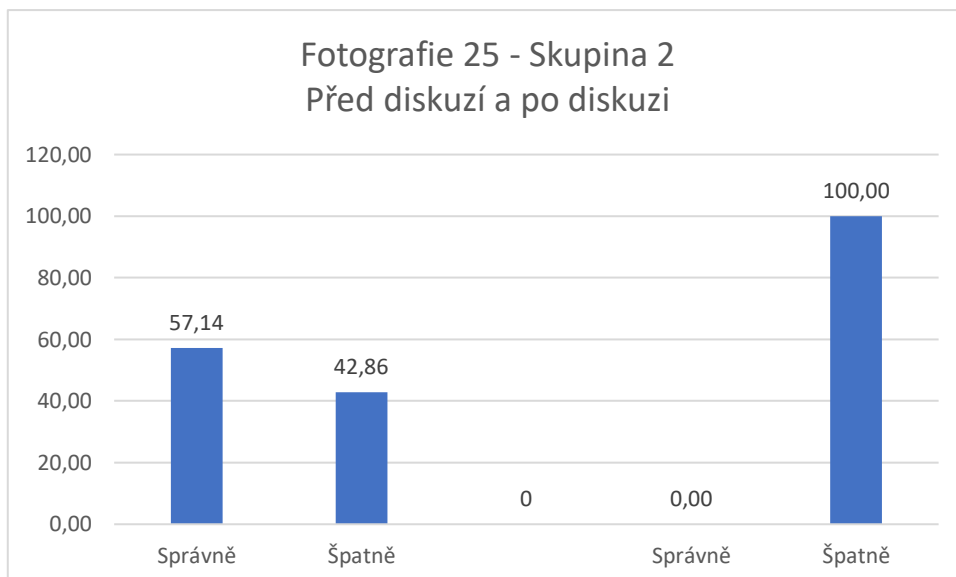
Obrázek 69 - Zdroj: alteredimagesbdc.org

Jedná se o fotomontáž – mnohonásobnou expozici, kdy byly spojeny dvě fotografie, pořízené pár vteřin po sobě, v jednu. K fotografii byl přidán popisek „*Britský voják upozorňuje civilisty, aby se kryli před střelbou*“, který odpovídá skutečnosti.

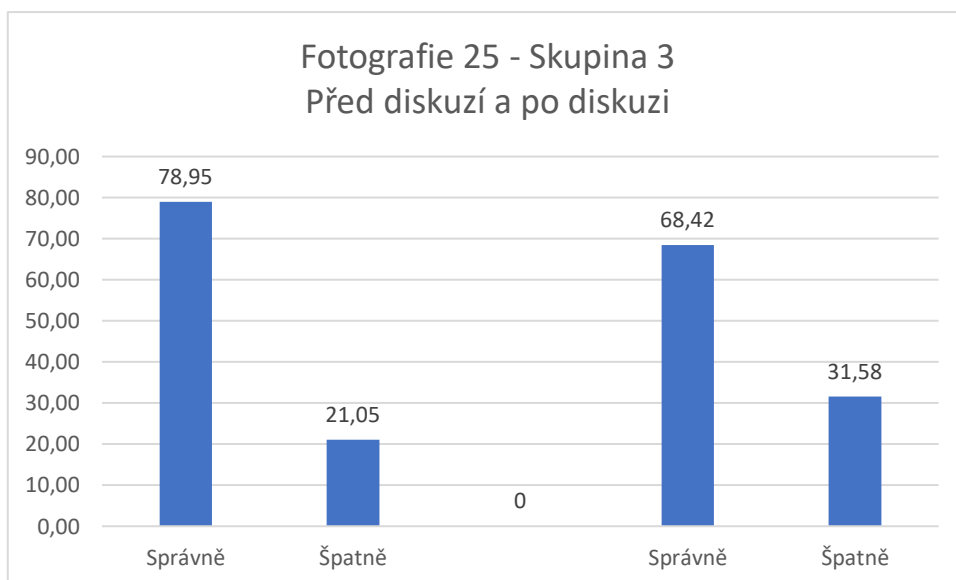
Graf 73 - Zdroj: Tabulka 1

V první skupině všichni respondenti v obou dotaznících označili fotografii jako manipulovanou, nicméně z diskuze plyne, že tak učinili z chybných důvodů. Tím hlavním pro ně byl nepoměr vojáka oproti za ním stojícím civilistům. Druhým důvodem byl popisek, který podle nich neseděl k události probíhající na fotografii. (2019, Příloha č. 2)

Graf 74 - Zdroj: Tabulka 2

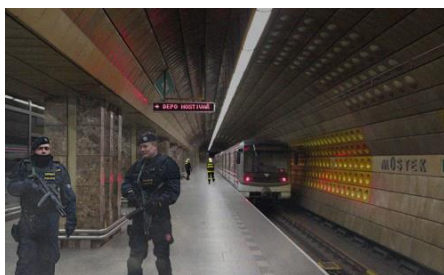
V prvním dotazníku označila fotografii za manipulovanou více než polovina respondentů. V diskusi nepadly žádné argumenty, nicméně se všichni shodli, že se o manipulaci nejedná. (2019, Příloha č. 3)

Graf 75 - Zdroj: Tabulka 3

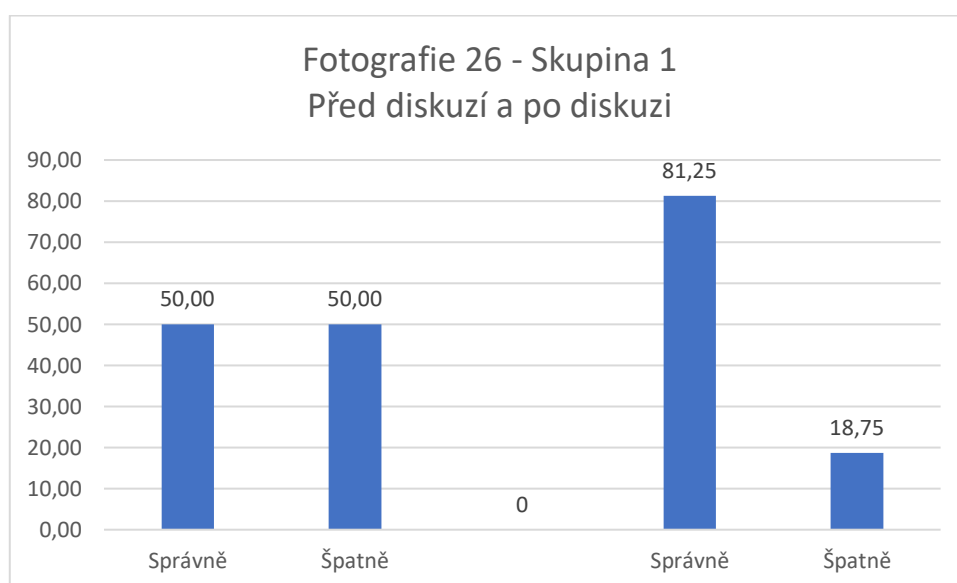
Ve třetí skupině se opět většina přiklání k tomu, že je fotografie manipulovaná. Jediným argumentem bylo, že nesedí popis. V druhém kole dotazníků se počet respondentů, kteří označili fotografii jako manipulovanou, snížil o 10 %. (2019, Příloha č. 4)

Fotografie 26

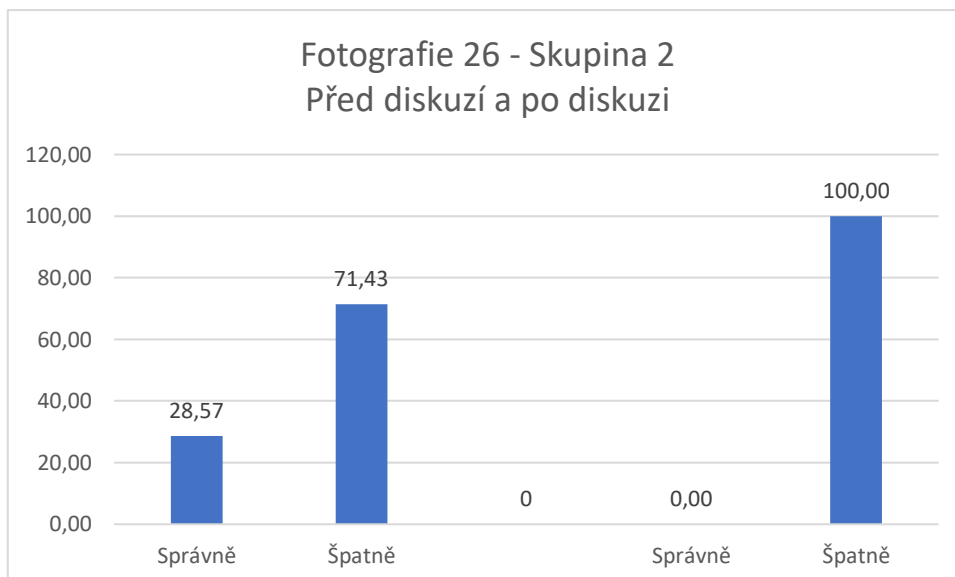
Obrázek 70 - Zdroj: Vlastní

Jedná se o poslední manipulaci z vlastní tvorby. Jde o fotomontáž, kdy byli do fotografie metra přidáni policisté a hasiči. Byla opatřena popiskem „Policie a hasiči zasahují při nahlášené bombě v pražském metru.“

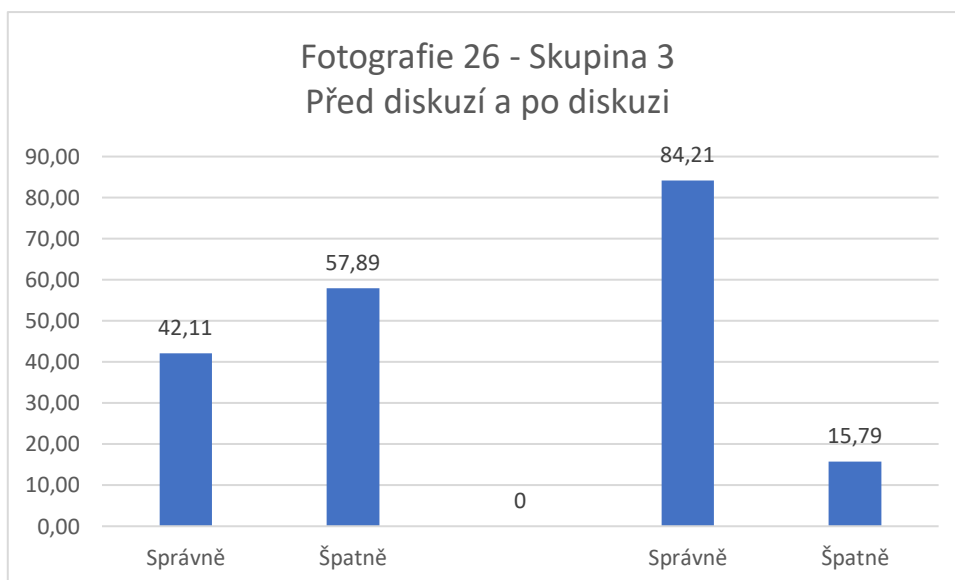
Graf 76 - Zdroj: Tabulka 1

V prvním dotazníku byl stav úspěšnosti 50 na 50. V diskuzi zazněly názory, že postavy vzadu do fotografie nesedí a také, že policisté vypadají jako hlídky z vánočních trhů, což je nejpřesnější možný popis, neboť z fotografie z trhů byli vyjmuti. V druhém dotazníku stoupla úspěšnost na 81,25 %. (2019, Příloha č. 2)

Graf 77 - Zdroj: Tabulka 2

V druhé skupině se respondenti spíše přiklíněli k názoru, že fotografie manipulovaná není. V diskusi opět nezazněly žádné argumenty, ale respondenti se shodli, že fotografie je nemanipulovaná. (2019, Příloha č. 3)

Graf 78 - Zdroj: Tabulka 3

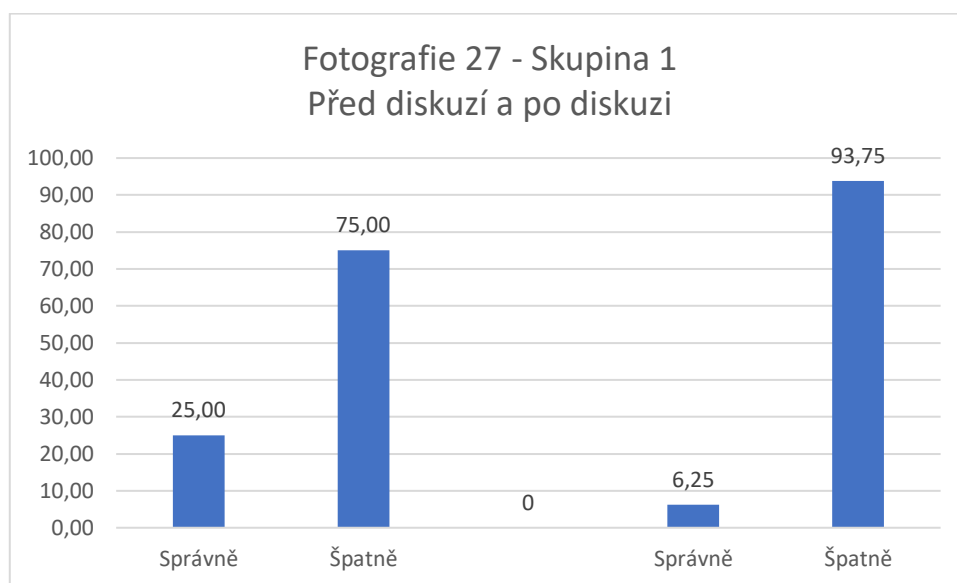
Po prvním kole dotazníků situace vypadala stejně jako ve skupině 2. Argumenty, že policisté i hasiči byli přidáni, však ostatní přesvědčily, a úspěšnost stoupla na 84,21 %. (2019, Příloha č. 4)

Fotografie 27

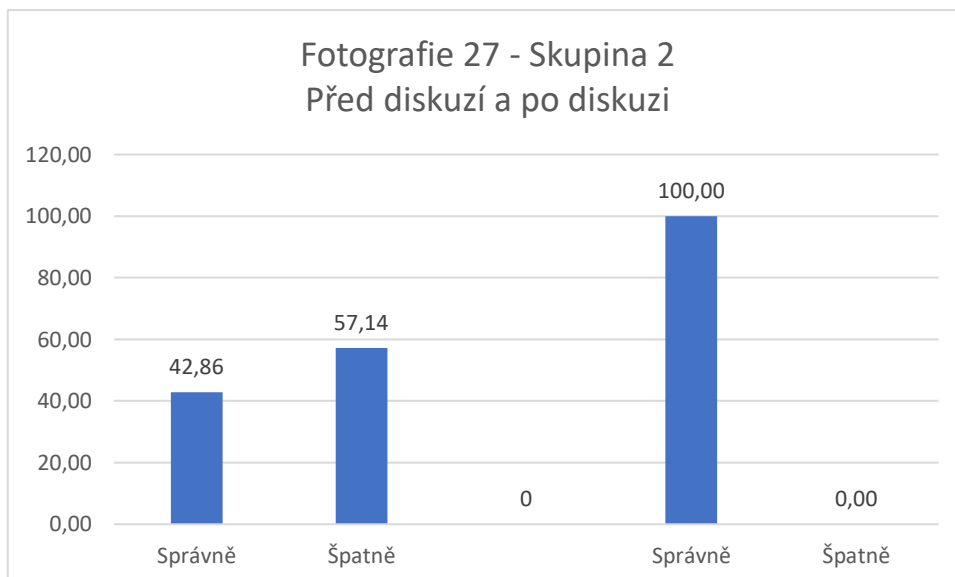
Obrázek 71 - Zdroj: alteredimagesbdc.org

Tato fotografie manipulovaná není. Je to původní verze, na které jsou ještě všichni aktéři, kteří z ní postupně mizeli. Tato a další 3 historické fotografie byly do dotazníku zařazeny z důvodu, že se objevují v učebnicích dějepisu. Popisek: „*Stalin u Volhy*“.

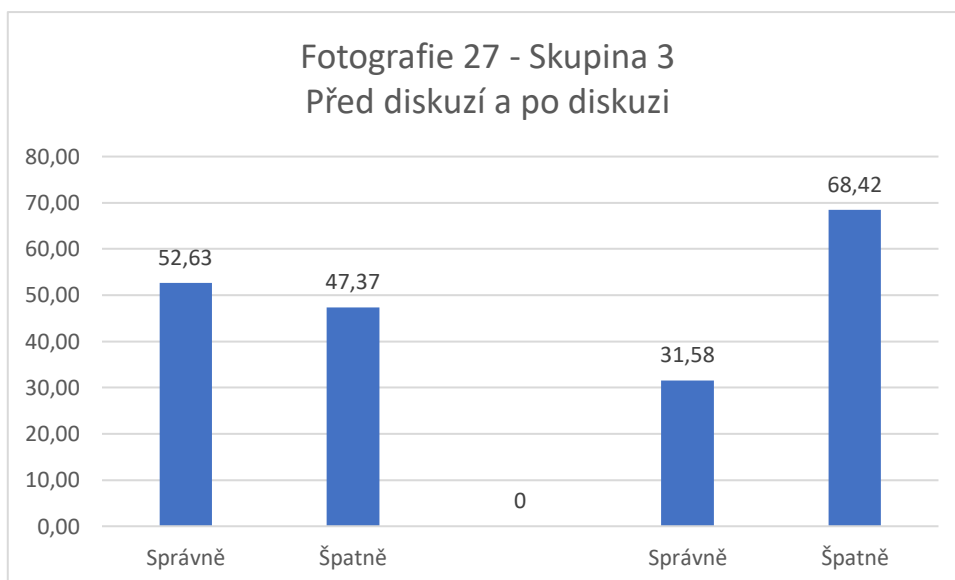
Graf 79 - Zdroj: Tabulka 1

V prvním dotazníku zaškrtno správnou odpověď 25 % respondentů. V diskuzi bylo zjištěno, že někteří z dotazovaných historii fotografie znají a jsou si vědomi toho, že z ní postupně aktéři ubývali. Problémem bylo, že i respondent, který o mizení lidí z fotografie mluvil, řekl, že tato fotografie je manipulovaná, přestože na ní byli ještě všichni aktéři, čímž zmátl zbytek skupiny. 93,75 % respondentů potom odpovídalo, že se jedná o manipulaci. (2019, Příloha č. 2)

Graf 80 - Zdroj: Tabulka 2

V druhé skupině tak dobré povědomí o fotografii nepanovalo a respondentům připadala jako namalovaná, zejména hladina řeky, a tak v druhém dotazníku označili všichni fotografii jako manipulovanou. (2019, Příloha č. 3)

Graf 81 - Zdroj: Tabulka 3

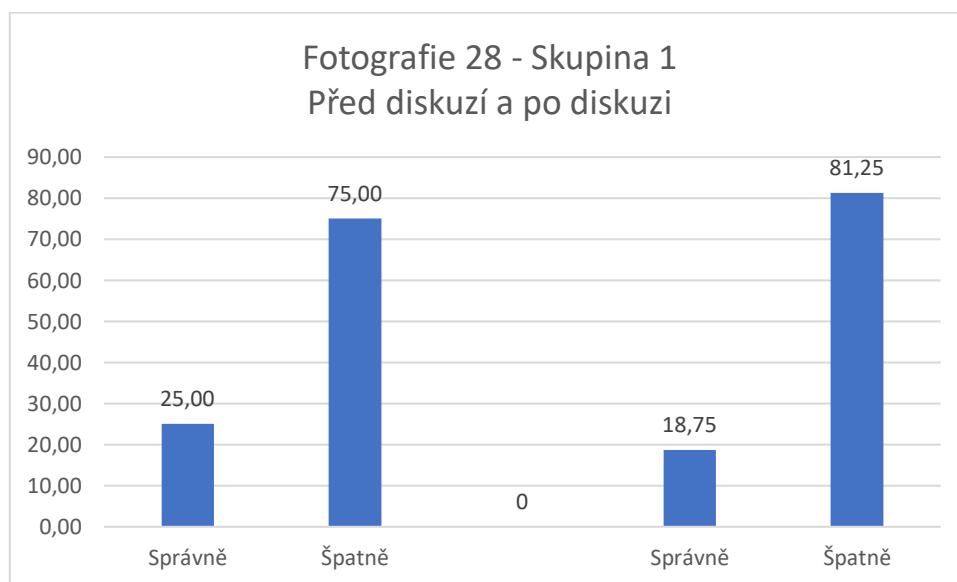
Ve třetí skupině opět nikdo povědomí o fotografii neměl. V diskusi se řešilo, že řeka vypadá jako namalovaná. Kromě toho muž napravo od Stalina působil na respondenty, jako by byl přidán. Jako manipulovanou označilo fotografii v druhém dotazníku 68,42 % respondentů. (2019, Příloha č. 4)

Fotografie 28

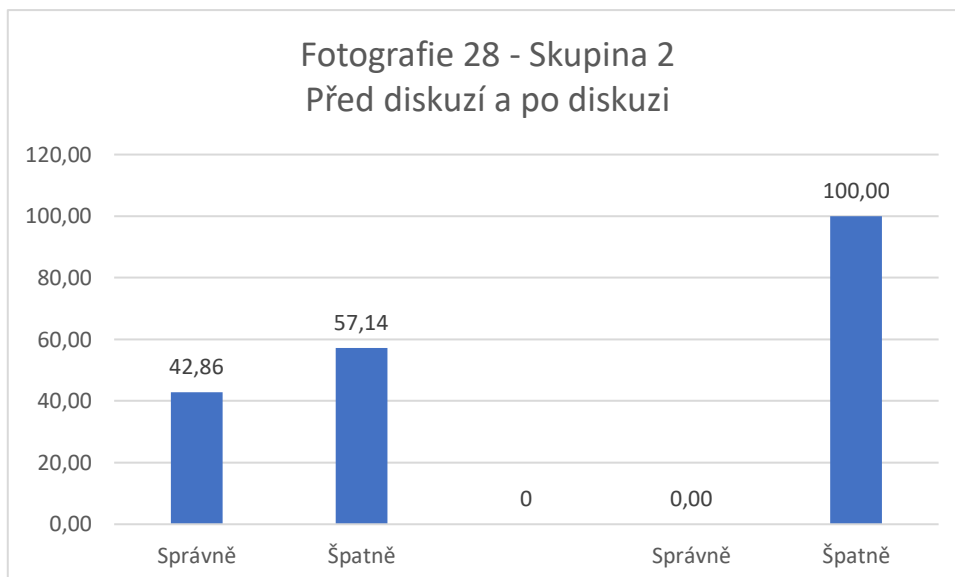
Obrázek 72 - Zdroj: J. Rosenthal

Tato fotografie je manipulovaná a jedná se o inscenaci. Na fotografii není zachyceno první vztyčování vlajky, to proběhlo bez přítomnosti fotografa. Po jeho příchodu se vztyčování opakovalo. Popisek: „Vztyčení praporu na Iwo Jimě“.

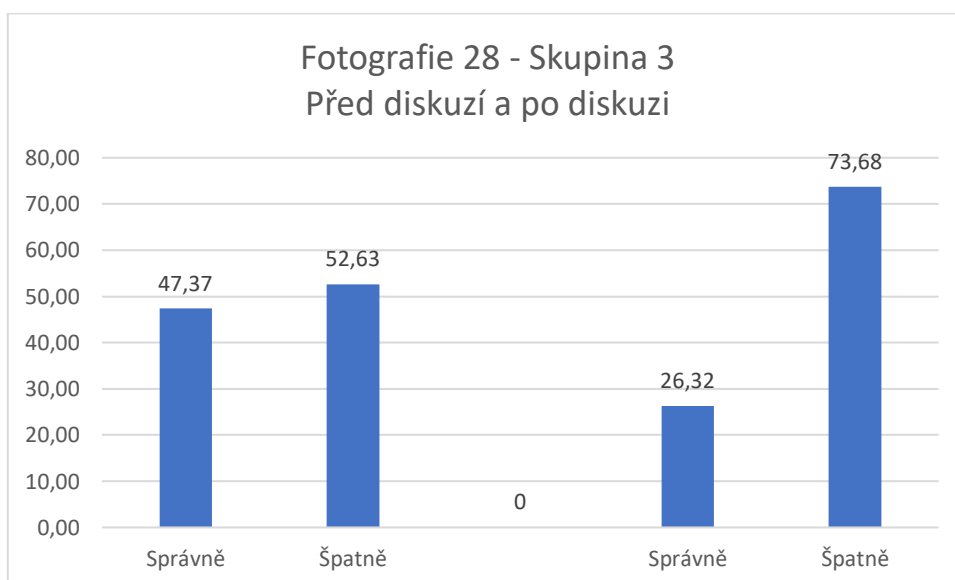
Graf 82 - Zdroj: Tabulka 1

V první skupině tuto fotografii většina respondentů znala. Za manipulovanou ji v prvním dotazníku označilo 25 % z nich. Tento počet se v druhém dotazníku snížil na 18,75 %. (2019, Příloha č. 2)

Graf 83 - Zdroj: Tabulka 2

Ve druhé skupině znalost fotografie chyběla a jako manipulovaná byla označena 42,86 % respondentů. V diskusi se dotazovaní navzájem utvrdili v tom, že manipulovaná není. V druhém kole dotazníků všichni odpověděli, že fotografie je nemanipulovaná. (2019, Příloha č. 3)

Graf 84 - Zdroj: Tabulka 3

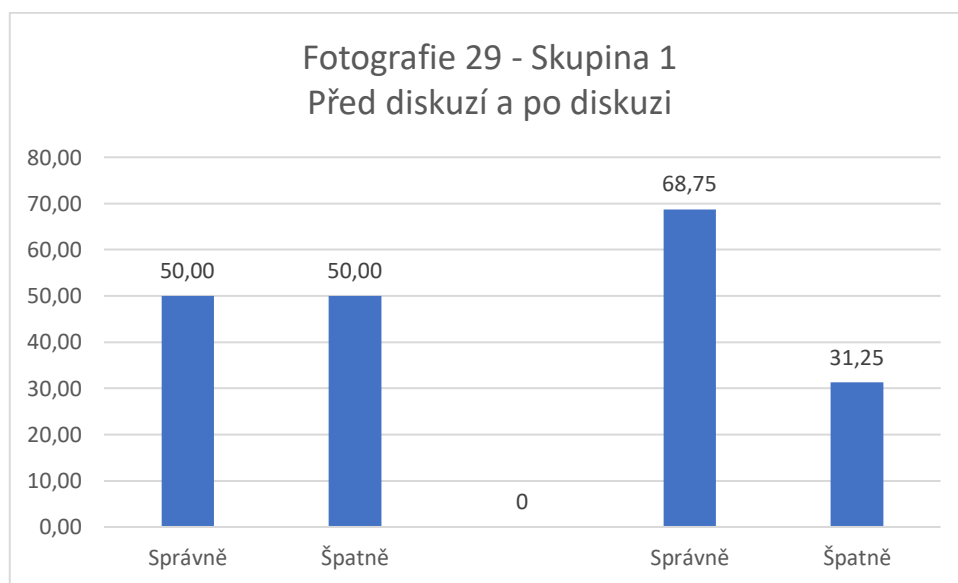
Ve třetí skupině někteří respondenti fotografii znali. Jako manipulovanou ji označilo 47,37 % z nich. V diskusi zazněl i názor, že fotografie je inscenací, nicméně v druhém dotazníku klesl počet respondentů přesvědčených o tom, že je fotografie manipulovaná na 26,32 %. (2019, Příloha č. 4)

Fotografie 29

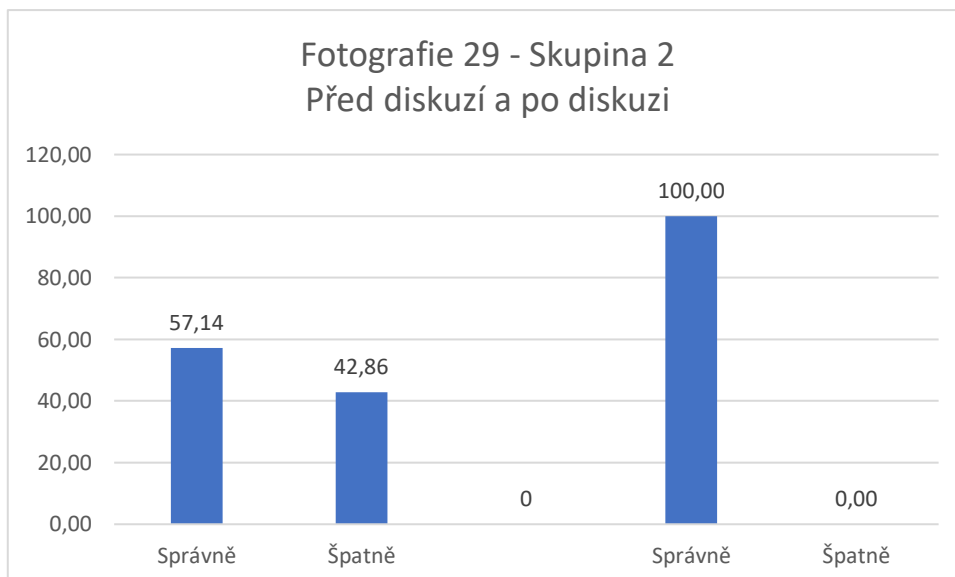
Obrázek 73 - Zdroj: alteredimagesbdc.org

Předposlední fotografie dotazníku je opět manipulací. Vznikla jako odpověď na americkou fotografii z Iwo Jimi. Jedná se o inscenaci, která vznikla den po dobytí Berlína. Kromě toho byl do fotografie přidán dým a byla vyretušována ruka vojáka, na které bylo několik zlatých hodinek.

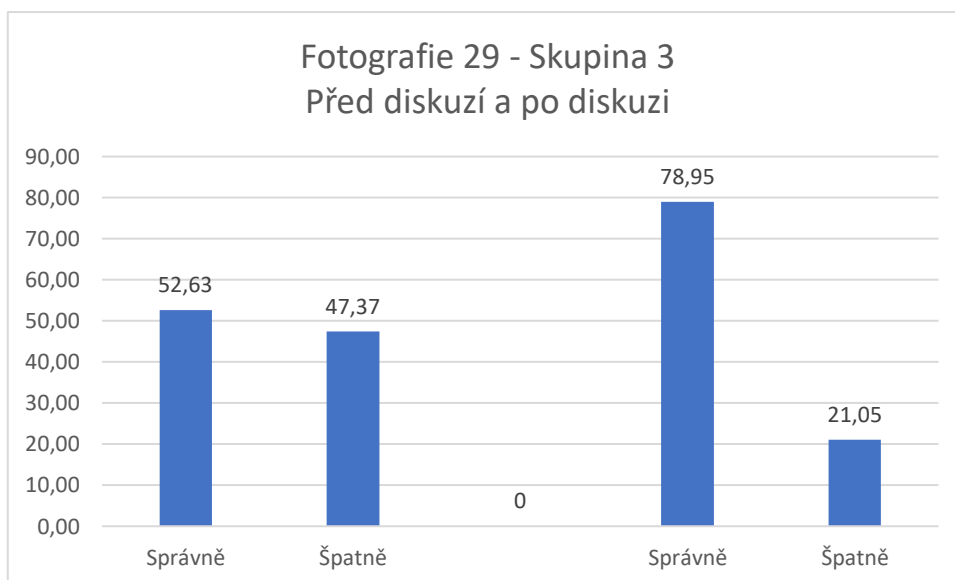
Graf 85 - Zdroj: Tabulka 1

V prvním dotazníku 50 % uvedlo, že se jedná o manipulovanou fotografii. V diskuzi byla fotografie označena jako manipulovaná. Jeden z respondentů dokonce věděl o retuši hodinek na předloktí vojáka. Touto znalostí přesvědčil některé z členů skupiny a úspěšnost vzrostla na 68,75 %. (2019, Příloha č. 2)

Graf 86 - Zdroj: Tabulka 2

Respondentům z druhé skupiny přišla opět fotografie jako namalovaná, což byl pravděpodobně důvod, proč ji v druhém dotazníku všichni označili za manipulaci. (2019, Příloha č. 3)

Graf 87 - Zdroj: Tabulka 3

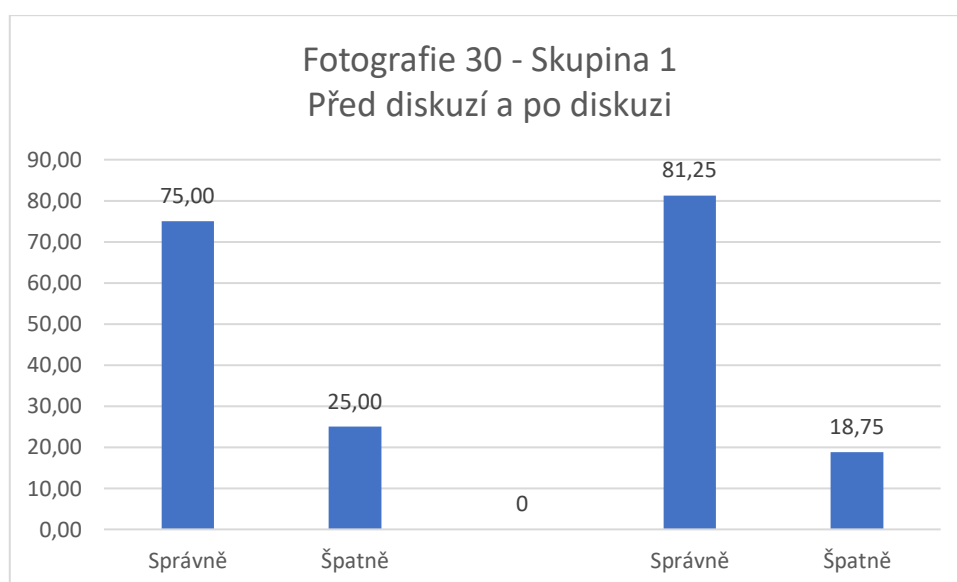
Ve třetí skupině měli respondenti s fotografií stejné problémy jako s předchozí fotografií vztyčování praporu na Iwo Jimě. V druhém dotazníku označilo fotografii za manipulovanou 78,95 % z nich. (2019, Příloha č. 4)

Fotografie 30

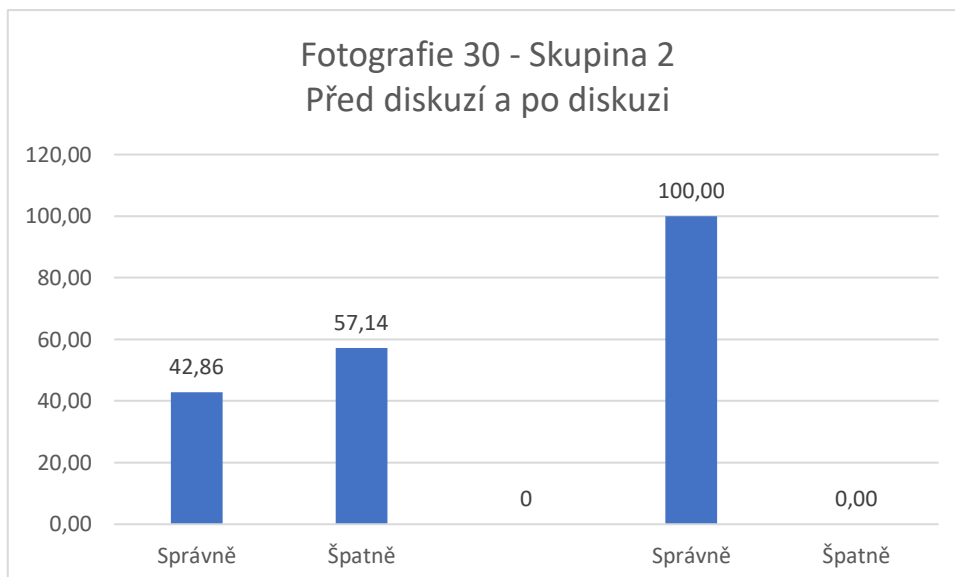
Obrázek 74 - Zdroj: cellcode.us

Tato fotografie není manipulovaná, jedná se o známý snímek z Jaltské konference.

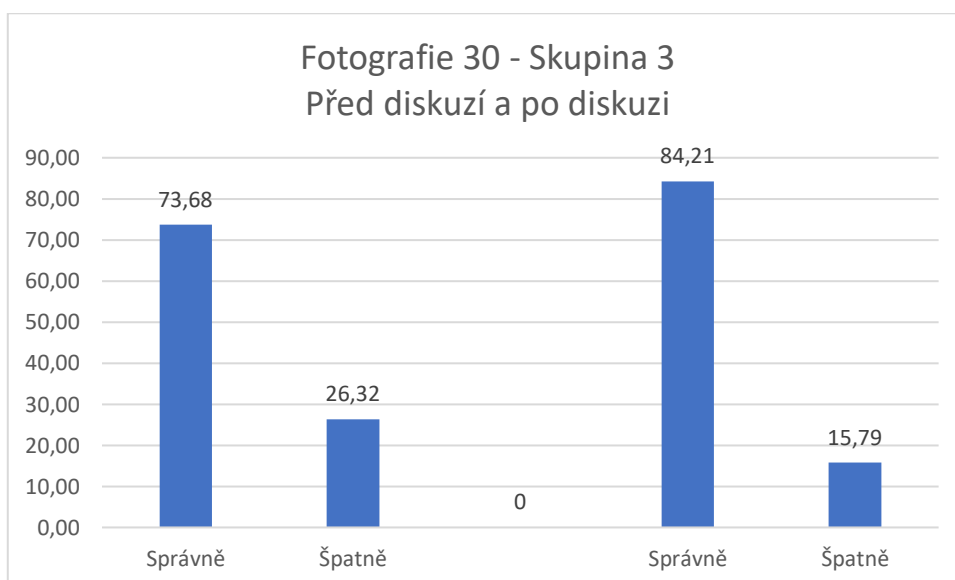
Graf 88 - Zdroj: Tabulka 1

S touto fotografií respondenti neměli problém, v prvním dotazníku jí věřilo 75 % respondentů, v druhém 81,25 %. (2019, Příloha č. 2)

Graf 89 - Zdroj: Tabulka 2

Ve druhé skupině byla po prvním dotazníku znát nejistota, když fotografii označilo jako nemanipulovanou pouze 42,86 % respondentů. Tito však v diskuzi přesvědčili ostatní, že ve fotografii žádný problém není. V druhém dotazníku se všichni shodli, že o manipulaci nejde. (2019, Příloha č. 3)

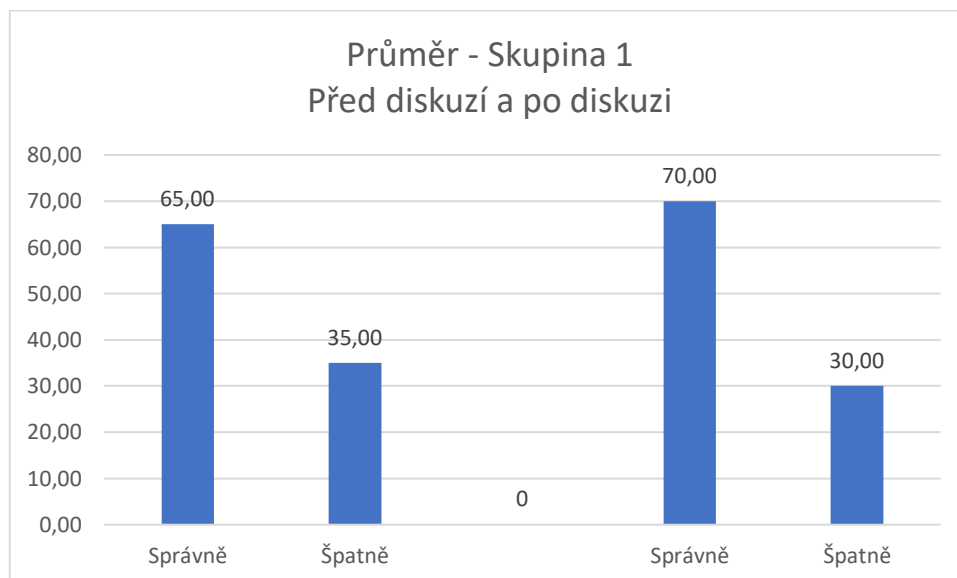

Graf 90 - Zdroj: Tabulka 3

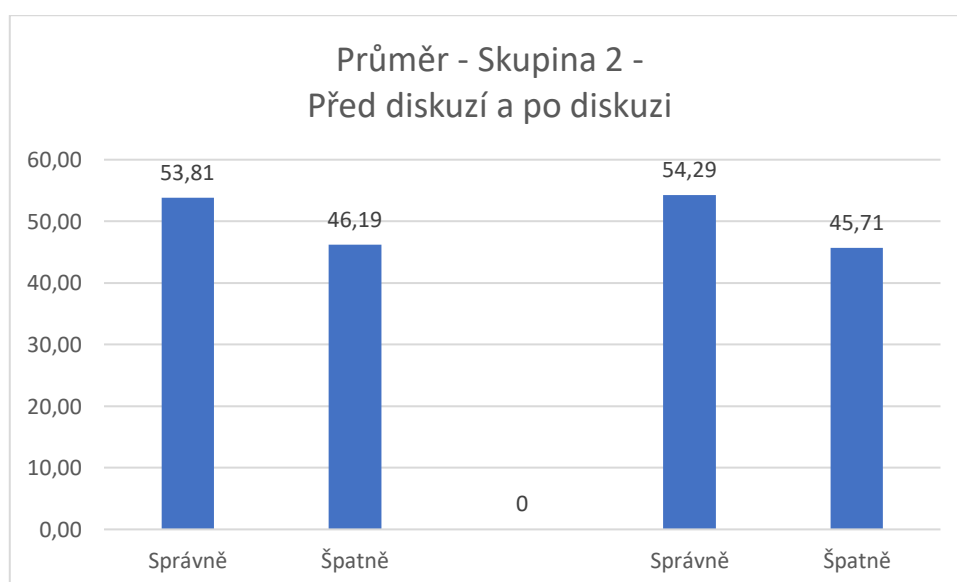
Ve třetí skupině se opakovala situace z první skupiny, kdy už v prvním dotazníku byla většina respondentů přesvědčena, že fotografie manipulovaná není. V diskuzi se těmto respondentům podařilo přesvědčit i další a v druhém dotazníku už byla úspěšnost 84,21 %. (2019, Příloha č. 4)

5.3 Srovnání skupin a vyhodnocení výzkumu

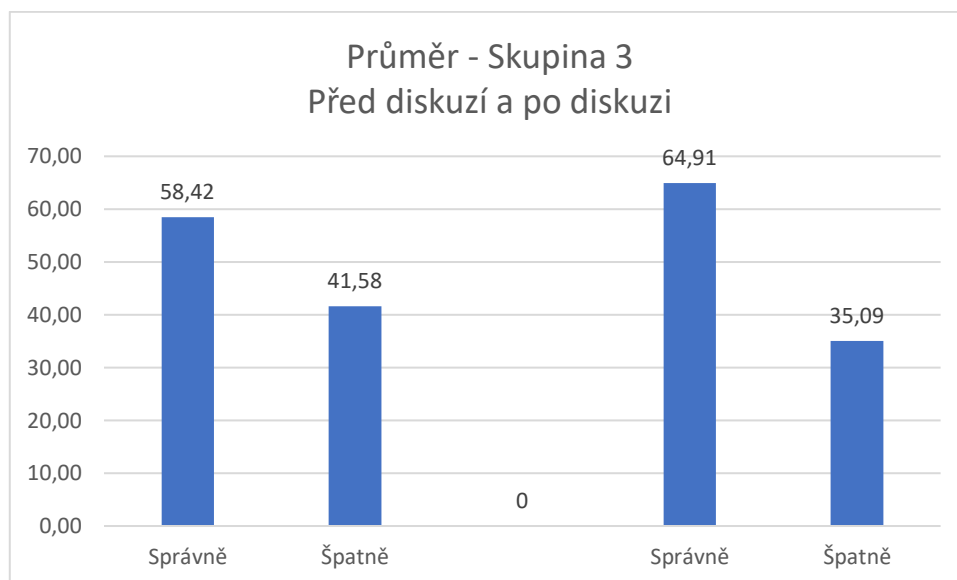
5.3.1 Srovnání skupin

V první skupině, tedy mezi studenty posledního ročníku lycea na střední škole elektroprůmyslové, se úspěšnost v prvním kole dotazníků pohybovala na 65 % a v druhém se navýšila na 70 %. Ve skupině bylo hned několik dominantních jedinců, kteří měli silný vliv na názor ostatních. Oproti jiným skupinám byla tato skupina přesnější v popisu grafických úprav ve fotografiích, což se vzhledem k jejich odbornému zaměření dalo očekávat. Někteří studenti ukázali vědomosti ohledně současného politického dění i historie na vyšší úrovni než respondenti z jiných skupin, když otevřeně přemýšleli, zda se aktéři na fotografiích skutečně setkali, což je věc, nad kterou následující skupiny nepřemýšlely, popř. je nevyslovily nahlas.

Nejhůře v průměru správných odpovědí překvapivě skončila skupina 2 složená ze studentek magisterského studia Pedagogické fakulty, která byla po bok středoškolských studentů zařazena pro srovnání kvůli vyššímu stupni dokončeného vzdělání, a proto, že na katedře pedagogiky je kladen důraz na mediální výchovu. V této skupině byl pozorován jeden dominantní hlas, kterého se ostatní členové drželi. Na rozdíl od ostatních skupin se v této nejčastější odpovědi v druhém dotazníku přiklonili na stranu tohoto dominantního hlasu i v případě, že šlo o špatnou odpověď, což je pravděpodobně důvodem k tak nízkému průměru.

Třetí skupina složená ze studentů druhého ročníku gymnázia by se se svým průměrem umístila na pomyslném druhém místě. Tato skupina byla nejvíce komunikativní a u fotografií byla nejpestřejší, co se argumentů týče. Kvalita argumentů by mohla vysvětlit i nárůst v úspěšnosti v druhém kole dotazníků. Oproti první skupině nebyli respondenti z této skupiny schopni tak dobře rozeznat grafické úpravy na fotografiích. Oproti skupině druhé zase netíhli tolik k názoru ostatních a častěji zůstávali věrni svým názorům, pokud jim nebyl přednesen silný argument. Dominantních hlasů v této skupině bylo několik, ale nebyly tak dominantní jako v předchozích skupinách.

5.3.2 Vyhodnocení výzkumu

Z průměrů jednotlivých skupin se dá vyčíst, že úspěšnost rozeznání fotografie – tedy to, zda je manipulovaná, či nikoliv – se pohybuje mezi 50-70 %. Tato data jsou ovšem zkreslena jednak vzájemným ovlivňováním členů skupiny, které je nezanedbatelné – v průměru se pohybuje kolem 5 %, nicméně u jednotlivých fotografií je v některých případech výraznější – a také je to dáno tím, že respondent sice označí fotografii jako manipulovanou, nicméně není schopný určit druh nebo způsob manipulace. Dále vyvstává otázka, jak by výsledky dotazníků

vypadaly, kdyby respondenti nevěděli, že mají hledat manipulace. V průběhu šetření, ve fázi diskuzí, se mezi respondenty začala projevovat jakási „paranoia“, kdy v každé fotografii, až na jisté výjimky, viděli hned několik druhů manipulací, které ve fotografii nebyly. Pozitivním výstupem tohoto výzkumu je, že mezi mladými lidmi panuje kritické myšlení a nevěří každé fotografii. Jsou schopni o fotografii mluvit a dokáží na ní najít chyby.

Zajímavé bylo též potvrzení několika stereotypů. Zatímco muži se dívali na fotografie více technicky, ženy se dívaly na fotografie více z estetického úhlu pohledu.

Závěr

V teoretické části této práce byl čtenář seznámen s historickým pozadím manipulací a podařilo se mi manipulace kategorizovat z časového hlediska, tuto kategorizaci považuji za jednu z předností práce.

Série vlastních manipulací se skládala z inscenací, retuší a fotomontáží a s její tvorbou mi hodně pomohly poznatky získané z kapitol o teorii fotografií a etice, které jí předcházely.

Pomocí dotazníkového šetření a zejména pak diskuzí s respondenty se mi podařilo získat zajímavá data o vnímání manipulované fotografie středoškolskými a vysokoškolskými studenty. Ačkoliv data mohou být zkreslena různými faktory, jak bylo v práci uvedeno, přinášejí náhled na to, jak mladí lidé o fotografii smýšlejí. Tyto informace získané ve výzkumu mohou být podkladem pro jiné práce na stejné téma.

Toto téma nabízí spoustu možností pro příští zkoumání. Zajímavá data by se dala získat výzkumem formou ohniskových skupin, popřípadě přímých rozhovorů s respondenty. Další práce by se mohly věnovat též jiným věkovým skupinám, zajímavé by bylo zkoumání i podle genderu.

Zdroje

Použitá literatura

ANDĚL, Jaroslav, 2012. *Myšlení o fotografii: průvodce modernitou v antologii textů*. Vyd. 1. Praha: Nakladatelství Akademie múzických umění, 462 s. ISBN 978-80-7331- 235-0.

BARTHES, Roland, 1994. *Světlá komora: Poznámka k fotografii*. Praha: Fra. ISBN 978-80-86603-28-5.

LÁBOVÁ, Alena a Filip LÁB, 2009. *Soumrak fotožurnalismu?: manipulace fotografií v digitální éře*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 155 s. ISBN 9788024616476.

SONTAG, Susan a Pavel VANČÁT. *O fotografii*. Praha: Paseka, 2002. ISBN 8071854719.

Online zdroje

PHOTO BY J. SCOTT APPLEWHITE [online]. Altered Images, ©2019. [cit. 16. 1. 2019]. Dostupné z: <http://www.alteredimagesbdc.org/#/applewhite/>

PHOTO BY LARRY DOWNING [online]. Altered Images, ©2019. [cit. 16. 1. 2019]. Dostupné z: <http://www.alteredimagesbdc.org/the-economist/>

PHOTO DISTRIBUTED BY KOREAN CENTRAL NEWS AGENCY [online]. Altered Images, ©2019. [cit. 16. 1. 2019]. Dostupné z: <http://www.alteredimagesbdc.org/korean-central-news-agency/>

PHOTO BY BRIAN WALSKI / THE LOS ANGELES TIMES [online]. Altered Images, ©2019. [cit. 16. 1. 2019]. Dostupné z: <http://www.alteredimagesbdc.org/walski/>

New Doubts Raised Over Famous War Photo [online]. NY Times, ©2009. [cit. 16. 1. 2019]. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/2009/08/18/arts/design/18capa.html>

Seznam obrázků

Obrázek 1 - Zdroj: Political Hotwire.....	15
Obrázek 2 - Zdroj: www.e-bezpeci.cz.....	16
Obrázek 3 - Zdroj: Arthur Rothstein	17
Obrázek 4 - Zdroj: www.alteredimagesbdc.org	17
Obrázek 5 - Zdroj: Joe Rosenthal.....	18
Obrázek 6 - Zdroj: Jevgenij Chalději	18
Obrázek 7 - Zdroj: Jevgenij Chalději	18
Obrázek 8 - Zdroj: Roberta Capa	19
Obrázek 9 - Zdroj: J. Scott Applewhite.....	19
Obrázek 10 - zdroj: Larry Downing	20
Obrázek 11 - zdroj: Larry Downing	20
Obrázek 12 - zdroj: alteredimagesbdc.org	21
Obrázek 13 - zdroj: alteredimagesbdc.org	21
Obrázek 14 - zdroj: alteredimagesbdc.org	22
Obrázek 15 - Zdroj: Brian Walski.....	22
Obrázek 16 - Zdroj: Brian Walski.....	23
Obrázek 17 - Zdroj: Brian Walski.....	23
Obrázek 18 - Zdroj: Juan Medina.....	24
Obrázek 19 - Zdroj: Vlastní.....	24
Obrázek 20 - Zdroj: AP	24
Obrázek 21 - Zdroj: www.e-bezpeci.cz.....	25
Obrázek 22 - Zdroj: Vlastní.....	31
Obrázek 23 - Zdroj: Vlastní.....	32
Obrázek 24 - Zdroj: www.californiamedios.com.....	32
Obrázek 25 - Zdroj: Vlastní.....	33
Obrázek 26 - Zdroj: AFP PHOTO / KCNA via KNS REPUBLIC OF KOREA.....	34
Obrázek 27 - Zdroj: Vlastní.....	35
Obrázek 28 - Zdroj: Stephanie Lecocq/EPA/EFE.....	35
Obrázek 29 - Zdroj: archive.government.ru	36
Obrázek 30 - Zdroj: parlamentnilisty.cz.....	36
Obrázek 31 - Zdroj: Vlastní.....	37
Obrázek 32 - Zdroj: Reuters.....	38
Obrázek 33 - Zdroj: alamy.com	38
Obrázek 34 - Zdroj: Vlastní.....	39
Obrázek 35 - Zdroj: www.aljazeera.net	39
Obrázek 36 - Zdroj: www.ingradiv.com	40
Obrázek 37 - Zdroj: Orlando Sierra	41
Obrázek 38 - Zdroj: Vlastní.....	42
Obrázek 39 - Zdroj: Vlastní.....	43
Obrázek 40 - Zdroj: refugeesmigrants.un.org	43
Obrázek 41 - Zdroj: Vlastní.....	44
Obrázek 42 - Zdroj: http://www.urbanrail.net.....	44
Obrázek 43 - Zdroj: www.g.denik.cz	45
Obrázek 44 - Zdroj: http://www.mitel-tv.cz.....	45
Obrázek 45 - Zdroj: J. Scott Applewhite.....	47

Obrázek 46 - Zdroj: Vlastní.....	49
Obrázek 47 - Zdroj: imagenesmi.com.....	51
Obrázek 48 - Zdroj: Vlastní.....	53
Obrázek 49 - Zdroj: Gazetaobserver.com	55
Obrázek 50 - Zdroj: alteredimagesbdc.org.....	57
Obrázek 51 - Zdroj: Vlastní.....	60
Obrázek 52 - Zdroj: alteredimagesbdc.org.....	62
Obrázek 53 - Zdroj: alteredimagesbdc.org.....	64
Obrázek 54 - Zdroj: CNN.com.....	66
Obrázek 55 - Zdroj: tn.nova.cz.....	68
Obrázek 56 - Zdroj: Vlastní.....	70
Obrázek 57 - Zdroj: Vlastní.....	72
Obrázek 58 - Zdroj: Vlastní.....	74
Obrázek 59 - Zdroj: reuters.com	77
Obrázek 60 - Zdroj: medium.com	79
Obrázek 61 - Zdroj: Vlastní.....	81
Obrázek 62 - Zdroj: ibtimes.com	83
Obrázek 63 - Zdroj: Vlastní.....	85
Obrázek 64 - Zdroj: AP	87
Obrázek 65 - Zdroj: politicalinsight.org.....	89
Obrázek 66 - Zdroj: imagenesmy.com	91
Obrázek 67 - Zdroj: refugeesforprosperity.org	93
Obrázek 68 - Zdroj: Vlastní.....	95
Obrázek 69 - Zdroj: alteredimagesbdc.org.....	97
Obrázek 70 - Zdroj: Vlastní.....	99
Obrázek 71 - Zdroj: alteredimagesbdc.org.....	101
Obrázek 72 - Zdroj: J. Rosenthal.....	103
Obrázek 73 - Zdroj: alteredimagesbdc.org.....	105
Obrázek 74 - Zdroj: cellcode.us	107

Seznam grafů

Graf 1 - Zdroj: Tabulka 1	47
Graf 2 - Zdroj: Tabulka 2	48
Graf 3 - Zdroj: Tabulka 3	48
Graf 4 - Zdroj: Tabulka 1	49
Graf 5 - Zdroj: Tabulka 2	50
Graf 6 - Zdroj: Tabulka 3	51
Graf 7 - Zdroj: Tabulka 1	52
Graf 8 - Zdroj: Tabulka 2	52
Graf 9 - Zdroj: Tabulka 3	53
Graf 10 - Zdroj: Tabulka 1	54
Graf 11 - Zdroj: Tabulka 2	54
Graf 12 - Zdroj: Tabulka 3	55
Graf 13 - Zdroj: Tabulka 1	56
Graf 14 - Zdroj: Tabulka 2	56
Graf 15 - Zdroj: Tabulka 3	57
Graf 16 - Zdroj: Tabulka 1	58
Graf 17 - Zdroj: Tabulka 2	58
Graf 18 - Zdroj: Tabulka 3	59
Graf 19 - Zdroj: Tabulka 1	60
Graf 20 - Zdroj: Tabulka 2	61
Graf 21 - Zdroj: Tabulka 3	61
Graf 22 - Zdroj: Tabulka 1	62
Graf 23 - Zdroj: Tabulka 2	63
Graf 24 - Zdroj: Tabulka 3	63
Graf 25 - Zdroj: Tabulka 1	65
Graf 26 - Zdroj: Tabulka 2	65
Graf 27 - Zdroj: Tabulka 3	66
Graf 28 - Zdroj: Tabulka 1	67
Graf 29 - Zdroj: Tabulka 2	67
Graf 30 - Zdroj: Tabulka 3	68
Graf 31 - Zdroj: Tabulka 1	69
Graf 32 - Zdroj: Tabulka 2	69
Graf 33 - Zdroj: Tabulka 3	70
Graf 34 - Zdroj: Tabulka 1	71
Graf 35 - Zdroj: Tabulka 2	71
Graf 36 - Zdroj: Tabulka 3	72
Graf 37 - Zdroj: Tabulka 1	73
Graf 38 - Zdroj: Tabulka 2	73
Graf 39 - Zdroj: Tabulka 3	74
Graf 40 - Zdroj: Tabulka 1	75
Graf 41 - Zdroj: Tabulka 2	75
Graf 42 - Zdroj: Tabulka 3	76
Graf 43 - Zdroj: Tabulka 1	77
Graf 44 - Zdroj: Tabulka 2	78
Graf 45 - Zdroj: Tabulka 3	78

Graf 46 - Zdroj: Tabulka 1	79
Graf 47 - Zdroj: Tabulka 2	80
Graf 48 - Zdroj: Tabulka 3	80
Graf 49 - Zdroj: Tabulka 1	81
Graf 50 - Zdroj: Tabulka 2	82
Graf 51 - Zdroj: Tabulka 3	82
Graf 52 - Zdroj: Tabulka 1	83
Graf 53 - Zdroj: Tabulka 2	84
Graf 54 - Zdroj: Tabulka 3	84
Graf 55 - Zdroj: Tabulka 1	85
Graf 56 - Zdroj: Tabulka 2	86
Graf 57 - Zdroj: Tabulka 3	86
Graf 58 - Zdroj: Tabulka 1	87
Graf 59 - Zdroj: Tabulka 2	88
Graf 60 - Zdroj: Tabulka 3	88
Graf 61 - Zdroj: Tabulka 1	89
Graf 62 - Zdroj: Tabulka 3	90
Graf 63 - Zdroj: Tabulka 3	90
Graf 64 - Zdroj: Tabulka 1	91
Graf 65 - Zdroj: Tabulka 2	92
Graf 66 - Zdroj: Tabulka 3	92
Graf 67 - Zdroj: Tabulka 1	93
Graf 68 - Zdroj: Tabulka 2	94
Graf 69 - Zdroj: Tabulka 3	94
Graf 70 - Zdroj: Tabulka 1	95
Graf 71 - Zdroj: Tabulka 2	96
Graf 72 - Zdroj: Tabulka 3	96
Graf 73 - Zdroj: Tabulka 1	97
Graf 74 - Zdroj: Tabulka 2	98
Graf 75 - Zdroj: Tabulka 3	98
Graf 76 - Zdroj: Tabulka 1	99
Graf 77 - Zdroj: Tabulka 2	100
Graf 78 - Zdroj: Tabulka 3	100
Graf 79 - Zdroj: Tabulka 1	101
Graf 80 - Zdroj: Tabulka 2	102
Graf 81 - Zdroj: Tabulka 3	102
Graf 82 - Zdroj: Tabulka 1	103
Graf 83 - Zdroj: Tabulka 2	104
Graf 84 - Zdroj: Tabulka 3	104
Graf 85 - Zdroj: Tabulka 1	105
Graf 86 - Zdroj: Tabulka 2	106
Graf 87 - Zdroj: Tabulka 3	106
Graf 88 - Zdroj: Tabulka 1	107
Graf 89 - Zdroj: Tabulka 2	108
Graf 90 - Zdroj: Tabulka 3	108

Seznam příloh

Přílohy přiložené na CD – tabulkové soubory s koncovkou .xlsx:

- Příloha č. 1 – Tabulky 1, 2 a 3

Přílohy přiložené na CD – zvukové soubory s koncovkou .MPEG-4:

- Příloha č. 2 – zvukový záznam diskuze skupiny 1
- Příloha č. 3 – zvukový záznam diskuze skupiny 2
- Příloha č. 4 – zvukový záznam diskuze skupiny 3